

วารสาร กระบวนการยุติธรรม Journal of Thai Justice System

www.oja.go.th/TH/journaloftjs/

บทความวิจัย

- Public Satisfaction towards Police : A Study of the Modern Police Stations Project in Thailand

Seksan Khruakham, Phirapat Mangkhalasiri

- การลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมของไทย
ปรเมศวร์ วงศ์พระลับ, ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม

- รูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม
เจนจิรา พูลสุข

- ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นกับความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการ
จากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน

ฐานิสร์ พันธุ์ครุฑ, เกษมศานต์ ไชติชาครพันธุ์

บทความวิชาการ

- มาตรการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน
ของประชาชนให้ประสบความสำเร็จและการนำมาใช้

อัศศกร ไชยพงษ์, วชิรวิทย์ อธิธินาสุภวิทย์, นิรมล ยินดี

- ปัญหาการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมอันเกิดจากการบันทึกเสียง
และภาพด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

สุกิดา ดวงใส

- การใช้สอยพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ผิดวัตถุประสงค์
ของกฎหมาย : เปรียบเทียบแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง

ประเสริฐ สิทธิินวผล

▶ ตราสัญลักษณ์

คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

ตาชั่ง-พระธรรม	หมายถึง	ความเที่ยงตรงที่บ่งบอกได้ถึงความยุติธรรม ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน
พานรัฐธรรมนูญ	หมายถึง	สิ่งที่เป็นตัวแทนของความเป็นประชาธิปไตย ในราชอาณาจักรไทย
ลายไทย	หมายถึง	การบ่งบอกถึงความเป็นไทยที่มีความอ่อนช้อย และความงดงามที่มีระเบียบในตัวเอง
ริบบิ้นสีแดง	หมายถึง	การผูกความสัมพันธ์สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสีแดงนั้นยังหมายถึงชาติที่เป็นศูนย์กลางของ ความเป็นไทย

วารสารกระบวนการยุติธรรม

ISSN 19063253 (Print)

ISSN 26974037 (Online)

- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลการศึกษาวิจัย ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านการกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไปสู่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน นิสิต นักศึกษา รวมถึงประชาชนผู้สนใจทั่วไปทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ
 2. เพื่อเป็นเวทีหรือเป็นสื่อกลางสำหรับการแนะนำและนำเสนอผลงานค้นคว้าวิจัยใหม่ หรือความเห็นทางวิชาการ องค์ความรู้ใหม่ด้านการกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านบทความทางวิชาการ ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป
 3. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติที่จะสามารถนำไปอ้างอิง ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ ตลอดจนเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

บรรณาธิการที่ปรึกษา นายวัลลภ นาคบัว ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

บรรณาธิการอำนวยการ นางสาวนันทรีศรี เทพดลไชย รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

บรรณาธิการบริหาร

ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

นางสาวปริยานุช สันติวงษ์ กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวกุลฉัตร พราหมณ์โชติ กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

นางสาวอุมาพร ฉิมจิ้ว กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

กองบรรณาธิการภายในสำนักงานกิจการยุติธรรม

นางอุษา จันทลอย บุญเปี่ยม ผู้อำนวยการกองนโยบายและประสานแผนกระบวนการยุติธรรม

นายสายชล ยังรอด ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนโยบายและแผน

นางสาวปริยานุช จริ่งจิตร สำนักงานเลขานุการกรม

นางสาวจิตติยา พุกษามะธำนันท์ สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกระบวนการยุติธรรม

นางสาวสุวดี ไหลพึ่งทอง สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม

นางสาวเปรมมิศา หนูเรืองงาม สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม

กองบรรณาธิการจากหน่วยงานภายนอก

ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรีหญิง พัชรา สินลอยมา โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

รองศาสตราจารย์ประธาน วัฒนวานิชย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ปิยะนุช เงินคล้าย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก กิตติธนต์ เลอวงค์รัตน์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

รองศาสตราจารย์อัษฎราพรณ จรัสวัฒน์ บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สินทราไชย เชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธานี วรภัทร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุษิษา เลิศโตมรสกุล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงษ์จิรา เชิดชู มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพรัช บวรสมพงษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พันตำรวจตรี ชวนันท์ เจนการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นางน้ำผึ้ง ปุระณสุคนธ์ รวมคำแหง 11 เขตสะพานสูง กรุงเทพฯ

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review)

ศาสตราจารย์พิเศษวิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ
นายธวัชชัย ไทยเขียว
พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ
นายพลิชฐ์ อัครวัฒนาพร
นายวิมลวัลย์ สุนทรขจิต
นางกิงกาญจน์ บุญประสิทธิ์
พันตำรวจโท วรณพงษ์ ศรภัทร์
นางสาวศิริประกาย วรปรีชา
นางสาวเอมอร เสี่ยงใหญ่
นายกิตติพัฒน์ เดชะพหล
นายไตรยฤทธิ์ เตมหิวงศ์
นายมนทล แก้วเก่า
นายพยนต์ ลินธุนาวา
นายวิชัย ไชยมงคล

พันตำรวจเอก ทรงศักดิ์ รักศักดิ์สกุล
พันตำรวจโท กรวัชร ปานประภากร
พันตำรวจโท ประวุธ วงศ์สินิล
พันตำรวจตรี สุริยา สิงห์กลม

พันตำรวจเอก ดร.อัศรพล บุญโยปัษฎัมภ์
ดร.อัสนีย์ สังขเนตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์วรวิทย์ ไวยวุฒิ
ดร.ชัตติยา รัตนดิลก
ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรีหญิง ดร.พัชรา ลินลอยมา
ศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ มัลลิกะมาส
รองศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก ดร.กิตติธนต์ เลอวงศ์รัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน วัฒนวานิชย์
รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย
รองศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ จันทโรภากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะนุช เงินคล้าย
รองศาสตราจารย์ ดร.สุณีย์ กัลยาจิต
รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉราพรรณ จรัสวัฒน์
รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์
รองศาสตราจารย์จตุพร บานชื่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิตยา สำเร็จผล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก ดร.พงษ์กุลธร ไรจน์วิรุฬห์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชัย เอ็มศิรินันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพรัช บวรสมพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพงศ์ วัฒนานนท์สกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภกร กังพิสดาร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์

กระทรวงยุติธรรม
กระทรวงยุติธรรม
กระทรวงยุติธรรม
สถาบันอนุญาโตตุลาการ
กระทรวงยุติธรรม
กระทรวงยุติธรรม
สถาบันนิติวิทยาศาสตร์
กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
กรมราชทัณฑ์
กรมสอบสวนคดีพิเศษ
กรมสอบสวนคดีพิเศษ
กรมคุมประพฤติ
สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน
และปราบปรามยาเสพติด
กระทรวงยุติธรรม
กรมสอบสวนคดีพิเศษ
กรมราชทัณฑ์
สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน
และปราบปรามยาเสพติด
กรมสอบสวนคดีพิเศษ
กระทรวงยุติธรรม
สถาบันนิติวิทยาศาสตร์
กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยมหิดล
บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
บริษัท อาร์ วี คอนเน็กซ์ จำกัด
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงศ์จิรา เชิดชู
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ตุลญา โรจน์ทั้งคำ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีระ สุธีวรารังกูร
พันตำรวจโท ดร.ธิตี มหาเจริญ
พันตำรวจตรี ดร.ชวนัสส์ เจนการ
นายโสพล จริงจิตร
นายประวิทย์ ร้อยแก้ว
นายदनุพล ชื่นอารมณ
นางศิวากร คุรัตน์เวช
นางสาวเสาวธาร โพธิ์กลัด
นายสายชล ยังรอด
นางอุษา จันทลอย บุญเปี่ยม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
สำนักงานอัยการสูงสุด
สำนักงานกิจการยุติธรรม
ต.เสาชิงหิน อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สำนักงานกิจการยุติธรรม
สำนักงานกิจการยุติธรรม

กำหนดตีพิมพ์ ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

ฝ่ายประสานงาน นายทศพร จุลศิริ, นางสาวปริญญ์ สันติวงษ์, นายอดิศักดิ์ จันทวิรัช, นางสุพิชฌาย์ ญาณวรสิทธิ์เดช
นุรทัต, นางสาวกมลชนก ดุริยประกิจ, นางสาวอุทัยกร กิ่งแก้ว, นางสาวกัญญาภา วรณทอง,
นางสาวกัลยา ถ้ำทอง, นางสาวธนวรรณ มะม่วงแก้ว, นางสาวอุมาพร จิมจิ้ว

ผู้จัดทำ กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 0 2141 3724 โทรสาร 0 2143 8930
E-mail : ncjad.oja@gmail.com

พิมพ์ที่ บริษัท ธนาเพรส จำกัด บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด
เลขที่ 9 ซอยลาดพร้าว 64 แขวง 14 แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 0 2530 4114 (อัตโนมัติ 8 เลขหมาย) โทรสาร 0 2108 8950, 0 2108 8951
E-mail : tanapress@gmail.com

ทุกบทความวิจัยและบทความวิชาการ ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ
(Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน

■ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารกระบวนการยุติธรรมฉบับนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้เขียนบทความและเจ้าของผลงาน ไม่มีข้อผูกพันกับกองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม

■ กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรมไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอกเนื้อหาบทความเพื่อการศึกษาหรือการปฏิบัติงาน แต่ให้อ้างอิงแหล่งที่มาให้ครบถ้วนสมบูรณ์

■ ท่านที่ประสงค์จะส่งบทความทางวิชาการหรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมตีพิมพ์ลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม ผ่านทางเว็บไซต์ ThaiJo <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/login>

บทบรรณาธิการ

สวัสดีค่ะผู้อ่านวารสารกระบวนการยุติธรรมทุกท่าน สำหรับวารสารกระบวนการยุติธรรม ฉบับประจำปีที 12 เล่มที่ 3 ฉบับนี้ ยังคงเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งการอำนวยความสะดวกยุติธรรมสู่ประชาชนในระดับพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยบทความวิจัย จำนวน 4 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง โดยบทความวิจัย จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง Public Satisfaction towards Police : A Study of the Modern Police Stations Project in Thailand เรื่องการลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมของไทย เรื่องรูปแบบการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นกับความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ส่วนบทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องมาตรการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ประสบความสำเร็จและการนำมาใช้ เรื่องปัญหาการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุม อันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการใช้สอยพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ผิดวัตถุประสงค์ของกฎหมาย : เปรียบเทียบแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง

ดิฉันขอขอบคุณทุกท่านที่ติดตามอ่านวารสารกระบวนการยุติธรรมมาอย่างต่อเนื่อง ขอขอบคุณผู้เขียนบทความที่เห็นความสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม กลั่นกรองมาจนเป็นบทความที่มีคุณภาพเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้อ่านทุกท่าน ขอขอบพระคุณกองบรรณาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจสอบคุณภาพบทความอย่างเข้มข้น เพื่อให้วารสารกระบวนการยุติธรรมคงมาตรฐานเนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชาการ หากท่านมีความประสงค์ที่จะส่งบทความตีพิมพ์ลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม หรือมีข้อเสนอแนะประการใด สามารถส่งได้ที่กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม หรือ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/login> ฝ่ายเลขานุการจะนำบทความของท่านให้กองบรรณาธิการพิจารณาตามขั้นตอนต่อไป โดยท่านสามารถดาวน์โหลดวารสารกระบวนการยุติธรรมทุกฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ไปแล้วที่ <http://www.oja.go.th/TH/Journaloftjs/> หรือ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/issue/archive>

นางสาวนันทรีศรี เทพดลไชย
บรรณาธิการอำนวยการ

สารบัญ

1	บทความวิจัย Public Satisfaction towards Police : A Study of the Modern Police Stations Project in Thailand <i>Seksan Khruakham, Phirapat Mangkhalasiri</i>
25	การลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมของไทย <i>ปรเมศวร์ วงศ์พระลับ, ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม</i>
43	รูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม <i>เจนจิรา พูลสุข</i>
59	ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นกับความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการ จากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน <i>ฐานิสร์ พันธุ์ครุฑ, เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์</i>
77	บทความวิชาการ มาตรการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ของประชาชนให้ประสบความสำเร็จและการนำมาใช้ <i>อัศศกร ไชยพงษ์, วชิรวิทย์ อภิธินาสุภวิทย์, นิรมล ยินดี</i>
93	ปัญหาการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมอันเกิดจากการบันทึกเสียง และภาพถ่ายอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ <i>สุภิดา ดวงไสว</i>
113	การใช้สอยพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ผิดวัตถุประสงค์ ของกฎหมาย : เปรียบเทียบแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง <i>ประเสริฐ สิทธิโนผล</i>

Public Satisfaction towards Police : A Study of the Modern Police Stations Project in Thailand

*Seksan Khruakham**

*Phirapat Mangkhalasiri***

■ Abstract

This quantitative study aims to compare the public satisfaction towards police before and after the implementation of the Modern Police Stations Project. Data of public satisfaction towards police for service process, service personnel, and service facilities were collected by using questionnaires on 12,254 samples who were conveniently selected in 3 targeted police stations, namely Phasicharoen Police Station, Bangkaew Police Station, and Mueang Pattaya Police Station and 3 comparison police stations, namely Laksong Police Station, Bangsoathong Police Station, and Banglamung Police Station. Data collection was conducted at two stages, before and after the implementation of the project.

The results revealed significantly higher level of public satisfaction towards Bangkaew Police Station and Mueang Pattaya Police Station after the implementation of the project and in relation to the area of comparison (Bangsoathong Police Station and Banglamung Police Station). Meanwhile, the public satisfaction towards police in Phasicharoen Police Station after the implementation, although higher, was not significantly different from the before-implementation period in relation to the area of comparison (Laksong Police

* Faculty of Social Sciences, Royal Police Cadet Academy

** Faculty of Police Science, Royal Police Cadet Academy

Received: July 9, 2019 Revised: September 2, 2019 Accepted: September 11, 2019

Station). It should be noted that only the overall public satisfaction towards police in only Bangkaew Police Station had reached the intended goal of the project (80 percent). Recommendations were made to improve police work in the field of service process, service personnel, and service facilities that had a level public satisfaction lower than 80 percent in each police station.

Keywords : Modern Police Station, Public satisfaction, Police, Service

■ Introduction

The Modern Police Stations project is set in the draft of the Master Plan of National Justice Administration B.E. 2558 - 2561 in the support of strategies issues No 1 (improving efficiency of serving people) adopted by Office of Justice Affairs, Ministry of Justice. Its objectives are: 1) to modernize to reach international standard and be ready for ASEAN community 2) to enable people to have ways to be served and able to conveniently access to the police stations and 3) to improve quality of work life for police officers to be able to work in the field of crime prevention and to provide justice with maximum efficiency for people. Furthermore, Office of Justice Affairs, Ministry of Justice set the level of 80

percent of public satisfaction as an indicator of the project's success.

Also, the Office of Justice Affairs (2559) previously conducted research in the topic of "Approaches to the Development of Modern Policing", creating the concept of "Modern Police Station Model" that provided 5 recommended strategies to improve police stations as follows:

- 1) physically designing police stations to prevent crime and improve people's confidence
- 2) developing instruments, tools and technology for police work
- 3) developing a crime information system to share criminal case information and creating networks for exchanging information
- 4) increasing budgets, financial resources and compensation
- 5) improving administrative structure and personnel development system

Later in December B.E. 2558, the Royal Thai Police had assigned the Royal Police Cadet Academy (RPCA) to be the responsible organization in running the Modern Police Stations project. The RPCA selected three police stations as experimental areas consisting of Phasicharoen Police Station as a representative of police stations in the metropolitan area, Mueang Pattaya Police Station, the tourist attraction area and Bangkaew Police Station, the industrial

area. All of them were allocated budgets and improved in accordance with the recommended concepts of modern police stations mentioned above. Moreover, in order to assess the operation of Modern Police Stations project, the RPCA conducted surveys to examine the level of people's satisfaction towards police in 6 dimensions of police works which are 1) Administration 2) Crime prevention 3) Traffic 4) Investigation 5) Inquiry and 6) Community-police relations.

In general, the police are normally viewed inefficient by the public and their performances are not as good as expected by people in the society. As a result, the crisis of faith and confidence in the police happens. People and the society do not trust the police especially at the police station level. Surveys of people's satisfaction across the country about the overall police operation of Royal Thai Police during 2012 – 2016 in terms of efficiency of crime prevention shows that level of satisfaction lied between 55.77 to 64.20 percent while satisfaction with efficiency of crime prevention lied between 55.19 to 65.60 percent. In addition, it was found that the public satisfaction towards police service providing in police stations lied between 66.43 to 79.40 percent. Similarly, level of satisfaction towards police administration of justice and victims' confidence in inquiry officers lied between 65.43 to 79.81 percent

and the level of satisfaction towards police-community cooperation lied between 58.17 to 66.60 percent. It can be seen that the level of people's satisfaction with police operation in different aspects is mostly in a moderate degree and none of the aspect that people are higher than 80 percent (Sahapattana et.al. 2555; 2556; 2558; 2559).

All the recommended approaches to improve services at the police station level were applied to use for three police stations in the Modern Police Stations project. Therefore, in order to assess the success of the project, this research was aimed to evaluate people's satisfaction towards police in three police stations, participating in the Modern Police Stations project.

■ Research Objective

To compare the levels of public satisfaction with police operation before and after the implementation of the Modern Police Stations project

■ Definitions

Crime prevention section means a section in a police station responsible for preventing and suppressing crimes before it occurs and servicing people.

Investigation section means a section in a police station responsible for 1) investigating cases, 2) gathering information of people, places and crime patterns used to analyze investigative approaches, and 3) arresting offenders.

Traffic section means a section in a police station responsible for facilitating people with traffic control and road safety.

Administration section means a section in a police station that takes charge of administering processes for police in each station such salaries, promotion, and personal records and provide some services to people such as issuing some documents.

Community-police relations section means a section in a police station responsible for solving crime problems and community disorder by the collaboration between police and community.

Facilities means the equipment used by police for servicing people and for preventing crimes such as the waiting areas in the police stations, inquiry rooms, police equipment, and high - tech vehicles etc.

Service providing procedures mean the ways to serve people in each police section since the beginning through the end of the service.

Service providers mean police officers who work in each police section and provide services to people.

■ Literature Reviews

1) Theories Related to Public Administration and Work Efficiency

1.1) *New Public Management*

New Public Management is a good conceptual framework for managing governmental organizations and being currently used in many countries, including Thailand. Its main objective is to make the public administration flexible and modern and to solve problems of governance and society which are usually complicated and fluctuated. This could no longer be solved by traditional bureaucratic methods. Also, the theoretical foundation of the new public management principles originates from the economic theory and private management. According to the economic theory, when individuals are viewed reasonable, public management should emphasize on results, efficiency and individual units. The private management influences the new public management concept in many aspects, such as planning strategic and business plans, paying compensation depending on workings, hiring outsourcing services to temporarily work, developing information system for administration and attaching significance to building good images for organizations. In early ages, this new public management aimed at being economical, equal and effective (Nimpahich, 2550; Hood, 1991).

Furthermore, the new public management gives a priority to public engagement in public administration and emphasizes on results and decentralization, which strengthens the local government and the process of public participation. This new management decreases authority of central governments and cuts their activity costs, but provides more supports for private sectors. In addition, the public engagement in administrating governmental organizations is one of the mechanisms of good governance which decentralizes authority to people so that they can participate in the decision making process like in public hearing (Nimpahich, 2550).

1.2) Structural contingency theory

Structural contingency theory is the principle for organizational development, emerging after the World War II. The traditional organizational development believes there was only one best way to solve the problems. In fact, it could not solve all the problems especially those derived from varied and complicated external environment (Lorsuwan, 2547). The essence of this theory is that the survival and the efficiency of organizations depend on how such organizations could adapt themselves to the changing situations or environment (Donaldson, 1995). According to structural contingency theory, an organization can

possibly be both a machine and living thing, depending on each situation. This means if a situation is stable, organization should be mechanisms, but if it is unpredictable, the organization should use the organism structure.

Factors affect the organizational structure and survival (or efficiency) of organizations are environment, technology and organization sizes. That is when there is an environmental change; it could cause some inappropriateness to the organization. This means that misfit could make organizations ineffective. For this reason, the organization needs to adjust its structure and improves itself to return to be the fit condition, which could enable the organization to survive and to improve efficiency. Consistently, although the Royal Thai Police (RTP) uses a formal structure or centralized system, the environment and situations can swiftly change all the time, making the RTP to adapt itself and its structure to be consistent with the current situations. This helps police to work more effectively. On the other hand, if the RTP had used the traditional structure, it would have made some operations inconsistent with policies or external situations. The RTP would be criticized and questioned for not doing something in accordance with the changing situations.

New Public Management, emphasizing on products or efficiency and effectiveness in operations of various organizations, is widely used nowadays. In general, efficiency in operations also comes along with effectiveness. This is because without effectiveness, there would not have been efficiency, meaning that the operation goals would not be reached. However, working effectively does not mean such working will always be efficient. Therefore, efficiency is the key to illustrating success of organizations, which is important to the survival of such organizations (Nimpahich, 2550).

The efficiency could demonstrate accomplishment of goals and is mostly used to assess effectiveness of performance. It can enable us to know whether the results of operations reach the objectives that have been set or whether there are mistakes during the operations or not. This could come up with the question being “are there any solutions to the problems”, which is beneficial to administrate and operate plans for working in the future. At the present, efficiency in operations becomes an important factor of new public management, which focuses on results, efficiency and units. This new public management is widely accepted and able to use in public administration efficiently. Since globalization in every country tends to freely open in many aspects, making the economy borderless

and the world competition more severely. It is necessary for all organizations, both public and private sectors, improve their potentials and flexibility in order to satisfy needs of changed societies (Nimpahich, 2550).

2) Theories Related to Public Satisfaction

Satisfaction is human's feelings towards things. The level of satisfied feelings depends on individuals' expectation which stems from the comparison between what they expect and what they obtain. This could make humans feel satisfied or not satisfied, impressed or not impressed at what they get. Generally, the humans have to communicate and interact in their societies in many aspects, such as using service, being served, or even providing service depending on roles or social duties of individuals. The important factor leading to success of service is to satisfy customers or clients' needs. To make them feel satisfied is to make them reach their expectation, which is related to the interaction with service providers playing an important role in perceiving and responding the needs of customers. Therefore, the quality of providing service has a direct effect on satisfaction of customers. A good quality of service would fulfill the customers' expectation which would lead to a high level of satisfaction. Nevertheless, the service providers must have good attitudes and accountability

towards their work, and service their customers with their willingness and ability, which would result in a good quality of service and high level of customers' satisfaction (Dechakup, 2549).

The satisfaction of customers could vary in many levels, depending on internal and external conditions of each service. In general, feeling satisfied or not satisfied of customers will illustrate through positive or negative feelings towards each service, resulting from the assessment of the comparison between what the customers get and what they expect from such services. Therefore, assessing people's satisfaction towards administration at the police station level in the Modern Police Stations project is very important and necessary to bring the results to analyze and establish the direction of police development policies. This could make the policies more effective and consistent to the context of modern Thai society.

3) Theories Related to Public Services

Service is not concrete but processes or activities occurring from interactions between those who want to use service (customers/clients) and those who provide service (entrepreneur/service staffs/service administration system). In turn, both of them just merely interact to reach their goals (Dechakup, 2549). Similar to Chawprasert (B.E. 2549), service is the activity of

transferring goods which is abstract to clients and such goods has to satisfy the clients' needs to make them feel satisfied.

Providing good and high-quality services derives from individuals, which needs techniques, strategies and skills to win the heart of clients (Kityanyong, B.E. 2546). Service could be provided both before and after a contact and a good service is the tool which could help people and police officers to have good relationships and faith with each other. Also, providing service should emphasize on the quality of experience and reliability; therefore, personnel development is essential to service-providing work and could increase police officers' potentials in various tasks. To be a good service provider, police officers should be trained regarding service-providing work for many topics, such as service mind, work-related knowledge, observation skills, sense of enthusiasm and calmness, good manners, creativity, emotional control, service attitude, and responsibility

■ Methodology

This quantitative research was a comparison of people's satisfaction with police operations before and after running the Modern Police Stations project. Surveys were employed to ask people's satisfaction with each task of police officers in the studied police stations. To answer the

objective of this research, data was collected two times (before and after) to compare between areas in which the police stations were experimented and pairwise comparison areas. At the beginning, the researchers collected the data as database during May B.E. 2560 and collected again in August B.E. 2560. There were six police stations involved in this project, namely Phasi Charoen, Bangkaew, Mueang Pattaya, Laksong, Bangsaothong and Banglamung. The first three police stations were the experimental areas and the latter three police stations were the comparison areas. Surveys were employed to ask people's satisfaction before and after the project and the number of respondents was shown in Table 1. The samples for evaluating public satisfaction toward each police section were selected from people who received some kinds of police services of each section by employing the convenient sampling method

and the number of sample for each police section was different depending on the number of customers in each section.

Regarding the research instrument, six questionnaires were created, using the same framework but different in questions for each part depending upon the responsibility of each police section, and used to collect data from the respondents; each of them was used to gather data from the sample for each police section. Each questionnaire was sent to three scholars for the validity check and before administering the questionnaires, they were used for a try-out and reliability test where the Cronbach's alpha for each questionnaire was found to be greater than 0.7. For statistical analyses, the t-test was used to compare the levels of people's satisfaction with police between before and after implementation and also between after implementation and pairwise comparison.

Table 1 The number of respondents.

		Phasi Charoen	Bangkaew	Mueang Pattaya	Total
Investigation	Before	106	105	100	311
	After	106	106	100	312
	Pairwise comparison	100	103	100	303
Inquiry	Before	330	330	380	1,040
	After	314	330	357	1,001
	Pairwise comparison	330	330	370	1,030
Crime prevention	Before	405	401	397	1,203
	After	389	405	380	1,174
	Pairwise comparison	400	405	400	1,205
Traffic	Before	400	400	410	1,210
	After	400	400	400	1,200
	Pairwise comparison	400	400	400	1,200
Community-police relations	Before	400	400	400	1,200
	After	400	400	400	1,200
	Pairwise comparison	400	400	400	1,200
Administration	Before	367	208	209	784
	After	356	307	390	1,053
	Pairwise comparison	344	350	284	978
Total	Before	2,008	1,844	1,896	5,748
	After	1,965	1,948	2,027	5,940
	Pairwise comparison	1,974	1,988	1,954	5,916

■ Limitations of the study

There were some limitations in the current study that should be mentioned. First, there was no the pairwise comparison in the before-implementation period due to the limited budget and time in the beginning of the project. The evaluation plan of the project was not clearly established therefore

it was unable to include the pairwise comparison in the before-implementation period. Second, the number of samples for some police sections may not represent the whole population due to the limited access to the list of people who came for services in the sections such as Investigation section, Inquiry section, and Administration section. Third, conveniently selecting respondents

may not get the representativeness of the whole population since it was unable to control the characteristics of the samples to represent the population. Lastly, the budget management and implementation process were up to the head of each police station, which was out of the research team's control.

■ Results

The comparison of people's satisfaction with police operations before and after running the Modern Police Stations project, as a part of the evaluation study of the project, was consistent with the assessment framework of the Office of Justice Affair, Ministry of Justice, which divides public satisfaction into three aspects.

1. People's satisfaction with the service providing procedures
2. People's satisfaction with service providers
3. People's satisfaction with facilities.

Overall, public satisfaction with police was found to be significantly higher for all six police sections in Bangkaew Police Station after the implementation of the project. Meanwhile, some aspects of public satisfaction with police for some police sections in Phasi Charoen Police Station and Muang Pattaya Police Station were not significantly higher after the implementation

of the project. The assessment results of people's satisfaction towards police operations were categorized into each police station and discussed as followed:

1) Phasi Charoen Police Station

1.1 People's satisfaction with the service providing procedures

The evaluation results of people's satisfaction with police operation in relation to the service providing procedures of Phasi Charoen Police Station as seen in the Table 2 showed that people were significantly more satisfied with the police operation in terms of the service providing procedures handled by police officers in Investigation, Traffic, and Community-police relations sections after the Modern Police Stations project was implemented with a statistical significance level of 0.001. Meanwhile, people were significantly less satisfied with police operation of the Crime prevention section in terms of service providing process after the implementation of the project. Moreover, it was found no significant difference of people's satisfaction between before and after the project was implemented in the operation of Inquiry and Administration sections. Statistically, overall people's satisfaction with the operation of the process of service providing of Phasi Charoen Police Station before and after the Modern Police Stations was implemented was not different. Compared to Lak Song

Police Station, it was found that people were more satisfied with the operation of Investigation, Traffic, and Administration sections of Phasi Charoen Police Station than that of Lak Song Police Station with a statistical significance, but no statistically significant difference was found in Crime prevention and Community-police relations sections of both police stations. In the meantime,

the level of public satisfaction with Inquiry section of Phasi Charoen Police Station was significantly less than that of Lak Song Police Station with a statistical significance level of 0.001. Overall people were satisfied with the process of service providing of Phasi Charoen and Lak Song Police Stations without any statistically significant difference.

Table 2 The comparison results of people's satisfaction with the operation of police officers in terms of the service providing procedures at Phasi Charoen Police Station

Section	Before-project implementation			After-project implementation			Pairwise comparison (Lak Song Police Station)		
	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent
Crime prevention	3.81	0.90	76.37***	3.35	1.01	67.07	3.37	0.97	67.57
Investigation	3.66	0.59	73.20***	3.95	0.50	79.00	3.55	0.77	71.00***
Inquiry	3.66	0.86	73.20	3.63	0.57	72.60	3.92	0.75	78.40***
Traffic	3.53	0.56	70.60***	3.81	0.71	76.20	3.56	0.91	71.20***
Administration	3.65	1.02	74.03	3.71	0.76	74.11	3.38	0.72	67.67***
Community-police relations	3.30	0.62	66.00***	3.48	0.73	69.60	3.82	0.60	76.44
Total	3.60	0.76	72.23	3.66	0.71	73.10	3.60	0.79	72.05

*** Significantly different at $p < 0.001$ as compared to the after implementation period

1.2 People's satisfaction with service providers

The evaluation results of people's satisfaction with police officer operation in relation to service providers at Phasi Charoen Police Station as seen in the Table 3 showed that people were more satisfied with the operation of police officers in terms of service providing of the Investigation, Traffic, and

Administration sections after the Modern Police Stations project was implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.05. No difference of people's satisfaction between before and after the project was implemented was found with Crime prevention and Community - police relations sections. Meanwhile, people were less satisfied with

Inquiry section after the Modern Police Stations project was implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.01. Statistically, overall people's satisfaction with police officers of Phasi Charoen Police Station who provided services before and after the project was implemented was not different. Compared to Lak Song Police Station, it was found that people were significantly more satisfied with the operation of Investigation, Traffic, and Administration sections of Phasi Charoen

Police Station than that of Lak Song Police Station, but no statistically significant difference was found in Community-police relations section of both police stations. Interestingly, people were significantly less satisfied with Crime prevention and Inquiry sections of Phasi Charoen Police Station than those of Lak Song Police Station. Overall public satisfaction with police officers who provided services at Phasi Charoen and Lak Song Police Stations was not significantly different.

Table 3 The comparison results of people's satisfaction with the operation of service providers at Phasi Charoen Police Station.

Section	Before-project implementation			After-project implementation			Pairwise comparison (Lak Song Police Station)		
	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent
Crime prevention	3.99	1.00	79.95	3.55	0.81	71.05	3.95	0.67	79.10***
Investigation	3.64	0.67	72.80***	4.05	0.59	81.00	3.53	0.77	70.60***
Inquiry	4.02	0.78	80.40**	3.86	0.59	77.30	4.02	0.70	80.30**
Traffic	3.53	0.61	70.60***	3.87	0.70	77.40	3.56	0.95	71.20***
Administration	3.69	0.83	75.29*	3.83	1.02	76.69	3.49	0.70	68.43*
Community-police relations	3.28	0.74	65.60	3.55	0.82	71.00	3.82	0.75	76.37
Total	3.69	0.77	74.11	3.79	0.76	75.74	3.73	0.76	74.33

* Significantly different at $p < 0.05$ as compared to the after implementation period

** Significantly different at $p < 0.01$ as compared to the after implementation period

*** Significantly different at $p < 0.001$ as compared to the after implementation period

1.3 People's satisfaction with facilities.

The evaluation results of people's satisfaction with police officer operation in relation to facilities provided at Phasi Charoen Police Station as seen in the Table 4 showed that people were significantly more satisfied with the operation in terms of facilities of Investigation, Traffic, Community-police relations, and Administration sections after the Modern Police Stations project was implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.001. Meanwhile, the level of people's satisfaction with the operation of Crime prevention and Inquiry sections after the project was implemented was lower than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.05.

Statistically, overall people were indifferently satisfied with facilities provided at Phasi Charoen Police Station before and after the project was implemented. Compared to Lak Song Police Station, it was found that people were significantly more satisfied with the operation of Investigation, Traffic, and Administration sections of Phasi Charoen Police Station than that of Lak Song Police Station but no statistically significant difference was found in Crime prevention and Community-police relations sections of both police stations. In the meantime, the level of people's satisfaction with Inquiry section of Phasi Charoen Police Station was significantly lower than that of Lak Song Police Station. Overall people's satisfaction with facilities provided at Phasi Charoen and Lak Song Police Stations was not different.

Table 4 The comparison results of people's satisfaction with police officer operation in terms of facilities provided at Phasi Charoen Police Station.

Section	Before-project implementation			After-project implementation			Pairwise comparison (Lak Song Police Station)		
	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent
Crime prevention	3.73	1.05	74.60***	3.52	0.98	70.44	3.55	1.07	71.08
Investigation	3.17	0.65	63.40***	4.05	0.58	81.00	3.64	0.72	72.80***
Inquiry	3.40	0.72	67.90*	3.20	0.52	64.00	3.65	0.69	72.90***
Traffic	3.46	0.72	69.20***	3.79	0.81	75.80	3.55	1.01	71.00***
Administration	2.66	0.87	53.24***	3.37	0.71	67.47	3.26	0.70	60.43*
Community-police relations	3.18	0.72	63.60***	3.42	0.86	68.40	3.80	0.78	76.08
Total	3.27	0.79	65.32	3.56	0.74	71.19	3.58	0.83	70.72

* Significantly different at $p < 0.05$ as compared to the after implementation period

*** Significantly different at $p < 0.001$ as compared to the after implementation period

2) Bangkaew Police Station

2.1 People's satisfaction with the service providing procedures

The evaluation results of people's satisfaction with the operation of police officers in relations to the service providing procedures of Bangkaew Police Station as seen in the Table 5 showed that people were significantly more satisfied with the operation in the service providing procedures of police officers in Crime prevention, Investigation, Traffic, and Community-police relations sections after the Modern Police Stations project was implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.001. Meanwhile, people were less satisfied with the operation of the Inquiry section that after the Modern Police Stations project was

implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.001. Statistically, overall people were more satisfied with the process of service providing of Bangkaew Police Station after the project was implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.05. Compared to Bang Sao Thong Police Station, it was found that people were significantly more satisfied with the operation of all sections in Bangkaew Police Station than that of Bang Sao Thong Police Station. Similarly, overall people were significantly more satisfied with the process of service providing of Bangkaew Police Station than that of Bang Sao Thong Police Station with a statistical significance level of 0.05.

Table 5 The comparison results of people's satisfaction with the operation of police officers in relation to the service providing procedures of Bangkaew Police Station

Section	Before-project implementation			After-project implementation			Pairwise comparison (Lak Song Police Station)		
	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent
Crime prevention	3.40	0.99	68.07***	4.77	0.44	95.45	4.32	1.00	86.45***
Investigation	3.68	0.78	73.60***	4.01	0.45	80.20	3.38	0.71	67.60***
Inquiry	4.06	0.89	81.30***	3.71	0.735	74.30	3.58	0.58	71.60**
Traffic	3.37	0.66	67.40***	4.29	.59	85.80	3.17	.79	63.40***
Administration	3.72	0.75	74.50***	3.95	0.78	79.05	3.85	0.67	76.97***
Community-police relations	3.24	0.82	64.80***	4.74	0.29	94.83	3.01	0.85	60.20***
Total	3.58	0.82	71.61*	4.25	0.55	84.94	3.55	0.77	71.04*

* Significantly different at $p < 0.01$ as compared to the after implementation period

** Significantly different at $p < 0.05$ as compared to the after implementation period

*** Significantly different at $p < 0.001$ as compared to the after implementation period

2.2 People's satisfaction with service providers

The evaluation results of people's satisfaction with the operation in relation to service providers at Bangkaew Police Station as seen in the Table 6 indicated that people were significantly more satisfied with the operation regarding to services providing of police officers in Investigation, Traffic, Administration, Crime prevention, and Community-police relations sections after the Modern Police Stations project was implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.001. Meanwhile, it was found that there was no significant difference of people's satisfaction with Inquiry section,

before and after the project was implemented. However, overall people were more significantly satisfied with service providers at Bangkaew Police Station after the project was implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.01. Compared to Bang Sao Thong Police Station, it was found that people were significantly more satisfied with the operation of all sections in Bangkaew Police Station than that of Bang Sao Thong Police Station with a statistical significance level of 0.001. Consistently, overall people were significantly more satisfied with service providers at Bangkaew Police Station than those of Bang Sao Thong Police Station with a statistical significance level of 0.01.

Table 6 The comparison results of people's satisfaction with the operation in relation to service providers at Bangkaew Police Station.

Section	Before-project implementation			After-project implementation			Pairwise comparison (Lak Song Police Station)		
	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent
Crime prevention	3.59	0.99	71.85***	4.81	0.44	96.20	3.85	1.01	77.05***
Investigation	3.83	0.66	76.60***	4.08	0.41	81.60	3.57	0.78	71.40***
Inquiry	4.05	0.78	81.00	4.07	0.75	81.40	3.68	0.591	73.60***
Traffic	3.33	0.70	66.60***	4.18	0.61	83.60	3.14	0.85	62.80***
Administration	3.69	0.84	73.89***	3.93	0.80	78.50	3.82	0.64	76.37***
Community-police relations	3.18	0.88	63.6***	4.78	0.30	95.51	2.98	0.93	59.59***

** Significantly different at $p < 0.01$ as compared to the after implementation period

*** Significantly different at $p < 0.001$ as compared to the after implementation period

2.3 People's satisfaction with facilities.

The evaluation results of people's satisfaction with the operation of police officers in relation to facilities provided at Bangkaew Police Station as seen in the Table 7 indicated that people were significantly more satisfied with the operation in relation to facilities of Investigation, Traffic, Administration, Crime prevention, and Community - police relations sections after the Modern Police Stations project was implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.001. No statistically significant difference of people's satisfaction with Inquiry section before and after the project

was implemented was found. However, overall people were significantly more satisfied with facilities at Bangkaew Provincial Police Station after the project was implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.001. Compared to Bang Sao Thong Police Station, it was found that people were significantly more satisfied with the operation of all sections in Bangkaew Police Station than that of Bang Sao Thong Police Station with a statistical significance level of 0.001. Therefore, in general people were significantly more satisfied with facilities provided by Bangkaew Police Station than that of Bang Sao Thong Police Station with a statistical significance level of 0.01.

Table 7 The comparison results of people's satisfaction with the operation of police officers in relation to facilities provided at Bangkaew Police Station.

Section	Before-project implementation			After-project implementation			Pairwise comparison (Lak Song Police Station)		
	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent
Crime prevention	3.46	1.01	69.20***	4.72	0.45	94.40	3.75	0.97	75.16***
Investigation	3.76	0.70	75.20***	4.08	0.33	81.60	3.24	0.74	64.80***
Inquiry	3.87	0.68	77.50	3.79	0.57	75.80	3.56	0.54	71.20***
Traffic	3.33	0.81	66.60***	4.13	0.69	82.60	3.14	0.92	62.80***
Administration	3.73	0.71	74.54***	3.94	0.76	78.58	3.74	0.61	74.89***
Community-police relations	3.08	0.91	61.60***	4.75	0.30	94.96	2.92	1.04	58.33***
Total	3.54	0.80	70.77**	4.24	0.52	84.66	3.39	0.80	67.86**

** Significantly different at $p < 0.01$ as compared to the after implementation period

*** Significantly different at $p < 0.001$ as compared to the after implementation period

3) Mueang Pattaya Police Station

3.1 People's satisfaction with the service providing procedures

Evaluation results of people's satisfaction with the operation of police officers in relation to the service providing procedures of Mueang Pattaya Police Station as seen in the Table 8 indicated that people were significantly more satisfied with the operation in relation to the process of service providing of all police sections after the Modern Police Stations project was implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.001. Consistently, overall people were also significantly more satisfied

with the process of service providing of Mueang Pattaya Police Station after the project was implemented with a statistical significance level of 0.05. Compared to Bang Lamung Police Station, it was found that people were significantly more satisfied with the operation of all police sections of Mueang Pattaya Police Station than that of Bang Lamung Police Station, except the Administration section that no significant difference was found. In general people were significantly more satisfied with the process of service providing of Mueang Pattaya Police Station than that of Bang Lamung Police Station with a statistical significance level of 0.05.

Table 8 The comparison results of people's satisfaction with the operation of police officers in relation to the the service providing procedures of Mueang Pattaya Police Station.

Section	Before-project implementation			After-project implementation			Pairwise comparison (Lak Song Police Station)		
	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent
Crime prevention	3.69	0.95	73.85***	3.95	1.03	79.05	3.65	0.89	73.05***
Investigation	3.52	0.58	70.40***	3.97	0.26	79.40	3.53	0.61	70.60***
Inquiry	3.31	0.529	66.20***	4.00	0.50	80.0	3.87	0.52	77.4**
Traffic	2.20	0.59	44.00***	3.99	0.63	79.80	2.74	0.80	54.80***
Administration	3.44	0.66	68.79***	3.53	0.65	70.59	3.47	0.91	69.41
Community-police relations	3.00	0.90	59.97***	3.63	0.61	72.66	3.74	0.64	74.79***
Total	3.19	0.70	63.87*	3.85	0.61	76.92	3.50	0.73	70.01*

* Significantly different at $p < 0.05$ as compared to the after implementation period

** Significantly different at $p < 0.01$ as compared to the after implementation period

*** Significantly different at $p < 0.001$ as compared to the after implementation period

3.2 People's satisfaction with service providers

The evaluation results of people's satisfaction with the operation of service providers at Mueang Pattaya Police Station as seen in the Table 9 showed that people were significantly more satisfied with the operation of police officers of all sections who provide services after the Modern Police Stations project was implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.001. Overall, people were significantly more satisfied with service providers at Mueang Pattaya Police Station after the project was

implemented than before the project was implemented with a statistical significance level of 0.05. Compared to Bang Lamung Police Station, it was found that people were significantly more satisfied with the operation of Investigation, Traffic, Administration, and Crime prevention sections of Mueang Pattaya Police Station than that of Bang Lamung Police Station, except Inquiry and Community-police relations sections that no significant difference of people's satisfaction was found. In general people had indifferent satisfaction with service providers at Mueang Pattaya Police Station and Bang Lamung Police Station.

Table 9 The comparison results of people's satisfaction with the operation of service providers at Mueang Pattaya Police Station.

Section	Before-project implementation			After-project implementation			Pairwise comparison (Lak Song Police Station)		
	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent
Crime prevention	3.78	0.85	75.60 ^p	4.05	0.84	81.00	3.74	1.02	74.80 ^{***}
Investigation	3.66	0.62	73.20 ^{***}	4.05	0.30	81.00	3.52	0.57	70.40 ^{***}
Inquiry	3.35	0.44	67.00 ^{***}	4.03	0.44	80.60	4.06	0.52	81.20
Traffic	2.23	0.61	44.60 ^{***}	3.97	0.63	79.40	2.70	0.82	54.00 ^{***}
Administration	3.46	0.67	69.23 ^{***}	3.62	0.56	72.38	3.50	0.77	69.99 [*]
Community-police relations	2.83	1.02	56.61 ^{***}	3.62	0.74	72.48	3.69	0.81	73.73
Total	3.22	0.70	64.37 [*]	3.89	0.59	77.81	3.54	0.75	70.69

^{*} Significantly different at $p < 0.05$ as compared to the after implementation period

^{***} Significantly different at $p < 0.001$ as compared to the after implementation period

3.3 People's satisfaction with facilities.

The evaluation results of people's satisfaction with the operation in relation to facilities of Mueang Pattaya Police Station as seen in the Table 10 showed that people were significantly more satisfied with facilities in Investigation, Traffic, Administration, and Community-police relations sections after the Modern Police Stations project was implemented with a statistical significance level of 0.001. No significant difference of people's satisfaction with facilities of Inquiry and Crime prevention sections before and after the project was implemented was found. Overall, people were significantly more satisfied with facilities at Mueang Pattaya Police Station after the project was implemented than before the project was

implemented with a statistical significance level of 0.05. Compared to Bang Lamung Police Station, it was found that people were significantly more satisfied with facilities of Investigation, Traffic, Administration, and Community-police relations sections at Mueang Pattaya Police Station than that of Bang Lamung Police Station, except Crime prevention section where no significant difference of people's satisfaction was found and Inquiry section of Mueang Pattaya Police Station where the level of public satisfaction was significantly lower than Bang Lamung Police Station. Statistically, level of people's satisfaction with facilities of Mueang Pattaya Police Station in general was not significantly higher than that of Bang Lamung Police Station.

Table 10 The comparison results of people's satisfaction with the operation in relation to facilities of Mueang Pattaya Police Station.

Section	Before-project implementation			After-project implementation			Pairwise comparison (Lak Song Police Station)		
	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent	Mean	S.D.	Percent
Crime prevention	3.58	3.94	71.60	3.94	0.91	78.80	3.61	1.08	72.20
Investigation	3.55	0.64	71.00	3.61	0.60	72.20	3.42	0.65	68.40*
Inquiry	3.15	0.34	63.00***	3.32	0.45	66.50	3.73	0.493	74.60***
Traffic	2.24	0.61	44.80***	3.85	0.75	77.00	2.72	0.86	54.40***
Administration	3.26	0.47	65.29***	3.55	0.36	70.98	3.41	0.81	68.13**
Community-police relations	2.89	1.04	57.70***	3.69	0.75	73.70	3.62	0.83	72.43*
Total	3.11	1.17	62.23*	3.66	0.64	73.20	3.42	0.79	68.36

* Significantly different at $p < 0.05$ as compared to the after implementation period

** Significantly different at $p < 0.01$ as compared to the after implementation period

*** Significantly different at $p < 0.001$ as compared to the after implementation period

■ Conclusions and Recommendations

After the implementation of the Modern Police Station Project, all six police sections of Bangkaew Police Station were found to have significant improvement in all three aspects (service procedures, personnel characteristics, and facilities) and overall public satisfaction with police was higher than the intended goal of 80 percent. However, only some police sections of Phasi Charoen Police Station and Mueang Pattaya Police Station had significant improvement. Meanwhile, some sections were found to have no improvement after the project implementation and overall public satisfaction toward police in Phasi Charoen Police Station and Mueang Pattaya Police Station did not reach the intended goal of 80 percent.

Bangkaew Police Station appeared to be the most improved police station among the three studied police stations. This might be because it is in an industrial area where the populations and environments are more controllable, different from Phasicharoen Police Station as a representative of police stations in the metropolitan area, and Mueang Pattaya Police Station as a representative of police stations in the

tourist attraction area where the populations are more diverse and different, which makes it hard to control and respond to what they are looking for from the police. In addition, the implementation plan of Bangkaew Police Station was well set; all police sections received treatment as they requested in the plan, except Inquiry section where the online system for criminal case management was not ready to use in the implementation period. Meanwhile, the implementation plans of the other two police stations were not carried out well as intended. Some orders of tools necessary for police services and operations were cancelled or finished on time. This resulted in a less improvement level in Phasicharoen Police Station and Mueang Pattaya Police Station as compared to Bangkaew Police Station.

To improve and develop police operations in the Modern Police Stations project, some potential recommendations derived from the principles of New Public Management theory and Structural Contingency theory, both of which suggest the organization (Police) should be flexible and adaptable to the changing environment in the modern society, are worth discussing. This could lead to efficiency in working and to making people to feel more satisfied with police operations. The recommendations for each police station participating in the project were discussed as followed:

Phasi Charoen Police Station

1) This police station should improve its work in Community-police relations task to be more effective and efficient. Although the people's satisfaction level after the project implemented was higher than before the project was ran, their satisfaction towards facilities (68.4%) process of services (69.6%) and service providers (70.1%) was still lower than the intended level. This could be improved by having more access to the public and enabling them to participate in police work and probably by making use of modern technology, especially online social networks, to support public relations. Community-police relations work plays an important role in creating public participation in police operations, including making people to perceive and understand the police work. This could make them feel satisfied and confident in the police because both their satisfaction and confidence is a result of good communication (Dechakup, 2549).

2) This police station also should improve operational approaches of Crime prevention section to make people see what the police have concretely done and enable them to perceive the efficiency in improving safety for people in the area. It is essential to provide enough equipment for patrol police officers to be ready for

responding to the public calls for service, such as, body equipment for patrol police officers, modern police patrol cars, and a readily accessible information system that could be used anywhere and anytime. This is because people's satisfaction level towards the crime prevention task after the implementation of the project was not high enough. It was found that the levels of satisfaction with facilities, processes of service and service providers were 70.4%, 67% and 70.1%, respectively.

3) The quality of inquiry official work should be improved by making use of modern technology which could make service processes for crime victims more convenient. For example, creating notification system and reporting the process results for the crime victims periodically through mobile phones or social media could help people feel satisfied because the survey results showed that the satisfaction levels of facilities and service processes after the implementation of the Modern Police Stations project were still not high enough, with 64% and 72.6%, respectively.

4) Administration section should be improved in terms of area management and facilities of the police station. For example, increasing parking lots, providing water and clean restrooms should be well prepared for people coming to contact district offices. This is because people felt not quite

satisfied with this management despite having more satisfaction level after the implementation of the project (67.4%).

Mueang Pattaya Police Station

1) This station should improve facilities for crime victims who made reports to the police by making use of modern technology which could create a notification system and reporting the process results for the crime victims, including improving areas to be more appropriate for the crime victims making reports to inquiry officials. This is because the satisfaction of crime victims towards this task was not quite good in spite of slight increase after the implementation of the project (66.4%).

2) Administration section should be also improved in terms of service processes, service providers and facilities. For instance, parking lots, providing water and clean restrooms should be well prepared for people coming to use services at the police station because the results showed that people felt quite not satisfied with service processes (70.6%), service providers (72.4%) and facilities (70.1%). Despite the increase, the satisfaction level still was not good.

3) This police station should improve Community-police relations task as people felt more satisfied after implementing this project but the satisfaction levels of facilities (73.8%), service processes (72.6%) and service providers (72.4%) were not quite

high. This could be done by, for example, increasing the public access to police operations, which could take advantage of modern technology helping for public relations in order to make people understand the police work. This could lead to a higher level of public satisfaction, derived from good communication.

Bangkaew Police Station

This police station should improve the inquiry task to meet the equal standard compared to the other police tasks because it was found that people felt not satisfied with this task still lower than the others. Satisfaction levels of service processes and facilities of this task were 74.2% and 75.8, respectively. This could be done by, for example, establishing a better notification system and reporting the process results for the sufferers periodically through mobile phones or social media. This is because satisfaction could result from a good communication (Dechakup, 2549).

References

- Dechakup, J. (2549). *Attitude and Satisfaction towards Service: Teaching Documents for Psychological Administration Section*. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirach Printing.
- Donaldson, L. (1995). *American Anti-Management Theories of Organization*:

- A Critique of Paradigm Proliferation*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons. *Public Administration*, 69(1).
- Lorsuwan, T. (2547). *Modern Organization Theories*. Bangkok: Sat Four.
- Nimpahich, J. (2550). *New Public Management : Principles and Case Studies in Thailand*. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirach Printing.
- Office of Justice Affair. (2559). *Developing Concepts for Modern Police Stations System*. Ministry Of Justice.
- Sahapattana et.al., (2559). *An Evaluation of Police Efficiency and Public Confidence towards Police in Fiscal Year of B.E.2559*. National Institute of Development Administration (NIDA) and Research Division, Police Plans and Strategies Bureau.
- Sahapattana et.al., (2558). *An Evaluation of Police Efficiency and Public Confidence towards Police in Fiscal Year of B.E.2558*. National Institute of Development Administration (NIDA) and Research Division, Police Plans and Strategies Bureau.
- Sahapattana et.al., (2556). *An Evaluation of Police Efficiency and Public Confidence towards Police in Fiscal Year of B.E.2556*. National Institute of Development Administration (NIDA) and Research Division, Police Plans and Strategies Bureau.
- Sahapattana et.al., (2555). *An Evaluation of Police Efficiency and Public Confidence towards Police in Fiscal Year of B.E.2555*. National Institute of Development Administration (NIDA) and Research Division, Police Plans and Strategies Bureau.

การลดความเหลื่อมล้ำ ในกระบวนการยุติธรรมของไทย Reducing Inequality in Thailand's Justice System

ปรเมศวร์ วงศ์พระลับ*
Parameth Wongpalub
ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม**
Sirisak Laochankham

■ บทคัดย่อ

ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวเป็นปัญหาหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้จัดทำโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว โครงการนี้ได้เริ่มทดลองมาตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2560 นับเป็นเวลาประมาณ 2 ปี แต่ยังไม่มีการแสดงให้เห็นถึงผลของการนำโครงการไปปฏิบัติว่าสามารถลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวได้หรือไม่และเพื่อตอบคำถามดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์การนำโครงการมาปฏิบัติในจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งเป็นพื้นที่ในการวิจัย โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก อันได้แก่ ผู้บริหารศาลจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้ปฏิบัติงานในศาลจังหวัดหนองบัวลำภู และผู้ไต่สวนที่ศาลจังหวัดหนองบัวลำภู แต่งตั้งให้เป็นผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการสรุปเพื่อให้ได้แก่นสาระ โดยผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า โครงการสามารถลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวของจำเลยที่เข้าร่วมโครงการได้อย่างชัดเจน เมื่อวิเคราะห์จาก

* นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Graduate Student in Master of Public Administration Program, College of Local Administration, Khon Kaen University

** อาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Lecturer, College of Local Administration, Khon Kaen University

Received: July 9, 2019 Revised: September 23, 2019 Accepted: September 24, 2019

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งวัดจากตัวแปร 4 ตัวอันได้แก่ 1) รายได้ 2) การประกอบอาชีพ 3) การศึกษา และ 4) ความห่างไกลของที่อยู่อาศัยจากตัวเมืองจะไม่พบความแตกต่างกันในโอกาสการเข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราวตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าสำนักงานศาลยุติธรรมควรสนับสนุนโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรมให้มีการดำเนินต่อไปเนื่องจากโครงการนี้สามารถช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้ แต่ในอนาคตจะต้องสร้างความเข้าใจที่ตรงกันของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องต่อจุดมุ่งหมายของการนำโครงการไปปฏิบัติ เพื่อให้สามารถให้บริการทางด้านกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

คำสำคัญ : กระบวนการยุติธรรม, การลดความเหลื่อมล้ำ, การปล่อยชั่วคราว

■ Abstract

The temporary release process in Thailand's justice system causes a vital issue of social inequality among the inmates. In order to reduce inequality in this process, the Office of Court of Justice launched out the risk assessment and control in the temporary release process program which has been implemented as a pilot project almost two years since February 1st, 2017. Despite its importance, the progress of this program has not been showed whether or not and how it helps

reduce inequality in the temporary release process. This research was conducted in the Provincial Court of Justice of Nong Bua Lam Phu province where the program was implemented. The researchers conducted the interviews with key informants who involved in the temporary release process in the Provincial Court of Justice of Nong Bua Lam Phu province and then the data were analyzed by using the thematic analysis technique. The results show that the temporary release policy visibly reduced inequality among the inmates who applied for this program. The analysis of socio-economic status through four variables consisting of income, occupation, education, and distance to urban area found that these four variables are not the impediments for inmates to apply for the temporary release process. In addition, the study indicates that the Office of Court of Justice should support and continue implementing this policy because its impact helps lessen social inequality among the prisoners. The study also suggests that the court administrators and staffs should have to clearly understand the policy goals and implement them in an effective direction in order to build an equality in the justice system in Thailand.

Keywords : justice system, inequality reduction, temporary release process

■ บทนำ

ในห้วงก่อนปี พ.ศ. 2560 กระบวนการยุติธรรมของไทยยึดหลักการในการพิจารณาอนุญาตปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการยึดโยงกับทรัพย์สินที่นำมาวางเป็นหลักประกัน เหตุที่ศาลไทยต้องสั่งปล่อยชั่วคราวโดยยึดโยงต่อทรัพย์สินนั้น เนื่องจากศาลไม่ทราบและไม่มีความรู้ที่จะยืนยันพฤติกรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ว่า มีพฤติกรรมอย่างไร มีความเสี่ยงจะหลบหนีหรือไม่ หรือจะกระทำความผิดซ้ำหรือไม่ ดังนั้น ทรัพย์สินจึงเป็นเงื่อนไขหลักที่สำคัญที่จะสร้างความเชื่อให้แก่ศาลและเป็นหลักประกันให้สามารถสั่งปล่อยชั่วคราวได้ (สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรคดี, 2561ก) จากหลักการที่ใช้กันมาอย่างยาวนานนี้ ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาในเรื่องความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ในความผิดเดียวกัน หากบุคคลใดมีทรัพย์สินเพียงพอ สามารถวางเป็นหลักประกันต่อศาลได้ครบถ้วน ศาลย่อมสามารถสั่งปล่อยชั่วคราวได้และในหลาย ๆ กรณีที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลประเภทนี้ได้รับอิสรภาพจากการปล่อยชั่วคราวของศาลแล้ว บางรายได้หลบหนีไปจากกระบวนการยุติธรรมจนไม่สามารถนำตัวมาลงโทษ (นงนุช, 2560) ในทางกลับกัน บุคคลที่มีรายได้น้อยหรือมีทรัพย์สินน้อยก็ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราวได้อย่างเต็มที่ ทรัพย์สินจึงกลายเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเสียเปรียบ เพื่อให้ตนเองได้รับสิทธิ หลายคนต้องหยิบยืมเงินหรือทรัพย์สินของผู้อื่น หรือต้องใช้บริการจากผู้ประกอบอาชีพนายประกัน ที่คิดค่านวดดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมจากทรัพย์สิน

ที่หยิบยืมมา (ธัญญานุช, 2557) ทำให้แม้จะได้รับอิสรภาพโดยการปล่อยชั่วคราวแล้ว แต่สิ่งที่ตามมาคือการต้องชำระหนี้สินอันเป็นดอกเบี้ยหรือค่าธรรมเนียมที่เกิดขึ้น

จากการค้นคว้ากรณีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาที่เคยประสบปัญหาเช่นเดียวกันกับประเทศไทย แต่ต่อมาได้มีการปฏิรูปกระบวนการปล่อยชั่วคราวครั้งใหญ่ขึ้น โดยการนำระบบประเมินความเสี่ยงและพฤติกรรมศาสตร์มาใช้เพื่อการพิจารณาปล่อยชั่วคราวแทนการพิจารณาโดยยึดโยงทรัพย์สินเพียงอย่างเดียว โดยมีสำนักงานปล่อยชั่วคราวหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายตามแต่ละเขตอำนาจของศาล ทำหน้าที่วิเคราะห์จากประวัติส่วนตัวและพฤติกรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยคนใด ที่จะมีความเสี่ยงหลบหนีหรือกระทำความผิดซ้ำหรือไม่ ร้ายแรงเพียงใด เพื่อประกอบการพิจารณาของศาล การปล่อยชั่วคราวของประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ในปัจจุบันจึงไม่ได้ยึดโยงกับทรัพย์สินอันเป็นหลักประกัน แต่ใช้หลักประเมินความเสี่ยงที่เป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่น่าเชื่อถือแทน ทำให้ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราวนี้ได้ และยังปรากฏว่า อัตราการกระทำความผิดซ้ำหรือการหลบหนีของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวในสหรัฐอเมริกาลดลงและมีอัตราต่ำกว่าการปล่อยชั่วคราวโดยพิจารณายึดโยงจากทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันเสียอีก (มุขเมธิน, ประพนธ์, และธัญญานุช, 2559)

จากประเด็นปัญหาของการใช้เงินหรือทรัพย์สินเป็นหลักประกันที่กลายมาเป็นเหตุแห่งความเหลื่อมล้ำของประชาชน สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้ปฏิรูปกระบวนการปล่อย

ชั่วคราว นับตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 โดยริเริ่มโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม หรือหากจะเรียกให้เข้าใจง่ายก็คือ “โครงการปล่อยฟรีไม่มีประกัน” (สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรคดี, 2561ก) โครงการนี้เป็นจุดเริ่มต้นการปฏิรูปครั้งใหญ่ของกระบวนการปล่อยชั่วคราว เป็นการเปลี่ยนหลักการที่ใช้กันมาอย่างยาวนานที่ศาลพิจารณาสั่งปล่อยชั่วคราวจากทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันเป็นหลักให้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนำมาวางแก่ศาลนั้นจะไม่ใช่สาระสำคัญอีกต่อไป แต่ศาลจะนำระบบประเมินความเสี่ยงที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ ซึ่งจะประเมินความเสี่ยงจากประวัติส่วนตัว และพฤติกรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทั้งที่เป็นพฤติกรรมส่วนตัวและที่เกี่ยวข้องกับคดี และความเสี่ยงที่ประเมินออกมานี้ คือ ความเสี่ยงที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจหลบหนี กระทำผิดซ้ำ หรืออาจยุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐานในระหว่างการปล่อยชั่วคราวจนเกิดความเสียหาย โดยจะแบ่งระดับความเสี่ยงออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ความเสี่ยงต่ำมาก - ต่ำ ความเสี่ยงปานกลาง - สูง และความเสี่ยงสูงมาก เพื่อที่ศาลจะสามารถกำหนดใช้มาตรการกำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวตามระดับความเสี่ยงให้เหมาะสม เช่น ความเสี่ยงต่ำมาก - ต่ำ อาจให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวเพียงแค่สาบานและปล่อยตัวไป แต่ผู้ถูกปล่อยตัวต้องมารายงานตัวตามเงื่อนไขของการปล่อยชั่วคราว หรือหากสูงกว่นั้น อาจมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 หรือแต่งตั้งผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว ตามพระราชบัญญัติมาตรการ

กำกับและติดตามจับกุมผู้หลบหนีการปล่อยชั่วคราวโดยศาล พ.ศ. 2560 (สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรคดี, 2561ก) ซึ่งในกรณีการตั้งผู้กำกับดูแลนั้น สำนักงานศาลยุติธรรมได้ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับกรมการปกครอง เพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ถือว่าเป็นผู้ใกล้ชิดและได้รับความเคารพจากคนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการ โดยมอบหมายให้มีหน้าที่หลัก คือ (1) มีหน้าที่เป็นผู้ยืนยันข้อมูลส่วนตัวและพฤติกรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลย (2) เป็นผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวตามคำสั่งของศาล และ (3) เป็นผู้รับรายงานตัวแทนศาล (สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรคดี, 2561ข)

หากจะให้ความหมายของความเหลื่อมล้ำแล้วยงยุทธ (2556) เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำหมายถึงความแตกต่าง ความไม่เท่าเทียมกัน ความไม่เสมอภาคในมิติต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และด้านสภาพทางกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในส่วนของความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม (2558) เห็นว่าต้องพิจารณาถึงความไม่เท่าเทียมกันทางสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัยนี้ ความเหลื่อมล้ำที่สำคัญประการหนึ่ง เป็นสาเหตุให้เกิดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม คือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ วิถีวงศ์ (2561) เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาในด้านรายได้และทรัพย์สิน การบริโภค และการตัดสินใจทำการผลิตและแบ่งสรรมูลค่าเพิ่มอันเกิดจากการผลิต ดังนั้น เห็นจะได้ว่าความหมายของความเหลื่อมล้ำ

ไม่ว่าจะในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม มักจะอยู่บนพื้นฐานของความไม่เท่าเทียมกัน เมื่อความเหลื่อมล้ำคือความไม่เท่าเทียมกัน จึงนำมาสรุปเป็น ความหมายของความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวที่เป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมได้ว่า ความไม่เท่าเทียมกันทั้งในด้านสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราว ซึ่งหากความไม่เท่าเทียมกันได้รับการแก้ไข ปัญหา ย่อมทำให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมขึ้น (Social Justice) โดยแนวคิดนี้พัฒนามาจากความยุติธรรมในการแบ่งปันปันส่วน (Distributive Justice) ที่มีหลักว่าต้องมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมในหมู่สมาชิก (Miller, 1999) โดยต่อมา กลายเป็นแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิที่เท่าเทียมกัน (Equal Right) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) และการได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม (ภิรมย์, เอกรินทร์, และเรชา, 2559) จากความหมายของความเหลื่อมล้ำและความยุติธรรมทางสังคมที่กล่าวมานี้ หากโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวสามารถลดความเหลื่อมล้ำได้ ย่อมเป็นกลไกที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมที่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นแก่สังคมได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีการศึกษาถึงปัญหาจากการใช้หลักประกันในการปล่อยชั่วคราวในคดีอาญาที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราว และมีการเสนอแนะการแก้ไขโดยใช้มาตรการจำกัดสถานที่อยู่ หรือนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมผู้ถูกปล่อยชั่วคราวแทนการพิจารณาปล่อยชั่วคราว

จากทรัพย์สิน (สุรินทร์, 2555) และการศึกษาความเหมาะสม รูปแบบและหลักการ ในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับกระบวนการปล่อยชั่วคราว เพื่อเป็นแนวทางช่วยให้ผู้ที่ไม่สามารถหาหลักประกันมาวางต่อศาลสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราวได้ (ปาลิตา, 2559) งานวิจัยในอดีตที่ผ่านมา นี้ ศึกษาในมุมมองการพัฒนาแก้ไขกฎหมายให้มีการปรับปรุงเพื่อที่จะสามารถนำมาตราการที่จะใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวแทนการใช้ทรัพย์สินมาวางต่อศาลเป็นหลักประกันเท่านั้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้พบอีกหนึ่งงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องเป็นการศึกษาถึงการนำระบบบริหารความเสี่ยงในเชิงพฤติกรรมศาสตร์มาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปล่อยชั่วคราวของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อันเป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม โดยเป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์รวบรวม และเสนอแนะแนวทางเพื่อจัดสร้างระบบสืบเสาะและประเมินความเสี่ยงในการสนับสนุนการทำงานของศาลในการปล่อยชั่วคราวให้มีประสิทธิภาพ (ดุขฎิ, นริสรา, ฐาศุภร์, ณภัทรรัตน์, และธนวัต, 2561) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้อย่างมาก แต่มีประเด็นที่ศึกษาแตกต่างกัน คืองานวิจัยดังกล่าวมุ่งศึกษาเพื่อพัฒนาระบบประเมินความเสี่ยงที่ใช้ประกอบการตัดสินใจของศาลในการสั่งปล่อยชั่วคราวในกรณีที่ไม่ใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกัน แต่งานวิจัยที่จะดำเนินการต่อไปนี้มีมุ่งศึกษาในประเด็นความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราว

จึงเห็นได้ว่า โครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรมเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย แต่ก็ถือเป็นกลไกการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้มีความทันสมัยและสามารถแก้ปัญหาของสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะกระบวนการปล่อยชั่วคราวในคดีอาญา ที่มุ่งแก้ไขปัญหที่เกิดจากการนำหลักประกันที่เป็นทรัพย์สินมาวางต่อศาล ที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่เท่าเทียมกันด้วยความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในประเด็นดังกล่าว โดยงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาในขั้นตอนการประเมินความเสี่ยงและการกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม ในประเด็นความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวที่อาจเกิดขึ้น โดยได้วิเคราะห์จากปัจจัยความเหลื่อมล้ำใน 4 ด้าน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มักก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านรายได้ ด้านการศึกษา และด้านถิ่นที่อยู่อาศัย ว่าการดำเนินการของโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว จะทำให้บุคคลที่มีสถานะทางสังคมที่ต่างกันสามารถมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกันได้หรือไม่

■ คำถามการวิจัย

โครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม สามารถลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวได้จริงหรือไม่

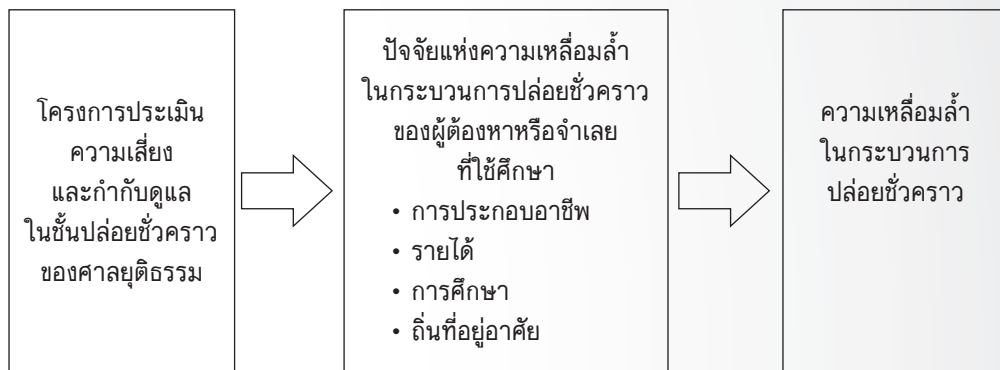
■ วัตถุประสงค์

งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวในคดีอาญา จากการดำเนินโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งวิเคราะห์ประเด็น ด้านการประกอบอาชีพ ด้านรายได้ ด้านการศึกษา และด้านถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ผลของการศึกษายังสามารถนำไปสู่การเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม โดยเฉพาะในประเด็นการลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราว

■ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการศึกษา โดยมีตัวแปรที่วัดความเหลื่อมล้ำใน 4 ด้าน อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เป็นสาเหตุสำคัญในการก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย 1) ด้านการประกอบอาชีพ 2) ด้านรายได้ 3) ด้านการศึกษา และ 4) ด้านถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้ต้องหาหรือจำเลย มาเป็นหลักในการวิเคราะห์ว่า ตัวแปรใดบ้างส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราว และโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรมสามารถทำให้บุคคลซึ่งมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันอันเกิดจากตัวแปร

ดังกล่าว มีสิทธิที่เท่าเทียมกันที่จะถือเป็นการ ชั่วคราวได้หรือไม่ โดยสรุปได้เป็นภาพดังที่
ลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อย ปรากฏด้านล่างนี้

■ วิธีการศึกษา

ในการวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบ กรณีศึกษาเดียว (Single Case Study) ผู้วิจัย ต้องการวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นอันจะเป็น จุดเริ่มต้นในการพัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับ ความเหลื่อมล้ำและกระบวนการยุติธรรม ผู้วิจัยเริ่มต้นสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการอย่างไม่เป็นทางการไปยังศาล ของหลายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในสังกัดศาลภาค 4 เช่น จังหวัดขอนแก่น จังหวัด กาฬสินธุ์ จังหวัดอุดรธานี และศาลจังหวัด หนองบัวลำภู พบว่า ศาลแต่ละแห่งมีการ ดำเนินโครงการที่แตกต่างตามปัจจัยทางคดี และความพร้อมในการดำเนินการ ผู้วิจัยได้เลือก ศาลจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นพื้นที่ในการวิจัย เพราะเป็นศาลแห่งเดียวที่ใช้กลไกการกำกับ ควบคุมผู้ปล่อยชั่วคราวโดยการแต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้กำกับดูแลผู้ปล่อยชั่วคราว

เป็นไปตามหลักการในข้อตกลงความร่วมมือ ระหว่างสำนักงานศาลยุติธรรมกับกรมการปกครอง ที่ต้องการให้มีมาตรการกำกับดูแลผู้ปล่อย ชั่วคราวอย่างใกล้ชิด ทัวถึง และไม่จำเป็นต้อง ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการกำกับดูแล หากผลการประเมินความเสี่ยงไม่ได้ปรากฏว่า มีความเสี่ยงสูง – สูงมาก ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จาก ศาลจังหวัดหนองบัวลำภู จึงน่าจะสะท้อนมุมมอง ความเหลื่อมล้ำของสถานะทางเศรษฐกิจสังคม และพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้ปล่อยชั่วคราว ให้สามารถตอบคำถามการวิจัยนี้ได้อย่าง ครอบคลุม

งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ ข้อมูลหลักที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการ ประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อย ชั่วคราวของศาลยุติธรรม ได้แก่ ผู้บริหารศาล จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 1 คน ผู้ปฏิบัติงาน ในศาลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับโครงการ จำนวน 1 คน และผู้ใหญ่บ้านซึ่งศาลจังหวัดหนองบัวลำภู

แต่งตั้งให้เป็นผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวในคดีที่ถึงที่สุดแล้ว จำนวน 5 คน โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์คนละ 1 ชั่วโมง ซึ่งก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคน และเนื่องจากงานวิจัยนี้มีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลในทางคดีอาญา โดยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยจะถูกเก็บรวมไว้ในสำนวนคดี ซึ่งเป็นเอกสารลับไม่สามารถเปิดเผยได้ จึงเป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูล ดังนั้น เพื่อปฏิบัติตามกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เฉพาะข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำโครงการมาปฏิบัติ อันมีลักษณะเป็นความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักเพียงประเภทเดียว

เมื่อผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลแบบแก่นสาระ (Thematic Analysis) โดย Braun และ Clarke (2006) ได้มีการเสนอไว้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจความคุ้นเคยกับข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความคุ้นเคยกับข้อมูล 2) การเริ่มต้นสร้างรหัสแทนประเด็นที่เป็นสาระสำคัญของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ 3) การค้นหาแก่นสาระสำคัญ โดยจะเลือกเฉพาะสาระสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยเท่านั้น 4) การทบทวนแก่นสาระสำคัญ ว่าเป็นข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญเพื่อสร้างความมั่นใจในความถูกต้องของข้อมูลที่เป็นแก่นสาระสำคัญ 5) การให้คำจำกัดความและการตั้งชื่อ โดยจะนำแก่นสาระสำคัญมาให้คำจำกัดความและอธิบายคำจำกัดความเพื่อสื่อความหมายให้ครบถ้วนสมบูรณ์ และ 6) การจัดทำรายงานเพื่อเผยแพร่งานวิจัย

■ ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภูและได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ตามกระบวนการ เพื่ออธิบายว่า โครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม สามารถลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวได้จริงหรือไม่ ซึ่งผลการวิจัยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

การนำโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวมาใช้ในศาลจังหวัดหนองบัวลำภู

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารศาลจังหวัดหนองบัวลำภูและผู้ปฏิบัติงานในศาลจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ศาลจังหวัดหนองบัวลำภูได้นำโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวมาใช้เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2561 โดยปฏิบัติตามนโยบายของอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4 ในขณะนั้น ที่มีความตั้งใจให้ศาลในเขตศาลภาค 4 ได้นำโครงการนี้ไปปฏิบัติ เมื่อศาลจังหวัดหนองบัวลำภูได้ศึกษาโครงการและเข้าร่วมอบรมการดำเนินโครงการแล้ว จึงได้นำมาปฏิบัติในศาลจังหวัดหนองบัวลำภู โดยใช้กับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี และเป็นคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกนำตัวมาศาลครั้งแรก การดำเนินโครงการของศาลจังหวัดหนองบัวลำภูได้กระทำโดยประสานความร่วมมือกับฝ่ายปกครองภายในจังหวัดผ่านทางผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู ในขณะนั้น และต่อมาจึงได้ประสานในระดับอำเภอ และเริ่มประชาสัมพันธ์ อบรม และทำความเข้าใจในระดับชุมชนโดยติดต่อประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกชุมชน ตำบล และทุกอำเภอในจังหวัดหนองบัวลำภู จนทำให้

สามารถเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโครงการให้แก่ชุมชนได้อย่างทั่วถึง และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สามารถเป็นผู้ยืนยันข้อมูลส่วนตัวของสมาชิก ในชุมชนที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการนี้ และปฏิบัติหน้าที่ผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว ตามที่ศาลจังหวัดหนองบัวลำภูแต่งตั้ง เป็นไปตามข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสำนักงาน ศาลยุติธรรมกับกรมการปกครอง ซึ่งฝ่ายปกครอง ในจังหวัดได้มีการส่งรายชื่อและข้อมูลการติดต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้แก่ศาลจังหวัด หนองบัวลำภูเพื่อใช้ในการดำเนินโครงการ นอกจากนี้ ผู้บริหารศาลจังหวัดหนองบัวลำภู ได้มีการติดตามการดำเนินโครงการแบบรายวัน โดยมีการสร้างช่องทางติดต่อสื่อสารผ่าน แอปพลิเคชันทางโทรศัพท์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อให้รายงานว่ามีคดีที่เข้าหลักเกณฑ์ของ โครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแล ในชั้นปล่อยชั่วคราวหรือไม่ และส่งการไปยัง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศาลจังหวัดหนองบัวลำภู ให้เตรียมความพร้อมการประเมินความเสี่ยง ผู้ต้องหาที่จะถูกนำตัวมาศาลและประสงค์ เข้าร่วมโครงการ

ในการดำเนินงานตามโครงการประเมิน ความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่อยู่ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ยืนยันข้อมูลให้แก่เจ้าหน้าที่ ศาลเพื่อประกอบการประเมินความเสี่ยงของ ผู้ต้องหาที่เข้าร่วมโครงการ โดยเป็นข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับถิ่นที่อยู่อาศัย ความประพฤติและ พฤติกรรมโดยทั่วไปในชุมชน หลังจากนั้น หากในคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อย ชั่วคราวตามโครงการประเมินความเสี่ยง และกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวแล้ว แต่ไม่มี

ผู้ที่อยู่ใกล้ชิด หรือมีแต่ไม่สามารถกำกับดูแลได้ ศาลจะทำการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านให้เป็นผู้กำกับ ดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว ซึ่งกรณีของศาลจังหวัด หนองบัวลำภูจากข้อมูลในคดีที่ถึงที่สุดแล้ว มีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้าน 5 คน จาก 5 หมู่บ้าน เป็นผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว

ศาลจังหวัดหนองบัวลำภูได้ดำเนินการ ประเมินความเสี่ยงและใช้มาตรการกำกับดูแล ตามระดับความเสี่ยงที่ประเมินออกมาได้ เป็นไป ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด มีทั้งการให้สาบานแล้วปล่อยตัวไป ซึ่งกรณีนี้ พบว่า มีผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหลบหนีการปล่อย ชั่วคราวและกระทำความผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว ของศาล แต่ก็เป็นจำนวนน้อยและศาลได้มีการ ออกหมายจับแล้ว

ศาลจังหวัดหนองบัวลำภูมีการผลักดัน การแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้กำกับดูแล เพราะเห็นว่า เป็นบุคคลที่มีความรู้จักชุมชนเป็นอย่างดี มีข้อมูล ของชุมชน มีการเข้าถึงคนในชุมชนได้ และเป็น คนกลางที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาหรือ จำเลยอันจะทำให้การกำกับดูแลทำได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในการกำกับดูแลผู้ถูก ปล่อยชั่วคราวจากการสอบถามผู้ใหญ่บ้าน พบว่า จะเข้าไปกำกับดูแลโดยการสังเกตพฤติกรรม ของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวตั้งแต่เริ่มมีการทำหน้าที่ เน้นการเข้าไปพูดคุยเพื่อให้ทราบถึงสถานะของ ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวว่ามีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม เงื่อนไขของศาลอย่างไร และต้องเดินทางไป รายงานตัวต่อศาลเมื่อใด พร้อมทั้งอบรมสั่งสอน ให้ปรับปรุงพฤติกรรม หลังจากนั้น ผู้ใหญ่บ้าน จะทำการรายงานความประพฤติไปยังหน่วยงาน ในระดับจังหวัดต่อไป ซึ่งการทำหน้าที่เป็นผู้กำกับ ดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวนี้ พบว่า ไม่พบปัญหา

ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านสามารถทำหน้าที่ของตนได้ดี ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวที่ผู้ใหญ่บ้านกำกับดูแลปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาลอย่างครบถ้วนและไม่มีกรณีหลบหนีเกิดขึ้น แต่ผู้วิจัยพบว่า ผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว มีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในเรื่องการรายงานผลการกำกับดูแลเนื่องจากมีจำนวน 1 หมู่บ้าน ที่ผู้ใหญ่บ้านไม่ได้รายงานผล เพราะเข้าใจว่าต้องรายงานเฉพาะกรณีที่กระทำผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว ต่างจากอีก 4 หมู่บ้านที่มีการรายงานผลไปพร้อมกับผลการปฏิบัติหน้าที่ทั่วไปในหมู่บ้าน แต่ทั้งนี้ ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวทุกคน ไม่มีผู้กระทำความผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวของศาล และในเรื่องของการเบิกค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติมาตรการกำกับและติดตามจับกุมผู้หลบหนีการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2560 ตามหลักการของโครงการที่ให้สิทธิผู้ที่ศาลแต่งตั้งให้เป็นผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวสามารถเบิกเงินค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ได้นั้น พบว่า ผู้ใหญ่บ้านจาก 4 หมู่บ้านไม่ทราบถึงสิทธิในเรื่องนี้ แต่ก็ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า แม้จะไม่ได้รับค่าตอบแทนก็ยังคงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ในการเป็นผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว

ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในกระบวนการปล่อยชั่วคราว

จากข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์แล้ว พบว่าความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวเกิดขึ้นจริง เพราะก่อนมีแนวทางการนำโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวมาใช้ในประเทศไทย การที่ผู้ต้องหา

หรือจำเลยจะได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ศาลที่พิจารณาการปล่อยชั่วคราวจะพิจารณาโดยยึดโยงจากเงินหรือทรัพย์สินที่นำมาวางเป็นหลักประกัน เพื่อให้ศาลเชื่อถือได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี หรือไม่กระทำความผิดซ้ำ หรือกระทำความผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวของศาล ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากผู้บริหารศาลจังหวัดหนองบัวลำภู และผู้ปฏิบัติงานในศาลจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า แม้จะใช้เงินหรือทรัพย์สินมาวางเป็นหลักประกันต่อศาล การหลบหนี การกระทำความผิดซ้ำ หรือกระทำความผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวของศาลยังคงพบเห็นได้ และก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องการจัดหาหลักประกันมาวางต่อศาล ผู้ต้องหาหรือจำเลยบางส่วนยอมติดคุกถูกขังในระหว่างการดำเนินคดี เพราะไม่สามารถหาเงินหรือทรัพย์สินในจำนวนที่เพียงพอมาวางเป็นหลักประกันต่อศาลได้ หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหันไปใช้บริการจากผู้ประกอบอาชีพนายประกันที่คอยให้บริการอยู่ในบริเวณศาล จนเกิดหนี้สินจากการคิดค่าธรรมเนียมทรัพย์สินที่นำมาวางเป็นหลักประกัน

นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้รับจากผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว พบว่า ก่อนมีโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม เมื่อสมาชิกในหมู่บ้านถูกดำเนินคดีอาญา ผู้ใหญ่บ้านจะต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวในเรื่องการปล่อยชั่วคราวอยู่เสมอ โดยใน 4 จาก 5 หมู่บ้านที่ได้เก็บข้อมูล พบว่า สมาชิกในชุมชนที่ถูกดำเนินคดีมีฐานะยากจน จะขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านให้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ทางราชการเป็นหลักประกันในการขอปล่อยชั่วคราว แต่ใน

บางคนที่มีวงเงินประกันสูงหรือคดีอาเพศติด ผู้ใหญ่บ้านจะไม่สามารถเป็นหลักประกันได้ โดยเฉพาะในคดีอาเพศติด เนื่องจากจังหวัดหนองบัวลำภูมีนโยบายในการป้องกันการกระทำ ความผิดในคดีอาเพศติด ผู้ถูกดำเนินคดีก็มักจะ ยอมถูกขังในระหว่างดำเนินคดี เพราะไม่สามารถ นำเงินหรือทรัพย์สินมาวางเป็นหลักประกันได้ และบางครั้ง ผู้ใหญ่บ้านต้องกลายเป็นผู้ติดต่อ ประสานงานกับผู้ประกอบอาชีพนายประกัน แทนผู้ถูกดำเนินคดีอีกด้วย หากผู้นั้นไม่มีญาติ พี่น้อง หรือมีแต่ไม่ให้ความสนใจ

เมื่อวิเคราะห์ ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น ในกระบวนการปล่อยชั่วคราว ตามตัวแปร ที่เป็นสาเหตุแห่งความเหลื่อมล้ำที่กำหนดไว้ใน กรอบแนวคิดการวิจัยทั้ง 4 ด้าน พบว่า

ด้านรายได้ รายได้เป็นตัวแปรหลัก ที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราว เนื่องจากการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูก ดำเนินคดีจะได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือจะ เข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราวได้อย่างเต็มที่ หรือไม่ ต้องใช้เงินหรือทรัพย์สินมาวางเป็น หลักประกัน จึงก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นกับ ผู้ต้องหาหรือจำเลย ที่แม้ในคดีอื่นจะดำเนินคดี ในข้อหาความผิดเดียวกัน สถานะภาพทางเศรษฐกิจ ในด้านของรายได้และทรัพย์สินที่แตกต่าง ย่อม ส่งผลทำให้โอกาสในการได้รับการปล่อยชั่วคราว แตกต่างกันด้วย ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ต้องการ ได้รับอิสรภาพในระหว่างดำเนินคดี จึงมีทางเลือก เพียงแค่จะหาทรัพย์สินมาวางเป็นหลักประกัน หรือจะยอมถูกขังในระหว่างการดำเนินคดี แม้จะ มีนโยบายเรื่องกองทุนยุติธรรมของกระทรวง ยุติธรรมมาคอยช่วยเหลือ แต่ก็ต้องได้รับการ พิจารณานุมัติจากคณะกรรมการ ซึ่งต้องใช้เวลา

ในการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ต้องหาหรือ จำเลย ผู้ต้องหาหรือจำเลยบางรายจึงต้องถูกขัง ไปก่อนในระหว่างรอคำสั่งอนุมัติ จึงเห็นได้ว่า ในด้านรายได้ ซึ่งเป็นตัวแปรที่แสดงถึงความ เหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจนี้ เป็นเงื่อนไขที่สำคัญ ที่จะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อย ชั่วคราวหรือไม่

ในมิติด้านรายได้ ผู้วิจัยมีข้อจำกัดที่สามารถ เข้าถึงข้อมูลด้านรายได้ของผู้ได้รับการปล่อยตัว ชั่วคราวจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านในฐานะ ผู้กำกับดูแลเท่านั้น ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงไม่ได้ นำเสนอข้อมูลลักษณะรายได้ในเชิงตัวเลขของ ผู้ถูกปล่อยตัวชั่วคราวแต่ละคน

ด้านการประกอบอาชีพ พื้นฐานอาชีพของผู้ต้องหาไม่ใช่ตัวแปรหลักที่ก่อให้เกิดความ เหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราว เนื่องจากการประกอบอาชีพของผู้ต้องหาหรือ จำเลยที่ถูกดำเนินคดีไม่ได้มีผลในการพิจารณา ปล่อยชั่วคราว หรือการพิจารณาจากผู้ประกอบ อาชีพนายประกันในการให้ใช้ทรัพย์สินนำมา วางเป็นหลักประกันแต่อย่างใด แต่การประกอบ อาชีพมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อรายได้ของ ผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะจากข้อมูลในด้าน อาชีพของผู้เข้าร่วมโครงการ มีทั้งไม่มีอาชีพ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ทำตามฤดูกาล และ รับจ้างทั่วไปรายวัน ทำให้มีรายได้ที่ไม่แน่นอน ส่งผลต่อการมีเงินหรือทรัพย์สินที่เป็นเรื่องของ รายได้

ด้านการศึกษา การศึกษาไม่ใช่ตัวแปรหลักที่ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการ ปล่อยชั่วคราว เช่นเดียวกับตัวแปรในด้านการ ประกอบอาชีพ เพราะการศึกษาของผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่ได้มีผลต่อการพิจารณาปล่อย

ชั่วคราวของศาล แต่การศึกษาของผู้ต้องหาหรือจำเลยนี้ ส่งผลโดยตรงต่อตัวแปรด้านรายได้ และการประกอบอาชีพ เนื่องจากข้อมูลในเรื่องการศึกษาของผู้เข้าร่วมโครงการต่ำสุดอยู่ที่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และสูงสุดอยู่ที่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จึงเลือกการประกอบอาชีพดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้มีรายได้ที่ไม่แน่นอน

ด้านถิ่นที่อยู่อาศัย ถิ่นที่อยู่อาศัยก็ไม่ใช่ตัวแปรหลักที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราว เพราะถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้มีผลต่อการพิจารณาปล่อยชั่วคราวของศาล การติดต่อประสานงานกับทางครอบครัวและชุมชนเมื่อถูกดำเนินคดีก็ไม่มีปัญหาและไม่ส่งผลต่อการเข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราว

การลดความเหลื่อมล้ำจากการนำโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวมาใช้ในศาลจังหวัดหนองบัวลำภู

จากการดำเนินงานของศาลจังหวัดหนองบัวลำภู ตั้งแต่วันที่ 27 เมษายน ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2561 มีผู้ต้องหาที่เข้าหลักเกณฑ์ของโครงการจำนวน 132 คน เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 92 คน และได้รับการปล่อยชั่วคราวจากการประเมินความเสี่ยง โดยไม่ต้องใช้เงินหรือทรัพย์สินวางเป็นหลักประกันต่อศาล จำนวน 86 คน มีเพียง 6 คน ที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจากการประเมินความเสี่ยง แสดงให้เห็นว่าโครงการนี้สามารถทำให้สิทธิในการได้รับการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีเงินหรือทรัพย์สินเพียงพอที่จะนำมาวางเป็นหลักประกันและไม่ต้องการได้รับการบริการจากผู้ประกอบอาชีพนายประกัน ได้รับโอกาสในการปล่อยชั่วคราวเท่าเทียมกับคนที่ใช้เงินหรือ

ทรัพย์สินมาวางเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวได้ อันเป็นการลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราว

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำผ่านตัวแปรที่เป็นสาเหตุแห่งความเหลื่อมล้ำตามกรอบแนวคิดของงานวิจัยที่ได้กล่าวข้างต้นว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราว คือ ตัวแปรด้านรายได้ของผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจของบุคคล โดยพบว่า ในกระบวนการประเมินความเสี่ยง ตัวแปรด้านรายได้ไม่ได้ถูกนำไปใช้ในการประเมินความเสี่ยงเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราวแต่อย่างใด จากตัวแปรแห่งความเหลื่อมล้ำที่กำหนด 4 ด้าน มีเพียงเรื่องการประกอบอาชีพและถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นตัวแปรที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยง แต่ก็เพื่อพิจารณาว่ามีการประกอบอาชีพอย่างเป็นหลักแหล่งหรือไม่ และมีถิ่นที่อยู่เป็นหลักแหล่งที่จะสามารถติดตามกำกับดูแลให้เหมาะสมได้หรือไม่ โครงการนี้สามารถทำให้บุคคลที่เข้าร่วมโครงการที่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวคิดเป็นร้อยละ 93 จากผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด สามารถได้รับสิทธิและโอกาสในการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการถูกดำเนินคดีอย่างเท่าเทียมกัน และสามารถได้รับอิสรภาพเพื่อต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แม้จะมีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน จึงเห็นได้ว่า ระบบประเมินความเสี่ยงและพฤติกรรมศาสตร์ที่นำมาใช้ในกระบวนการปล่อยชั่วคราว เป็นไปโดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการที่ต้องการปฏิรูปกระบวนการปล่อยชั่วคราวของไทย ในการพิจารณาปล่อยชั่วคราว

ของศาลที่ยึดโยงเงินหรือทรัพย์สินเป็นหลัก และยังเป็นการขัดป้จจัยในเรื่องเงินหรือรายได้ ที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวได้ อันเห็นได้จากการที่ผู้เข้าร่วมโครงการที่ได้รับการประเมินความเสี่ยงแล้ว สามารถได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องใช้เงินหรือหลักประกันใด ๆ เลย ดังนั้น จากข้อมูลที่ได้จึงสะท้อนให้เห็นว่า โครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรมสามารถช่วยลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวได้อย่างชัดเจน

นอกจากนั้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ได้ทราบถึงมุมมองและความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวในการนำโครงการมาปฏิบัติ และการลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวจากการนำโครงการมาปฏิบัติ ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว พบว่า มีประเด็นสำคัญดังนี้

การลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราว

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่า โครงการนี้สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้จริง เพราะสามารถเป็นเครื่องมือในกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้การเข้าถึงการปล่อยชั่วคราวไม่ต้องใช้เงินหรือทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันมาวางต่อศาลแต่อย่างใด ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีสถานะทางเศรษฐกิจไม่ดีก็สามารถมีสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดในการเข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราวได้อย่างเท่าเทียมกันทุกคน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนมีความเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน และในมุมมองของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในศาลจังหวัดหนองบัวลำภู การลดความเหลื่อมล้ำ

ที่ในการบวนการปล่อยชั่วคราวเห็นได้จาก ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนไม่ต้องใช้เงินหรือทรัพย์สินมาวางเป็นหลักประกัน และการใช้บริการผู้ประกอบการอาชีพนายประกันลดลงถึงร้อยละ 20 ทำให้ศาลสามารถชั่งคนที่สมควรชั่งและปล่อยคนที่ควรปล่อยได้ส่วนในมุมมองการลดความเหลื่อมล้ำของผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวนั้น มองจากการที่โครงการนี้เป็นสิ่งที่สามารถช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนที่มีฐานะยากจน และเป็นกรณีที่ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถใช้ตำแหน่งหน้าที่ราชการประกันตัวได้ ยังคงสามารถมีสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว ดังนั้น ในประเด็นการลดความเหลื่อมล้ำนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีมุมมองความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน

การนำโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวมาปฏิบัติ

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่า การปฏิบัติงานตามโครงการนี้ไม่เป็นการสร้างภาระให้แก่หน่วยงานเพิ่มขึ้น แต่พบว่า มีทั้งผลดีและปัญหาที่ควรได้รับการพัฒนา จากมุมมองของผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมองว่าเป็นหน้าที่ทั่วไปของผู้ใหญ่บ้าน ที่จะสอดส่องดูแลพฤติกรรมสมาชิกในหมู่บ้านและดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน จึงไม่เป็นการเพิ่มภาระแต่อย่างใด สอดคล้องกับมุมมองของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในศาลจังหวัดหนองบัวลำภูที่มองว่า เป็นการเพิ่มขึ้นตอนในการปล่อยชั่วคราวขึ้นมาเพียงเล็กน้อย และภายในศาลได้มีการจัดตั้งศูนย์ประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวที่ทำหน้าที่เฉพาะชั้น โดยโครงการนี้สามารถทำให้ภาระงานในเรื่องการบังคับคดีผู้ประกันมีจำนวนลดลง เพราะหากผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหลบหนี ศาลจะดำเนินการออกหมายจับ ซึ่งเป็น

เรื่องที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนการบังคับคดี ผู้ประกัน และไม่ต้องใช้งบประมาณเพิ่มแต่อย่างใด

ในด้านการกำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว ในมุมมองของผู้ใหญ่บ้าน มองว่า ไม่พบปัญหาในการทำหน้าที่และบุคคลที่ตนกำกับดูแลไม่มีผู้กระทำความผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวของศาล แต่ในมุมมองของผู้ปฏิบัติงานในศาลจังหวัดหนองบัวลำภู มองว่า ในการกำกับดูแลมีปัญหาในการหลบหนี จากการให้สาบานแล้วปล่อยตัวไปเป็นหนึ่งในมาตรการกำกับดูแลสำหรับผู้ที่มีความเสี่ยงต่ำมาก – ต่ำ เนื่องจากเป็นการกำกับดูแลที่ไม่ชัดเจนและไม่มีการสร้างความมั่นใจให้แก่ศาล เกิดความเสี่ยงในการกระทำความผิดเงื่อนไขของศาลได้ง่าย จึงควรได้รับการพัฒนาในจุดนี้ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมานี้ แม้ข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำโครงการนี้ไปปฏิบัติจะมีทั้งพบและไม่พบปัญหาจากการดำเนินโครงการ แต่ข้อมูลที่ได้นี้ก็ขัดแย้งกัน เพราะเป็นเรื่องที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่เฉพาะของผู้ให้ข้อมูลหลักที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังพบว่าการที่จะนำโครงการมาปฏิบัติให้สำเร็จจะต้องได้รับการผลักดันจากศาลที่นำโครงการไปปฏิบัติทุกศาล ร่วมกันในการแบ่งปันข้อมูลการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาให้โครงการมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากการนำโครงการนี้ไปปฏิบัติต้องเป็นไปตามนโยบายของสำนักงานศาลยุติธรรม ภาคเอกชนและนักวิชาการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและสะท้อนผลถึงประโยชน์ที่กระบวนการยุติธรรมและประชาชนได้รับ เพื่อให้โครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว สามารถได้รับการสนับสนุนและดำเนินการต่อไปได้

■ สรุปและอภิปรายผล

การที่ศาลพิจารณาคำขอปล่อยชั่วคราวโดยยึดโยงกับหลักประกันที่เป็นเงินหรือทรัพย์สินเป็นหลัก ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของสิทธิและโอกาสในกระบวนการปล่อยชั่วคราว ทั้งที่ตามกฎหมายให้สิทธิของบุคคลทุกคนไว้อย่างเท่าเทียมกัน รายได้ เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อสถานะภาพทางเศรษฐกิจที่มีผลโดยตรงต่อความเหลื่อมล้ำของสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราว ส่วนการประกอบอาชีพ การศึกษา และถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกสถานะภาพทางสังคม ไม่ได้ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวโดยตรง แต่ส่งผลทางอ้อม เนื่องจากสถานะภาพทางสังคมในเรื่องดังกล่าวมีผลต่อรายได้ หากมีการศึกษาที่ดี มีถิ่นที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ ย่อมส่งผลให้มีอาชีพที่มั่นคง และส่งผลต่อรายได้ที่จะมีความมั่นคงตามมาด้วยความแตกต่างด้านรายได้ซึ่งเป็นสถานะภาพทางเศรษฐกิจของบุคคลที่มีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันหรือที่เรียกว่าความเหลื่อมล้ำ สอดคล้องตามที่ สำนักงานพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม (2558) ได้ให้ความหมายไว้เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม แต่จากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก โครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรมได้เข้ามาแก้ปัญหานี้โดยสามารถทำให้บุคคลทุกคน ทุกสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม สามารถเข้าถึงกระบวนการปล่อยชั่วคราวได้อย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องตามหลักการเรื่องความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) ที่ Miller (1999) กล่าวไว้ในเรื่องความสามารถ

ในการเข้าถึง (Accessibility) ที่เป็นหนึ่งในประเด็นที่ทำให้เกิดสังคมที่เป็นธรรมขึ้นได้

การดำเนินโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวในศาลจังหวัดหนองบัวลำภู มีแนวคิดพื้นฐานจากการมองเห็นสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ต้องสามารถมีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน และผลพลอยได้จากโครงการ คือผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เข้าร่วมโครงการสามารถหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ ใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างปกติ และส่งผลให้จำนวนผู้ที่ถูกขังในระหว่างการดำเนินคดีลดลง เพราะควรขังคนที่ควรขังและปล่อยคนที่ควรปล่อย ทั้งเป็นการลดภาระงานการบังคับคดีผู้ประกันกรณีใช้เงิน ทรัพย์สินหรือตำแหน่งหน้าที่มาประกันเพื่อขอปล่อยชั่วคราว สอดคล้องตามหลักการของโครงการที่ต้องการปฏิรูปกระบวนการปล่อยชั่วคราวไม่ให้มีปัจจัยเรื่องเงินหรือทรัพย์สินเข้ามาเกี่ยวข้องอีกต่อไป ตามที่สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรฯ พัฒนาคัด (2561ก) กำหนด จึงเห็นได้ว่า การดำเนินโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม สามารถลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราวได้ สอดคล้องกับความเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับโครงการนี้ในงานวิจัยของ ดุษฎี และคณะ (2561) ที่เห็นว่า การปล่อยชั่วคราวโดยระบบประเมินความเสี่ยงจะทำให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ดังนั้นโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรมสามารถทำให้ทุกคนมีสิทธิและโอกาสอย่างเท่าเทียมกันตามที่กฎหมายกำหนด และเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคมได้อย่างแท้จริง

■ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรมเห็นควรให้ดำเนินการต่อไป เพราะสามารถทำให้บุคคลที่มีความแตกต่างทางสถานะเศรษฐกิจในเรื่องรายได้ ได้รับโอกาสในการปล่อยชั่วคราวเท่าเทียมกัน อันเป็นการปฏิรูปกระบวนการปล่อยชั่วคราวที่ไม่ต้องการให้เงินหรือทรัพย์สินเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวของศาล ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการปล่อยชั่วคราว

2. ต้องมีการรายงานผลการดำเนินโครงการทั้งรายงานต่อสำนักงานศาลยุติธรรมและต่อประชาชนให้ชัดเจน เนื่องจากผลการดำเนินโครงการจากศาลที่นำไปปฏิบัติไม่มีการเปิดเผยและยังไม่มี การแสดงถึงความสำเร็จที่ชัดเจน ดังนั้น จึงต้องสะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์และคุณค่า จากการดำเนินโครงการที่ประชาชนและกระบวนการยุติธรรมได้รับ และสร้างความเข้าใจที่ตรงกันถึงจุดมุ่งหมายของโครงการในการช่วยเหลือประชาชนต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

3. การเบิกค่าตอบแทนของผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีความชัดเจน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้การกำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวที่ถือเป็นหนึ่งในขั้นตอนที่สำคัญของโครงการนี้มีประสิทธิภาพ โดยต้องมีการประชาสัมพันธ์และอธิบายถึงหลักเกณฑ์เรื่องค่าตอบแทนให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และต้องไม่เป็นการยุ่งยากซับซ้อน

■ บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ดุขฎิ โยเหลา, นริสรา พิงโพธิ์สภ, ฐาศุกร์ จันประเสริฐ, ณภัทรรัตน์ ไชยอัศรกุลป์ และ ธนวัฒน์ พิธิจูจินดา. (2561). รายงานวิจัย ฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การนำวิทยาการบริหาร ความเสี่ยงในเชิงพฤติกรรมศาสตร์มาใช้เพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพในการปล่อยชั่วคราว. ค้นจาก <https://rabi.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8217/iid/129518>

ธัญญา นุช ตันติกุล. (กันยายน – ธันวาคม 2557). อิสรภาพราคาแพงสำหรับคนจน : การปล่อยชั่วคราว สภาพปัญหาและหนทางแก้ไข. *ดุลพาห*, 61(1), 151-179.

นงนุช สิงหเดชะ. (กันยายน 2560). ข้ออ้างที่ดูดี (ของรัฐบาล) กรณี 'ยิ่งลักษณ์' หนี. *มติชน สดสัปดาห์*, 54.

ปาลิตามณโชติ. (2559). ปัญหาการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราว จำเลยในชั้นพิจารณาของศาล. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(2), 65-83.

ภิรมย์ จินธาดา, เอกรินทร์ สังข์ทอง, และเรชา ชูสุวรรณ. (2559). ความยุติธรรมทางสังคมกับการจัดการศึกษา. *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 27(3), 171-181.

มุขเมธิน กลั่นนุรักษ์, ประพิน ประดิษฐากร และ ธัญญา นุช ตันติกุล. (พฤษภาคม – สิงหาคม 2559). เงินไม่ใช่คำตอบ (อีกต่อไป): การปล่อยชั่วคราวที่ไม่ยึดโยงกับฐานะหรือทรัพย์สิน กรณีศึกษาของศาลในระดับท้องถิ่นและระดับสหพันธรัฐ ณ กรุงเทพมหานคร ดิ.ซี.

ประเทศสหรัฐอเมริกา. *ดุลพาห*, 63(2), 38-79.

ยงยุทธ บุราสิทธิ์. (2556). ชุมชนคนอีสานกับ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งใน กรุงเทพมหานคร. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 32(1), 67-92.

วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2561). ทำความเข้าใจ "ความเหลื่อมล้ำ". ค้นจาก <https://www.prachachat.net/columns/news-168380>

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรดี. (2561ก).

คู่มือสำหรับการประสานความร่วมมือระหว่าง ศาลยุติธรรมกับหน่วยงานในกระบวนการ ยุติธรรมในการนำร่องปฏิบัติการปล่อยชั่วคราว ด้วยระบบประเมินความเสี่ยงและการกำกับ ดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว. ค้นจาก http://iadopa.org/kn/rabi_1524822479.pdf

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรดี. (2561ข).

แนวทางการปฏิบัติงานเพื่อประสานงาน ระหว่างศาลยุติธรรมกับฝ่ายปกครอง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ในโครงการพัฒนาระบบประเมิน ความเสี่ยงและการกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม. ค้นจาก <https://rabi.coj.go.th/th/file/get/file/201809251fb3a1d025a809fca8f29de3745ac838194512.pdf>

สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. (2558). รายงานการ วิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความ เหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2556. ค้นจาก http://social.nesdb.go.th/social/Portals/0/Documents/Report%20Poverty%202556_207.pdf

สุรินทร์ มากชูชิต. (2555). *ระบบปล่อยชั่วคราว*
ผู้ถูกกล่าวหา : ศึกษาการใช้หลักประกันใน
คดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท).
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.

ภาษาอังกฤษ

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic
analysis in psychology [Electronic version].
Qualitative research in psychology. 3(2),
77-1.

Miller, D. (1999). *Principle of social justice*.
Cambridge: Harvard University Press.

รูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน ของกระทรวงยุติธรรม Model of the justice community development system of the Ministry of Justice

เจนจิรา พูลสุข*

Chenchira Phunsuk

■ บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม โดยการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งสิ้น 5 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 24 คน คือ กลุ่มผู้บริหารนโยบายด้านยุติธรรมชุมชน กลุ่มสำนักงานยุติธรรมจังหวัดผู้ปฏิบัติงานยุติธรรมชุมชน กลุ่มนักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน บุคลากรในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานยุติธรรมชุมชน กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานยุติธรรมชุมชน สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากรคือ คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 320 คน เมื่อสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม ผู้วิจัยได้นำมาจัดทำเป็น Model โดยใช้ชื่อว่า “Leadership Model” ซึ่งประกอบด้วย Leadership (ผู้นำชุมชนต้องสามารถเข้าถึงประชาชนสามารถเป็นผู้นำในการกำหนดนโยบายของชุมชนตนเองได้มีประสิทธิภาพ) Equity (ควรสร้างความ

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย การบริหารงานยุติธรรมและสังคมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Doctoral student Doctor of Philosophy Program Criminal and social justice administration Graduate School, Suan Dusit University

Received: August 28, 2019 Revised: October 9, 2019 Accepted: October 15, 2019

เป็นธรรมและความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน) Approach (การเข้าถึงข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน) Development (การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ) Empowerment (การให้พลังแก่ชุมชนในการขับเคลื่อนความยุติธรรม) Restoration (การสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ในพื้นที่) Stability (การสร้างความมั่นคงยั่งยืนโดยยึดหลักความเป็นมิตรภาพของประชาชนในการสร้างเครือข่ายให้ครอบคลุมทุกพื้นที่) High Responsibility (ควรส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความรับผิดชอบและให้ความสำคัญกับยุติธรรมชุมชน) Integration (การบูรณาการแก้ไขปัญหาและอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยการร่วมมือกันของทุกส่วนราชการต่าง ๆ ในพื้นที่) People (การกำหนดให้ประชาชนในชุมชนเป็นหลักในการทำงานยุติธรรมชุมชน)

คำสำคัญ : การพัฒนา, ระบบ, ยุติธรรมชุมชน

■ Abstract

The research on “Model of the justice community development system of the Ministry of Justice” aimed to develop out Model of the justice community development system of the Ministry of Justice through a mixed method research – qualitative and quantitative research. In the qualitative research, the researcher had organized the in-depth interviews with

experts and specialists in 5 branches which totally of 24 persons, namely as follow ; Policy Management for Community Justice, Community Justice officers, Provincial Community Justice Officers, Community Justice Experts, Criminal justice officers concerning to Community Justice and those involved in community Justice. In terms of quantitative research, a questionnaire had been prepared as a tool to collect data from population of 320 of nationwide Community Justice Committee. Findings from the quantitative and qualitative, the researcher had been synthesized in order to figure out Model of the justice community development system of the Ministry of Justice The researcher had put it in a model, called “LEADERSHIP MODEL” which comprised the following: Leader referred to community leaders must be accessible to people who could be a leader in formulating their Community policies ; Equity referred to establishment of fairness and equality in the work of the Community Justice Center; Approach referred to the assessment to information for the operational benefits of the Community Justice Center; Development referred to the development of knowledge and skills in organization information database; Empowerment referred to empower the community to run for justice; Restoration referred to local reconciliation; Stability referred to building a sustainable

security based on the friendship to create a network that covers all areas. High Responsibility referred to encourage the people in the area to be responsible and focus on the community justice; Integration referred to the Integration, resolving problems in justice by collaborating with government organizations in the area and People referred to make the community as a major part of the Community Justice Work.

Keywords : development, System, Community Justice

■ บทนำ

การเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงระบบงานยุติธรรมของสังคมโลกนั้น มีระบบยุติธรรมเพื่อยับยั้งผู้กระทำความผิดป้องกันสังคม และเพื่อแก้แค้นทดแทนต่ออาชญากรรมซึ่งเป็นทัศนคติที่ให้ความสำคัญต่อผู้กระทำความผิดและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมว่ามีความสำคัญสูงสุด ดังนั้น การเสริมสร้างความยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมทางเลือกให้มีความเข้มแข็งด้วยการประมวลความขัดแย้งทุกมิติในพื้นที่ จึงต้องมีการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ประชาสังคม เสริมพลังชุมชนและให้ความสำคัญกับบทบาทผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำศาสนาให้มีความร่วมมือเป็นหนึ่งเดียวในการจัดการปัญหาของชุมชน พัฒนาและส่งเสริมการนำมาตรการใหม่ๆ มาปรับใช้ในการสร้างความสมานฉันท์ในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ให้เกิดแนวทางยุติธรรมชุมชน บนพื้นฐาน

อัตลักษณ์ของศาสนาและหลักวิชาการที่ตระหนักในความแตกต่างหลากหลายของชุมชน เสริมสร้างปัจจัยสนับสนุน ประสานงาน ติดตามผลการปฏิบัติงานยุติธรรมชุมชน และการวางกลไกการประสานความร่วมมืออาจพัฒนาไปสู่รูปแบบยุติธรรมชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อการบูรณาการการทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนให้เป็นทุนทางสังคมในพื้นที่สร้างพลังการทำงานให้เกิดความมีปึกแผ่นเพื่อสร้างความมั่นคงปลอดภัยและสมานฉันท์อย่างยั่งยืน (ศรวิชา, 2560)

อีกทั้ง วันชัย (2553) ระบุว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน แม้ว่าการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอเป็นองค์ประกอบสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ยังใช้การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนเป็นการสื่อสารทางเดียวเท่านั้น ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องดำเนินสองทาง คือ การใช้ข้อมูลต่อสาธารณชน และการให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการนั้น ๆ ด้วย เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำประชาชนเข้ามาช่วยกันร่วมแก้ไขปัญหาของส่วนรวมเป็นการสร้างความรู้สึกว่าเป็นปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาของทุกคนมิใช่ปัญหาของคนหนึ่งคนใด ซึ่งก่อให้เกิดการสื่อสารระหว่างกลุ่มในชุมชนเกิดความสามัคคีความผูกพันซึ่งกันและกัน อีกทั้งเป็นการสร้างให้เห็นถึงสถานะภาพของชุมชนที่เป็นชุมชนสร้างสรรค์ มีการตัดสินใจเป็นอิสระโปร่งใส ประชาชนมีความไว้วางใจเชื่อใจและเอาใจใส่ซึ่งกันและกันก่อให้เกิดความยั่งยืน กล่าวคือมีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

สามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพเครือข่ายสังคมได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพเครือข่ายภายใต้กระแสแนวคิดประชาสังคม จึงเป็นชุมชนชุมชนแห่งสำนึกที่จะเกิดเป็นชุมชนสร้างสรรค์ อย่างในส่วนหนึ่งของเครือข่ายทางสังคม พบว่ามีความสัมพันธ์กับกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน และเป็นเอกลักษณ์องค์ประกอบของการทำงานเชิงกลยุทธ์ร่วมกัน ทั้งระหว่างองค์กรกับองค์กร หรือองค์กรกับบุคคลหรือชุมชน หรือกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคล ประเด็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์และกระบวนการเรียนรู้ ดังกล่าวนั้น ปารีชาติ (2547) ได้ให้รายละเอียดที่เป็นประโยชน์ว่า การทำงานขององค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนทั่วไป สิ่งหนึ่งที่ทุกภาคส่วนมี คือ เป้าหมาย (Ends) และวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมาย (Means) ซึ่งเป็นภารกิจที่ทุกหน่วยงานจะต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ยุทธศาสตร์หนึ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ เลือกใช้ คือ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือหรือการเสริมสร้างเครือข่าย ซึ่งเป็นการแสวงหาแนวร่วมและการระดมทุนทรัพยากรจากฝ่ายต่าง ๆ มาใช้ เพื่อให้ภารกิจนั้นบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ นอกจากนี้การที่ต่างฝ่ายต่างพึ่งพาอาศัยและสร้างความผูกพันต่อกัน โดยการเข้าไปเสริมจุดอ่อนและพัฒนาศักยภาพ อันเข้มแข็งที่กลุ่มองค์กรนั้น ๆ มีอยู่ให้ปรากฏขึ้น ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จัดว่าเป็นการเติมเต็มในสิ่งที่ขาดให้แก่นักและกัน และเป็น การสร้างความรู้ให้เกิดขึ้น เพราะในความเป็นจริง คงไม่มีองค์กรใดจะมีกระบวนการและศักยภาพที่สมบูรณ์ครบถ้วน ทุกกลุ่มทุกองค์กรต่างมีข้อจำกัดและศักยภาพที่ต่างกัน การช่วยเหลือ

พึ่งพาและการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในสิ่งที่ขาดหายไป ย่อมจะเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างเครือข่ายนั้นให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากนั้นแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย อัจฉราพรรณ (2550) กล่าวว่า เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญ และถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในการอธิบายภาพ การเคลื่อนตัวจากกลุ่มสู่การรวมตัวเป็นเครือข่าย เพื่อสร้างพลังการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา หรือสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ เครือข่ายทางสังคมจะคล้ายเครือข่ายในสมอง โครงสร้างสมองจะทำให้เกิดการเรียนรู้สูง อันจำเป็นสำหรับการมีขีดความสามารถทางสังคม จะมีวิวัฒนาการเหมือนโครงสร้างทางสมอง ยิ่งเรียนยิ่งจะรู้มากขึ้นไปเรื่อย ๆ ซึ่งก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของสังคม จากสังคมใช้อำนาจไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ร่วมกัน การที่จะเกิดสังคมเรียนรู้ (Learning social Networks) สังคมต้องสามารถเรียนรู้ได้อย่าง ต่อเนื่องจึงจะสามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพ เครือข่ายสังคมต้องสามารถเรียนรู้ได้อย่าง ต่อเนื่องจึงจะสามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพ เครือข่ายภายใต้กระแสแนวคิดประชาสังคม จึงเป็นชุมชนชุมชนแห่งสำนึก (Conscious Community) ที่สมาชิกต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบ โดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น อาจจะมีด้วยพื้นฐานของระบบคุณค่าเก่า หรือ เป้าประสงค์ใหม่ของการเข้ามาทำงานร่วมกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นพลวัต ที่บุคคลและกลุ่มต่างมี ส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์และการตัดสินใจร่วมกัน และ มีการติดต่อสื่อสารด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้กลุ่มหรือเครือข่ายมีความยั่งยืน (Communication & Network) (อัจฉราพรรณ, 2550)

ดังนั้น ประชาชนจึงเป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม คือประชาชนในฐานะเป็นผู้ควบคุมสังคม และประชาชนในฐานะเป็นหน่วยที่จะให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม ปัจจุบันส่งผลให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว และให้ความสำคัญต่อปัญหาสาธารณะที่กระทบต่อตัวประชาชนมากขึ้น โดยปัจจัยเหล่านี้เป็นการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง การบริหารยุติธรรม ในการที่รัฐต้องสร้างช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน รวมถึงกระบวนการยุติธรรมด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิรัฐทุกระดับ ทำให้เห็นถึงกระแสการเรียกร้องของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ และร่วมตัดสินใจ การดำเนินงานของภาครัฐตามกฎหมายกรอบอย่างต่อเนื่องในทุกๆ ระดับ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐอันส่งผลให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องการปรับเปลี่ยนทิศทาง วัฒนธรรม การปฏิบัติงานของระบบราชการ และพัฒนาให้ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และก่อให้เกิดผลกระทบในทางที่ดีต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมเนื่อง เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนรูปแบบของเครือข่ายในการป้องกันจึงมีความหมาย และความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน และเครือข่ายโดยกระบวนการนี้ สามารถนำไปสู่

การจัดการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งเป็นการทำงานสมัยใหม่ และจะปรับวิธีคิดให้กับทุกฝ่ายหันกลับมาผนึกกำลังร่วมมือกันทำงาน เพื่อให้งานบรรลุไปสู่ผลสำเร็จ นั่นคือ ความปลอดภัยทางสังคมจากการป้องกันอาชญากรรม จึงเป็นฐานความคิดสำคัญในการพัฒนาสร้างเครือข่ายภาคประชาชนขึ้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาสังคมในกระบวนการยุติธรรม มีลักษณะดังนี้ คือ เป็นการเปิดระบบยุติธรรมให้ชุมชนและประชาสังคมมีส่วนร่วมมากขึ้น ในทุกขั้นตอนส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของชุมชนและประชาสังคมมีส่วนร่วมมากขึ้น ในทุกขั้นตอนส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารตามสิทธิที่มีอยู่ให้ความคุ้มครองอำนวยความสะดวก และคำตอบแทนที่เหมาะสม รวมทั้งต้องยกย่องให้เกียรติพยาน และผู้มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และรณรงค์ให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายและตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมในฐานะเป็นกลไกหลักในการผดุงไว้ซึ่งหลักนิติธรรมอย่างจริงจัง

การที่ภาครัฐคำนึงถึงหลักการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) ที่ประกอบด้วยหลักที่สำคัญ คือ หลักนิติธรรม (Rule of law) หลักการมีส่วนร่วม (Participatory) โดยรูปแบบศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ดำเนินการโดยประชาชนที่มีจิตอาสา เข้ามาเป็นประธาน คณะกรรมการ และเครือข่ายยุติธรรมชุมชน โดยภาครัฐเป็นเพียงประสาน ซึ่งแต่ละศูนย์ยุติธรรมชุมชนสถานที่ตั้งศูนย์จะไม่แน่นอน บางศูนย์ยุติธรรมชุมชนจัดตั้งที่ทำการที่บ้านประธานศูนย์ฯ บางศูนย์ยุติธรรม

ชุมชนจัดตั้งที่ศาลาประชาคมในหมู่บ้าน บางศูนย์จัดตั้งที่ทำการที่หน่วยงานราชการ แล้วแต่ความพร้อมของคณะกรรมการในการรวมตัวของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรม

ดังนั้น เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม โดยการให้ประชาชนแต่ละจังหวัดของประเทศไทย เข้ามามีส่วนร่วมในศูนย์ยุติธรรมต้องทำให้ข้อมูลสารสนเทศสามารถเข้าถึงประชาชนในพื้นที่เพื่อเป็นการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้ตามนโยบายของรัฐบาล โดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วมกับรัฐได้อย่างเป็นรูปธรรม สร้างความสมานฉันท์และสันติวิธีให้เกิดขึ้นได้ในชุมชน จากการมีแนวทางและรูปแบบที่ชัดเจนในการส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทั่วประเทศ

■ วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการของยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมเป็นอย่างไร
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมปัจจุบันเป็นอย่างไร
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม

■ แนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายด้านการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชน

ยุติธรรมชุมชน (Community Justice) เป็นแนวคิดที่มองปัญหาที่เข่าเกรงอกคุณภาพชีวิต

ของคนในชุมชน และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนในชุมชน โดยยุติธรรมชุมชนให้ความสำคัญกับชุมชน ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชน โดยการเสริมพลังอำนาจให้กับชุมชน โดยเกิดการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับประโยชน์ยุติธรรมชุมชนเป็นงานที่ต้องทำตลอดเวลาโดยใช้วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความนุ่มนวล ใช้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการผูกพันและสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนขึ้นเพื่อเป็นแนวร่วม (กรองทอง, 2549) อีกทั้งจุฑารัตน์ (2550) ได้กล่าวว่า แนวคิดยุติธรรมชุมชน มีหลักการสำคัญคือ เน้นว่าอาชญากรรมเป็นปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไม่ควรทำหน้าที่เฉพาะการลงโทษผู้กระทำผิด การยับยั้งป้องกันการแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคลเท่านั้น ควรขยายหน้าที่ความรับผิดชอบออกไปให้รวมถึงการป้องกันอาชญากรรมการประณอมข้อพิพาท และการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน โดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรเข้าหาชุมชน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนไปพร้อมกัน

จึงสามารถสรุปได้ว่าภารกิจหรือเป้าหมายของยุติธรรมชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดระบบของภารกิจงานที่ภาครัฐ หรือภาคประชาชนเข้าไปดำเนินการในชุมชน ประกอบด้วย การเสริมพลังการป้องกันและสร้างภูมิคุ้มกันจากปัญหาอาชญากรรมและการกระทำผิด การเยียวยาการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์การรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การกำหนดกลยุทธ์และการประสานงานในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ที่คล้ายกับกลยุทธ์ที่แสดงถึงความตั้งใจของผู้บริหารในการปฏิบัติงานในอนาคตเพื่อนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการต่อเนื่องระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ ภายใต้ปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่ง Sabatier, Paul, and Daniel (1979) สรุปไว้ว่า วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในนโยบายนั้นควรเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงทำหน้าที่เสมือนเป็นหนึ่งในกรอบกำหนดแนวทางของการปฏิบัติต่าง ๆ ไว้ นอกจากนี้วัตถุประสงค์ยังเป็นส่วนขยายเป้าหมายของนโยบายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนความคิดของ Sabatier, P., & Mazmanian, D. (1980) เห็นด้วยในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผล ต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น บรรทัดฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบายทรัพยากรที่ต้องใช้ในการปฏิบัติสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม การสื่อความระหว่างหน่วยงานและกิจกรรมที่มีผลบังคับใช้คุณลักษณะของหน่วยงานปฏิบัติ การสนับสนุนของหน่วยปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุป แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีความสอดคล้องและความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะในส่วนของการปัจจัยทางด้านเนื้อหาของนโยบาย (Policy Content) กล่าวคือ จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงลักษณะของนโยบาย เนื่องจากความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายนั้น บางส่วนขึ้นอยู่กับประเภทของนโยบาย นโยบายที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดก็คือ นโยบายที่สามารถเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ น้อยที่สุด และมีความเห็น

พ้องต้องกัน ในวัตถุประสงค์ระดับสูงในทางตรงกันข้าม ถ้านโยบายเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงมาก และมีความเห็นพ้องต้องการในวัตถุประสงค์น้อย โอกาสที่นโยบายนั้นจะประสบความสำเร็จในทางปฏิบัติจะน้อย อีกทั้งยังต้องวิเคราะห์ถึงปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมของนโยบาย (Policy Context) พร้อมกับการประเมินการนำนโยบายไปปฏิบัติอีกด้วย ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการพิจารณาถึงการบรรลุผลสำเร็จของนโยบายเป็นสิ่งสำคัญของการประเมินความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายยุติธรรมชุมชน

ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก มีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ตลอดจนการจัดทำแผนแม่บทกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2545-2549) และได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมอีกครั้งตามแผนแม่บท กระบวนการยุติธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2551) โดยได้มีการจำแนกกระบวนการยุติธรรมตามลักษณะที่แตกต่างกันออกไปโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ความยุติธรรมเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเป็นเอกภาพสอดคล้องกับกระทรวงยุติธรรมที่ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์“ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม” (Justice for all All for justice) เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล โดยมีกลยุทธ์การดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอำนวยความยุติธรรมและการระงับข้อพิพาทด้วยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และมีความเสมอภาพเท่าเทียมกันในการดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์นี้

กระทรวงยุติธรรมได้นำแนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice) มาเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งแนวคิดยุติธรรมชุมชนนี้จะเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทในลักษณะหุ้นส่วนเพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และรับผลแห่งการดำเนินงานด้วยกัน (กระทรวงยุติธรรม, 2562)

สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการยุติธรรมชุมชนมีส่วนช่วยให้กระบวนการยุติธรรมทั้งทางแพ่ง อาญาและทางปกครอง พัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้น สู่มาตรฐานการปฏิบัติงานเทียบเท่าสากล นำไปสู่การยอมรับและเชื่อมั่นของนานาชาติที่จะเข้ามาค้าขายลงทุนหรือการเข้ามาท่องเที่ยวโดยมีระบบรักษาความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ

■ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยศึกษาทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการของยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมเป็นอย่างไร และศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมปัจจุบันเป็นอย่างไร เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมที่น่าเสนอ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตประชากรที่ศึกษา ดังนี้

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก จำนวน 24 คน ประกอบด้วย

1.1) กลุ่มผู้บริหารนโยบายด้านยุติธรรมชุมชน จำนวน 2 คน ได้แก่ รองปลัดกระทรวงยุติธรรม ผู้อำนวยการส่วนนโยบายและยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมจังหวัด

1.2) กลุ่มสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ผู้ปฏิบัติงานยุติธรรมชุมชน จำนวน 12 คน ได้แก่ ยุติธรรมจังหวัดน่าน รอง จำนวน 6 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดระบอบเดิม 6 คน

1.3) กลุ่มนักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน จำนวน 2 คน

1.4) บุคลากรในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานยุติธรรมชุมชน จำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ

1.5) กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานยุติธรรมชุมชน จำนวน 6 คน ได้แก่ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนดีเด่นที่มีการขับเคลื่อนตามภารกิจ 5 ด้าน ปี 59 - 61

2) การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา รูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม ได้แก่ ประชากรคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั่วประเทศจำนวน 320 คน

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

ด้านเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง 5 กลุ่ม จำนวน 24 คน ได้สัมภาษณ์และสามารถสรุปสาระสำคัญ

ออกมาเป็น 4 ด้าน ดังนี้ ด้านนโยบาย 1) ควรมีการกำหนดกฎหมายเพื่อรองรับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน 2) ควรมีการกำหนดนโยบายที่มีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนความยุติธรรมสู่ชุมชน เพื่อเป็นการปลูกฝังและสร้างความยุติธรรมสู่ชุมชนและประชาชน 3) ควรมีการกำหนดการสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างยั่งยืน 4) ควรกำหนดให้ชุมชนเป็นหลัก ส่วนกลางไม่มีอำนาจสั่งการ จะต้องมาจากธรรมชาติของประชาชน ส่วนกลางควรกำหนดเฉพาะอย่างต้องเป็นไปตามธรรมชาติของชุมชน 5) ควรแก้ไขปัญหาด้านนโยบายจากสภาพที่เป็นอยู่ ไม่ไปกำหนดรูปแบบเฉพาะต้องมีความยืดหยุ่นให้ประชาชน ด้านระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ 1) ควรมีการกำหนดรูปแบบและมาตรฐานในการจัดการฐานข้อมูลในการขับเคลื่อนงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน 2) ควรมีการกำหนดให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในแต่ละพื้นที่มีการจัดเก็บข้อมูลสถิติในการขับเคลื่อนงานตามภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตามแบบรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน 3) บุคลากรผู้ปฏิบัติงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการจัดทำระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ 4) ควรมีแนวทางการเชื่อมโยงข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อพิจารณาประกอบการกำหนดนโยบายมาตรการ และแนวทางในการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนต่อไป 5) ควรพิจารณาประกอบการกำหนดนโยบาย มาตรการ และแนวทางในการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนต่อไป ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสร้างเครือข่าย 1) ควรส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่

เข้ามาดำรงตำแหน่งคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน 2) ผู้นำชุมชนในพื้นที่ ควรทำให้สามารถเข้าถึงประชาชนในเรื่องการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น 3) ควรลดการพึ่งพิง คือ การกระจายอำนาจ ปลอมให้ประชาชนเข้าใจเอง 4) ทางสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ควรให้คำปรึกษาและแนวทางในการจัดกิจกรรม และสนับสนุนสื่อประชาสัมพันธ์ด้านกฎหมาย อย่างต่อเนื่อง 5) ควรส่งเสริมให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ในพื้นที่ ด้านการบูรณาการกับหน่วยงานในพื้นที่ 1) ควรมีการบูรณาการของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อลงพื้นที่ให้ความรู้แก่ประชาชนตามบทบาทภารกิจของหน่วยงานนั้น ๆ มากขึ้น 2) ควรมีการจัดกิจกรรมและหลักสูตรร่วมกันให้ครบถ้วนและลงพื้นที่ร่วมกัน 3) ควรให้ประชาชนได้รับความรู้ในด้านต่าง ๆ ครบถ้วน 4) ควรบูรณาการการแก้ไขปัญหาด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่ อาทิ ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ เพื่อสนับสนุน ประสาน และส่งต่อเรื่องการให้บริการประชาชน ควรบูรณาการการจัดกิจกรรม/โครงการ หรือการลงพื้นที่เพื่อสร้างการรับรู้ด้านกฎหมาย และการเข้าถึงงานบริการของภาครัฐ ได้อย่างทั่วถึง และรวดเร็ว

ด้านเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) สภาพการดำเนินการของยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมในปัจจุบัน 3) ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมปัจจุบัน และ 4) รูปแบบ

การพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมซึ่งปรับปรุงความเหมาะสมในการใช้ภาษาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ของข้อคำถามด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามและวัตถุประสงค์ ประเด็นย่อยและประเด็นหลัก (Index of Item – Objective Congruence : IOC) และนำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับสำหรับแบบสอบถามเท่ากับ 0.90 หลังจากนั้นก็จะได้แบบสอบถามที่สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณต่อไป

ข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ในส่วนของสภาพการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมในปัจจุบัน โดยใช้กระบวนการยุติธรรมชุมชนวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

■ ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาของ รูปแบบการพัฒนา ระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินการของยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม พบว่า กระบวนการยุติธรรมชุมชนได้มีการขับเคลื่อนมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548 โดยมุ่งเน้น เรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

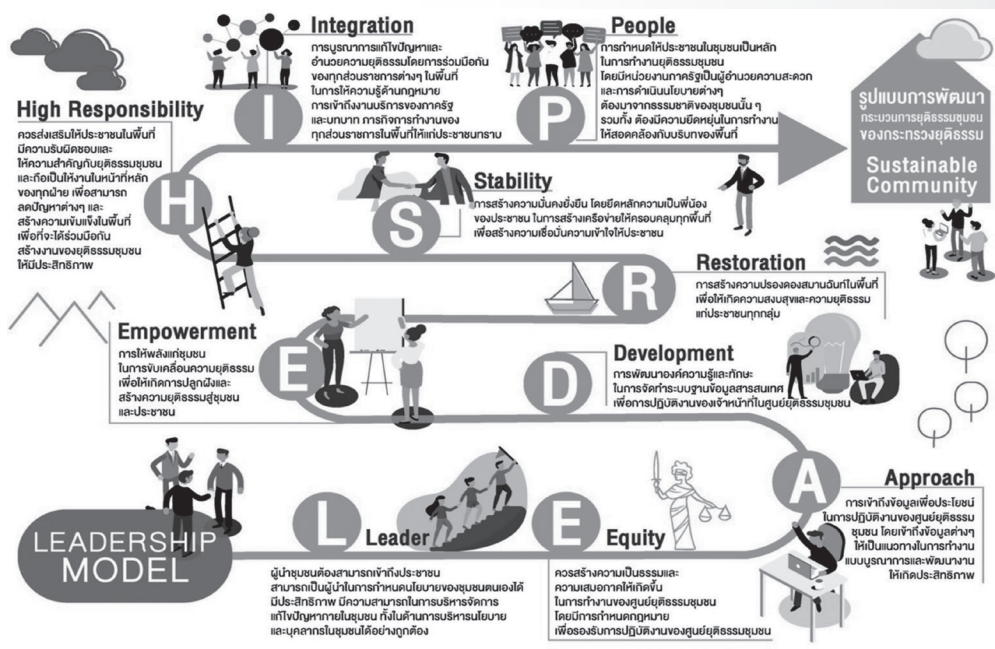
ในการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา เพื่อบริหารจัดการแก้ไข ปัญหาในส่วนของชุมชน หมายความว่า ลักษณะของการขับเคลื่อน ในแต่ละกลุ่มมีวิธีการดำเนินงานกันเอง กระทรวงยุติธรรมจึงมีความต้องการจะยกระดับกระบวนการยุติธรรมชุมชนมากขึ้น แต่อำนาจหน้าที่ สถานที่ และคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาชน ไม่ได้มีกำหนดไว้ และสถานที่ทำงานก็ไม่ได้ระบุอย่างชัดเจน ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หลังจากที่เป็นในลักษณะคำสั่งแบบนี้ ทำให้มีสถานที่ชัดเจน มีการระบุหน้าที่อย่างชัดเจน โดยผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้ออกคำสั่ง และยื่นให้กับจังหวัด เป็นผู้ขับเคลื่อน ก็ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมชุมชนได้ทั่วถึง จากศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีตั้งอยู่ทุกตำบล 7,783 ศูนย์ ให้ความช่วยเหลือประชาชนได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงกระบวนการต่าง ๆ พอมีการกำหนดอย่างนี้ชัดเจน และมีคณะกรรมการชัดเจน รูปแบบของยุติธรรมชุมชน ก็เป็นลักษณะของการทำงานที่มีเป้าหมายชัดเจนขึ้น และมีกระบวนการการเรียนรู้เรื่องวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชน สามารถจัดการปัญหาด้วยตนเองได้ ผ่านยุติธรรมชุมชนอยู่ในรูปแบบศูนย์ยุติธรรมในชุมชน การทำงานมีลักษณะเป็นโครงสร้างมากขึ้นมีรูปแบบการดำเนินงาน มีการวัดผลผลิต คือ เมื่อศูนย์ยุติธรรมชุมชนดำเนินการก็มีการรายงานผล และเกิดการเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

2. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมปัจจุบันพบว่า ประชาชนในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทภารกิจของสำนักงานยุติธรรม

จังหวัด และศูนย์ยุติธรรมชุมชน ทำให้การประสานงานในบางพื้นที่ขาดประสิทธิภาพ อีกทั้งเจ้าหน้าที่เปลี่ยนย้ายค่อนข้างบ่อยทำให้การประสานงานไม่เกิดความต่อเนื่องและไม่สามารถปฏิบัติงานที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังพบว่า ยังขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ และระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ

ที่ทันสมัย ทำให้ฐานข้อมูลขาดความเชื่อมโยงก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนสับสนในการปฏิบัติงาน

3. รูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม พบว่า สามารถสรุปได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณและได้นำผลจากการศึกษาวิจัยมาทำโมเดล มีชื่อว่า LeaderShip Model

คือ “ผู้นำชุมชนต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการสามารถแก้ไขปัญหาและสร้างความเสมอภาคในการทำงานให้สามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการขับเคลื่อนความยุติธรรม ความโปร่งใสและความมั่นคงให้ครอบคลุมทุกพื้นที่พร้อมบูรณาการร่วมมือกับทุกภาคส่วนโดยยึดถือหลักการธรรมชาติจากประชาชนสู่ชุมชนที่ยั่งยืน”

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษา รูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ภาพการดำเนินการของยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมปัจจุบันส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎียุติธรรมใส่ใจเพื่อยับยั้งปัญหาต่างๆ ในระดับพื้นที่ ผ่านยุติธรรมชุมชนอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้งเป็นองค์กรเป็นศูนย์ยุติธรรมในชุมชน

ในลักษณะโครงสร้าง มีการวัดผลผลิต รายงานผล ในลักษณะของการจัดกิจกรรม สร้างการรับรู้ เรื่องสิทธิ และกฎหมายให้กับประชาชนในชุมชน ในปัจจุบันเห็นได้ชัดว่าคณะกรรมการศูนย์ ยุติธรรมชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพ การดำเนินงานกระบวนการยุติธรรมชุมชน ในประเทศไทยอยู่ว่ากระบวนการยุติธรรม ชุมชนในประเทศไทยสามารถดำเนินงานได้ ตามภารกิจ 5 ด้าน ได้แก่ (1) การป้องกัน อาชญากรรม (2) การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท (3) การจัดการเรื่องรวบรวมทุกข์ ตามระเบียบ สำนักนายกฯ (4) การสนับสนุนในศูนย์ดำรงธรรม และ (5) การให้บริการตามภารกิจของกระทรวง ยุติธรรม ได้เป็นอย่างดีและสามารถรายงานผล/ การวัดผลผลิตในการดำเนินงานของยุติธรรม ชุมชนได้อย่างชัดเจนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด เกี่ยวกับนโยบายด้านการดำเนินงานของ ยุติธรรมชุมชนกระทรวง (2549) และ จุฬารัตน์ (2550) กล่าวคล้ายกันว่าหน่วยงานในกระบวนการ ยุติธรรมควรทำหน้าที่ยับยั้ง ป้องกันการแก้ไข พื้นฟูปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

2. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานของ ยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมในปัจจุบัน พบว่าประชาชนในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับบทบาทภารกิจของสำนักงานยุติธรรม จังหวัด และศูนย์ยุติธรรมชุมชนทำให้การ ประสานงานในบางพื้นที่ขาดประสิทธิภาพ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ขาดศักยภาพ นอกจากนั้นยังพบว่า ยังขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ และ ยังพบว่าหน่วยงานไม่มีความทันสมัยของระบบ ฐานข้อมูลและสารสนเทศ ทำให้ฐานข้อมูลขาด ความเชื่อมโยงของศูนย์ยุติธรรมชุมชนภายใน จังหวัดทำให้มีปัญหาในการติดต่อประสานงาน

ก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนซึ่งสอดคล้องกับ โสภิตา (2556) กล่าวว่า สิทธิ และหน้าที่ของการมีส่วนร่วม ในงานยุติธรรมชุมชนจะต้องให้ทั้งความรู้และ ข่าวสารในการติดต่อประสานสัมพันธ์ ประสานงาน ทั้งภายในและภายนอกชุมชน การเฝ้าระวัง ปัญหาภายในชุมชน การแก้ไขปัญหาช่วยเหลือ สมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดีเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา ในการดำเนินงาน แต่เจ้าหน้าที่ในงานยุติธรรม ชุมชนยังมีบทบาทไม่มากนักเนื่องจากยังขาด ประสิทธิภาพ ไม่ได้รับการอบรมให้ความรู้ที่ดี จึงทำให้รับปากจะช่วยแก้ไขปัญหาก็แต่ก็หายไป ไม่ได้มีการให้ข้อมูลว่าทำได้หรือไม่ หรือมา ไม่ตรงเวลานัดหมายทำให้ประชาชนเกิดความคิด ความรู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง อีกทั้งยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของกบแก้ว และคณะ (2561) กล่าวว่า ประชาชนในพื้นที่ยังขาดความรู้ในการแก้ไข ปัญหาชุมชน อีกทั้งเจ้าหน้าที่ในงานยุติธรรม ชุมชนยังมีบทบาทไม่มากนักเนื่องจากยังขาด ประสิทธิภาพ ไม่ได้รับการอบรมให้ความรู้ที่ดี จึงทำให้เกิดปัญหาการช่วยเหลือประชาชน อันเกิดมาจากการไม่มีโครงสร้างส่วนราชการ ที่ชัดเจน จึงทำให้อัตรากำลังเป็นลูกจ้างและ มีการเข้าออกของบุคลากรสูง

3. รูปแบบการพัฒนาระบบงานยุติธรรม ชุมชนของกระทรวงยุติธรรม พบว่า สามารถสร้าง รูปแบบความยั่งยืนของกระบวนการยุติธรรม ชุมชนในประเทศไทยออกเป็น 4 ด้าน คือ

ด้านนโยบาย พบว่า ควรกำหนดกฎหมาย เพื่อรองรับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนความยุติธรรม สู่ชุมชน เป็นการปลูกฝังและสร้างความยุติธรรม สู่ชุมชนและประชาชนตามพื้นที่ที่ไม่มีรูปแบบ

เฉพาะ ซึ่งคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ให้ความสำคัญเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเห็นว่า ควรมีการกำหนดกฎหมายเพื่อรองรับการ ปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรม ชุมชน เพื่อให้ส่วนกลางกำหนดแนวทางปฏิบัติ และกระจายอำนาจสู่ชุมชน โดยให้ประชาชน ดำเนินการเป็นไปตามธรรมชาติของชุมชนนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติพงษ์ และจุฑารัตน์ (2550) กล่าวว่า หลักการและปรัชญาเรื่องยุติธรรมชุมชน คือการกระตุ้นให้สังคมมีทุนความรู้ และนำ ประสบการณ์กระตุ้นให้ชุมชนสามารถรวมตัวกัน หรือกิจกรรมในการเสริมทักษะบางเรื่อง ที่ จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับยุติธรรม ชุมชนที่ยั่งยืนได้ และแก้ปัญหาในเบื้องต้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยา และ ัญญฎกาญจน์ (2560) กล่าวว่า ชุมชนมีบทบาท สำคัญในการเคลื่อนงานแบบหุ้นส่วนคือร่วมกัน ปฏิบัติภารกิจ คือ การป้องกันและควบคุมกับการ จัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ การเคลื่อน งานในแบบหุ้นส่วนของประเทศลาวส่งเสริม ต่อเป้าหมายของงานยุติธรรมชุมชน ได้แก่ การสร้างความปลอดภัย ความพึงพอใจและ ยกระดับศักยภาพชุมชนให้ดีขึ้น

ด้านระบบฐานและข้อมูลสารสนเทศ พบว่า ควรมีการกำหนดรูปแบบและมาตรฐานในการ จัดการฐานข้อมูลให้มีรูปแบบและมาตรฐาน เดียวกัน โดยการจัดเก็บและรายงานผลด้วย ข้อมูลสถิติตามภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชน และให้ข้อมูลเชื่อมโยงกันในด้านต่าง ๆ ของศูนย์ ยุติธรรมชุมชน เพื่อพิจารณาประกอบการกำหนด นโยบาย มาตรการ และแนวทางในการพัฒนา ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต่อไป อีกทั้งยังควร พัฒนาองค์ความรู้และทักษะให้ผู้ปฏิบัติงาน

ในการจัดทำระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อขึ้น เพื่อมีส่วนร่วมในการพิจารณา กำหนด นโยบาย มาตรการ และแนวทางในการพัฒนา ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Laudon & Laudon (2001) กล่าวว่า ระบบสารสนเทศ เป็นระบบที่ช่วยแก้ปัญหาการจัดการขององค์กร ให้มีรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน ทุกองค์กร จำเป็นต้องเข้าใจ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของ Hajer, M. A. (1995) กล่าวว่า ความเชื่อมโยง กันระหว่างนโยบาย การวางแผน การปฏิบัติ ตามแผน ควรใช้ระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ เข้ามาช่วยในกระบวนการทำงานเพื่อสร้าง ความสัมพันธ์ในการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและ การสร้างเครือข่าย พบว่า ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน ในพื้นที่เข้ามาร่วมดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนด้วย เพื่อกระจายอำนาจ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้นำชุมชนสามารถเข้าถึงประชาชนได้ ดีกว่าเจ้าหน้าที่ เป็นการลดการพึ่งพิง ปลอ่ยให้ ประชาชนดูแลกันเอง ส่วนหน่วยงานควรให้ คำปรึกษาและแนวทางในการจัดกิจกรรม และ สนับสนุนสื่อประชาสัมพันธ์ด้านกฎหมาย อย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ โสภิดา (2556) กล่าวว่า ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนให้มีความรู้ และมี บทบาทสำคัญในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ ดำเนินการ เนื่องจากผู้นำชุมชน มีบทบาทสำคัญมากเช่นเดียวกันในการเข้าถึง ข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ตลอดเวลา และมีกลไก หรือช่องทางให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งงาน ยุติธรรมชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิก ในชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องซึ่งผู้นำ ชุมชนนี้ได้อาศัยช่องทางการประชุมประชาคม

หมู่บ้านทุกต้นเดือนของแต่ละเดือนเป็นช่องทางหลักและยังอาศัยช่องทางอื่น ๆ งานวิจัยของ White, Stanley R. (1996) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งจะเป็นการช่วยในการแก้ไขปัญหาในกิจการภาครัฐได้ทางหนึ่ง

ด้านการบูรณาการกับหน่วยงานในพื้นที่
พบว่า ควรให้หน่วยงานต่าง ๆ ลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนตามบทบาท ภารกิจของหน่วยงานนั้น ๆ เช่น ข้อมูลด้านกฎหมาย การเข้าถึงงานบริการของภาครัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่ ซึ่งคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้ความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยเห็นว่าการบูรณาการการแก้ไขปัญหาด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่ อาทิ ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด เพื่อสนับสนุน ประสานและส่งต่อเรื่อง การให้บริการประชาชน อยู่ในระดับมากที่สุด เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมและหลักสูตรร่วมกัน ให้ครบถ้วนและลงพื้นที่ร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของยุติธรรมชุมชน ซึ่ง อังคณา (2546) กล่าวว่า การบูรณาการจะช่วยยกระดับความปลอดภัยของสังคม/ชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกรกฎ และคณะ (2561) กล่าวว่า ความสำเร็จศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องลงพื้นที่ไปทำงานกับชาวบ้าน เพื่อให้เกิดการยอมรับและเชื่อมั่นว่าตัวเองมีศักยภาพอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้แล้ว

■ ข้อเสนอแนะ

1. ด้านนโยบาย ควรกำหนดกฎหมายเพื่อรองรับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากแต่ละพื้นที่พบปัญหาไม่เหมือนกัน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอผู้นำชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ในการตัดสินใจดำเนินการ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในงานยุติธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกในชุมชนกับหน่วยงานรัฐ ซึ่งจะช่วยให้แก้ไขปัญหาของชุมชนได้ตรงจุดมากยิ่งขึ้น

2. ด้านระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ ควรนำระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ เข้ามาช่วยในการจัดเก็บข้อมูล ค้นหา ตรวจสอบข้อมูล และรายงานผลด้วยข้อมูลสถิติตามภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชน และให้ข้อมูลเชื่อมโยงกันกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนในประเทศไทย เป็นรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน และทำให้องค์กรที่ต้องใช้ข้อมูลร่วมกันศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถนำข้อมูลไปช่วยแก้ปัญหาการจัดความยุติธรรมชุมชนได้ทันที

3. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสร้างเครือข่าย ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้กระจายอำนาจระบบคำสั่งจากหน่วยงานรัฐ ไปกระจายข่าวสารให้ประชาชนรับทราบ เนื่องจากผู้นำชุมชนจะใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ทำให้ผู้นำชุมชนเป็นคนเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐได้ดีที่สุด เป็นการปล่อยให้ประชาชนดูแลและกันเองลดการพึ่งพิงจากหน่วยงานรัฐ

4. ด้านการบูรณาการกับหน่วยงานในพื้นที่ ควรให้หน่วยงานลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้ และ จัดกิจกรรมในเรื่องต่างๆ เช่น การให้ความรู้ ในด้านกฎหมายที่ประชาชนควรรับรู้กระบวนการ เข้าถึงบริการของภาครัฐ การประสานงาน ในกระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างการรับรู้เป็น การบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาการเข้าถึงความ ยุติธรรมของประชาชน

5. ด้านการกำหนดโครงสร้างส่วนราชการ ควรกำหนดโครงสร้างสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ให้เป็นโครงสร้างของส่วนราชการในสำนักงาน ปลัดกระทรวงยุติธรรมอยู่ในกฎกระทรวงๆ ซึ่งจะทำให้การจัดอัตรากำลังข้าราชการหรือ พนักงานราชการ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาการ หมุนเวียนเข้าออกที่ส่งผลให้อัตรากำลังขาด ประสพการณ์และความต่อเนื่องที่เป็นการวัด ของการขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จในทุก กรณี

■ บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรกฎ ทองชะโชค และคณะ. (2561). *กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และสันติวิธีของ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชายแดน ภาคใต้*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลการวิจัย.

กรองทอง วัฒนาภิรมย์. (2549). *เครือข่าย ยุติธรรมชุมชน: กระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

กานแก้ว ปัญญาไทย และคณะ. (2561). *การมี ส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน จังหวัดตาก*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย.

(2550). *ระบบความยุติธรรมแห่งอนาคตกับ สันติสุขในสังคมและชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลการวิจัย.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2550). *ยุทธศาสตร์ ผ่าทางต้นกระบวนการยุติธรรม 3 จังหวัด ชายแดนใต้*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

นิตยา โพธิ์นอก และณัฐกาญจน์ ศุภรัตน์เมธี.

(2560). *ระบบยุติธรรมชุมชนในประเทศไทย ประชาคม*. อาเซียน : กรณีศึกษา สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลการวิจัย.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2547). *การจัดการลุ่มน้ำ โดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

วันชัย วัฒนศัพท์. (2553). *ความขัดแย้ง: หลักการ และเครื่องมือแก้ปัญหา*. ขอนแก่น: ศิริภักดิ์ ออฟเซ็ท.

โสภิตา ชุมณี. (2556). *การมีส่วนร่วมของชุมชน ในงานยุติธรรมชุมชนกรณีศึกษาตำบล ปะการะรัง อำเภอมือง จังหวัดปัตตานี*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลการวิจัย.

ศรวิชา กฤดาธิการ. (2560). *ข้อเสนอเชิง นโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความ สมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลการวิจัย.

อังคณา บุญสิทธิ์. (2546). *กระบวนการยุติธรรม ชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน.

อัจฉราพรรณ จรัสวัฒน์. (2550). *ยุติธรรม ชุมชนในฐานะทุนทางสังคมว่าด้วยความ ยุติธรรมของชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูล การวิจัย.

ภาษาอังกฤษ

- Hajer, M. A. (1995). *The politics of environmental discourse : ecological modernization and the policy process*. Oxford: Clarendon Press.
- Laudon, K. C., & Laudon, J. P. (2001). *Essentials of Management Informations Systems Organization and Technology in the Networked Enterprise*. n.p. Prentice Hall.
- Sabatier, P., & Mazmanian, D. (1980). The implementation of public policy: A framework of analysis. *Policy studies journal*, 8(4), 538-560.
- Sabatier, P., & Mazmanian, D. (1979). The conditions of effective implementation: A guide to accomplishing policy objectives. *Policy analysis*, 5(4), 481-504.
- White, Stanley R. (1996). The Role of Volunteer Organizations in Community Policing. *Journal of Neuroscience*, 18(4), 1428-1439.

ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่น กับความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการ จากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน The Relation between Confidence and Value in Justice Services of Thailand's Population

ฐานิสร์ พันธุ์ครุฑ*

Thanisorn Punkrus

เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์**

Kasemsarn Chotchakornpant

■ บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นกับความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อวัดระดับความเชื่อมั่นของประชาชนในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม 2) เพื่อวัดระดับความคุ้มค่าของประชาชนในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นกับความคุ้มค่าของประชาชนในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม 4) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับปรุงพัฒนากระบวนการยุติธรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเป็นการศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Analysis) จาก “โครงการติดตามประเมินผลการดำเนิน งบประมาณในลักษณะบูรณาการด้านการปฏิรูปกฎหมายและพัฒนากระบวนการยุติธรรม ปีงบประมาณ

* นักศึกษาปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
Master's student, Master of Public Administration Program, National Institute of Development Administration (NIDA)

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, รองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Thesis advisor by Associate Professor, Faculty of Public Administration, National Institute of Development Administration (NIDA)

Received: July 9, 2019 Revised: September 23, 2019 Accepted: September 24, 2019

พ.ศ. 2561” ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการจากกระบวนการยุติธรรมจำนวนทั้งสิ้น 2,880 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุ (Multiple Regression Analysis)

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจจัยความเชื่อมั่นด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรง ด้านความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือ ด้านการเปิดเผยและความตรงไปตรงมา ด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ และด้านการใช้อำนาจ มีผลต่อความคุ้มค่าในการใช้บริการจากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน โดยปัจจัยทั้งหมดนี้มีผลในเชิงบวกต่อความคุ้มค่าในการใช้บริการจากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน

ดังนั้นจึงควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมด้านต่างๆ เช่น ด้านความสามารถ/สมรรถนะ ด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรง ด้านความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือ ด้านการเปิดเผยและความตรงไปตรงมา ด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ และด้านการใช้อำนาจให้มีประสิทธิภาพทุกด้านเพิ่มขึ้น อันจะสามารถทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นความไว้วางใจต่อกระบวนการยุติธรรมเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ : ความเชื่อมั่น, ความคุ้มค่า, กระบวนการยุติธรรม

■ Abstract

This study was “The relation between confidence and value in justice services of Thailand’s population”. The objectives of the study were: 1) to determine the level of public confidence in getting services from justice services, 2) to determine the level of the value of Thailand’s population in getting services from the justice system, 3) to study the relationship between confidence and the value of Thailand’s population in receiving services from the justice system, and 4) to prepare suggestions and guidelines for improvement develop justice system. This study used quantitative approach and used secondary data analysis from “Project for monitoring the performance evaluation, integrated budget legal reform and justice process development, fiscal year 2018” of the Thai’s office of Justice Affairs (OJA). There is a sample group of people who receive services from the justice system and the total of 2,880 people. The statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis.

The study found that confidence factors Integrity, Reliability, Openness, Concern/Attentiveness and Control mutuality affecting the value of entering the service from the process of public resolution these factors have a positive effect on the cost of services for the public justice system. Therefore,

it should focus on the efficiency development of the staff in various justice agencies such as competence, integrity and reliability. In terms of openness, concern/attentiveness and the use of the control mutuality of the officials in the justice system to be more efficient in performing various tasks that will increase the confidence and value of the justice system.

Keywords : Confidence, Value Access, Justice Services

■ บทนำ/ความเป็นมาของปัญหา

การรักษาความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ถือเป็นภารกิจที่สำคัญของภาครัฐที่ต้องปฏิบัติต่อประชาชน และเพื่อเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง จึงเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่จำต้องทำให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมนั้นมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย และสามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างสูงสุด

กระบวนการยุติธรรม ถือเป็นหนึ่งกลไกสำคัญในการควบคุมสังคมอย่างเป็นทางการ โดยนำกฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยใช้ระบบนิติรัฐ (Legal State) ประกอบกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) นั่นคือ พลเมืองทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายอย่างเดียวกัน

โดยกฎหมายดังกล่าวจะทำหน้าที่กำหนดบรรทัดฐาน และควบคุมความประพฤติของพลเมืองในสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขถาวร ทั้งยังกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่ได้ล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมนั้น ๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นหลาบจำ ไม่กระทำความผิดซ้ำอันเป็นการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) หนี้ยวรั้งบุคคล (Restraint) แก้แค้นทดแทน (Retribution) และแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2552)

กระบวนการยุติธรรม หรือกระบวนการยุติธรรมหลัก (Criminal Justice) กระบวนการยุติธรรมเชิงสถาบัน (Institutional Criminal Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก (Mainstream Criminal Justice) (จุฑารัตน์, 2556) หมายถึง ภาพรวมขั้นตอนและวิธีการสำหรับการดำเนินการแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย และเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน ตลอดจนสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กล่าวคือ “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร นอกจากนั้นรัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 68) โดยมีองค์กรและบุคลากรที่มีอำนาจหน้าที่เฉพาะในการควบคุมขั้นตอนต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมประกอบไปด้วย สำนักงาน

ตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม เป็นต้น และประกอบไปด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ตำรวจหรือพนักงานปกครอง พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และทนายความ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กระบวนการยุติธรรมไทยถูกวางโครงสร้างในลักษณะที่ไม่มีการบริหารงานยุติธรรมในภาพรวม โดยองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมจะแบ่งแยกความรับผิดชอบและการบริหารงานออกเป็นส่วนๆ โดยไม่มีความเชื่อมโยงหรือความรับผิดชอบต่อกันเท่าที่ควร การดำเนินการของแต่ละองค์กรมีเพียงขั้นตอนสั้นๆ ที่ยึดโยงทำให้ต่างฝ่ายต่างทำ โดยไม่มีการร่วมมือประสานงานกัน นอกจากนี้ องค์กรย่อยในกระบวนการยุติธรรมยังมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานภายในองค์กร (กิตติพงษ์, 2549) สภาพปัญหาที่เกี่ยวกับโครงสร้างที่บกพร่องและผิดส่วนของกระบวนการยุติธรรมไทยได้ส่งผลต่อประชาชนส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเสมอภาคเป็นธรรมและเท่าเทียม ทั้งนี้ นอกจากปัญหาสำคัญดังที่กล่าวไปแล้วนั้น กระบวนการยุติธรรมไทยยังพบปัญหาเรื่องอื่นๆ อยู่อีก เช่น ปัญหาโครงสร้างการทำงานของกระบวนการยุติธรรมไทย ปัญหาศักยภาพของบุคลากรภาครัฐ (อุดม, 2560) และยังพบปัญหาหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมถูกแทรกแซง ปัญหากระบวนการตรวจสอบ ถ่วงดุล จากภายในและภายนอกองค์กร รวมทั้งภาคประชาชน เป็นต้น (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2558)

ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นผลทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ จากผลสำรวจเรื่อง “ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม” โดยกรุงเทพโพลล์ ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ได้ดำเนินการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป จากทุกภูมิภาคทั่วประเทศ จำนวน 1,116 คน พบว่า 76.8% ของประชาชนที่ให้ข้อมูลมีความเชื่อมั่นค่อนข้างน้อย ต่อการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และมีเพียง 23.2% เท่านั้นที่มีความเชื่อมั่นค่อนข้างมาก (กรุงเทพโพลล์, 2560)

จากผลการสำรวจที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบว่าประชาชนยังขาดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมไทย อันเนื่องมาจากปัจจัยหลากหลายด้าน เช่น ความสามารถและสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ความซื่อสัตย์และความยุติธรรมของบุคลากร การสร้างความไว้วางใจให้ประชาชน การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร การใช้อำนาจ และอื่น ๆ อีกหลายสาเหตุ ด้วยเหตุผลที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม

ดังนั้นสาเหตุที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นกับความคุ้มค่าของประชาชนในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากความสนใจในเรื่องของทฤษฎีความคุ้มค่าซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ความคุ้มค่าเป็นสิ่งที่กระบวนการยุติธรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งที่ผู้บริโภคจะได้รับ เพราะจะทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจและยินดีที่จะเข้ารับ

บริการด้วยความเต็มใจ (Hsu & Lin, 2016) ความคุ้มค่าเป็นการที่ผู้บริโภคสามารถประเมินในสิ่งที่ผู้บริโภคได้รับและสิ่งที่ผู้บริโภคเสียไปในด้านค่าใช้จ่าย ด้านเวลา และด้านอื่น ๆ ว่ามีความคุ้มค่ามากหรือน้อยเพียงใด สิ่งที่คุณบริโภคเสียไปนั้นจะคุ้มค่ากับสิ่งที่จะได้รับหรือไม่ ในการซื้อสินค้าและบริการ และทัศนคติต่อความค่านั้นจะทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อสินค้า ความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม คือการที่ประชาชนผู้เข้ารับบริการหรือผู้ใช้บริการ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทั้งหน่วยงานก่อนการพิจารณาคดี, หน่วยงานระหว่างพิจารณาคดี, หน่วยงานหลังการพิจารณาคดี และหน่วยงานสนับสนุนเชิงนโยบาย ซึ่งผู้เข้ารับบริการสามารถประเมินในสิ่งที่ตนได้รับและสิ่งที่ตนเสียไปได้ทั้งในด้านค่าใช้จ่าย ด้านเวลา และด้านอื่น ๆ ว่ามีความคุ้มค่ามากหรือน้อยเพียงใด

นิยามศัพท์/คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการยุติธรรม หมายถึง ภาพรวมขั้นตอนและวิธีการสำหรับดำเนินการแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยมีองค์กรและบุคลากรที่มีอำนาจหน้าที่เฉพาะในการควบคุมขั้นตอนต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ประกอบด้วย หน่วยงานก่อนการพิจารณาคดี, หน่วยงานระหว่างพิจารณาคดี, หน่วยงานหลังการพิจารณาคดี และหน่วยงานสนับสนุนเชิงนโยบาย

การให้บริการในกระบวนการยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติงานที่กระทำหรือติดต่อและเกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งเป็นผู้ใช้บริการที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เป็นการให้ความช่วยเหลือ หรือการดำเนินการเพื่อประโยชน์ของผู้ใช้บริการ และผู้ให้บริการหรือเจ้าหน้าที่

ในกระบวนการยุติธรรมจะต้องคำนึงถึงคุณภาพการให้บริการในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

ความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม หมายถึง การที่ประชาชนผู้เข้ารับบริการหรือผู้ใช้บริการ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทั้ง หน่วยงานก่อนการพิจารณาคดี, หน่วยงานระหว่างพิจารณาคดี, หน่วยงานหลังการพิจารณาคดี และหน่วยงานสนับสนุนเชิงนโยบาย ซึ่งผู้เข้ารับบริการสามารถประเมินในสิ่งที่ตนได้รับและสิ่งที่ตนเสียไปได้ทั้งในด้านค่าใช้จ่าย ด้านเวลา และด้านอื่น ๆ ว่ามีความคุ้มค่ามากหรือน้อยเพียงใด สิ่งที่คุณบริโภคเสียไปนั้นจะคุ้มค่ากับสิ่งที่ได้รับหรือไม่

ความเชื่อมั่นในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม หมายถึง ความเชื่อถือในความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และความตั้งใจจริงของบุคคลหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม จนทำให้เกิดความเต็มใจหรือยินยอมให้บุคคลหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม กระทำการใด ๆ ให้แก่ตนเองตามที่คาดหวังไว้ โดยพร้อมยอมรับผลประโยชน์และความเสียหาย อันเกิดจากการกระทำดังกล่าว

ความสามารถ/สมรรถนะในการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม หมายถึง ความสามารถหรือสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งในด้านความรู้ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงานหรือดำเนินการตามบทบาทภารกิจ อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ

ความซื่อสัตย์ในกระบวนการยุติธรรม หมายถึง ความซื่อสัตย์ซื่อตรงต่อความยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการ

ยุติธรรม มีความซื่อตรงในการปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม โดยปฏิบัติงานหรือดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ด้วยการยึดมั่นในระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่กำหนดอย่างเคร่งครัด ไม่เลือกปฏิบัติ และสามารถตรวจสอบการดำเนินงานได้ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดอย่างเคร่งครัด และไม่เลือกปฏิบัติ

ความไว้วางใจในกระบวนการยุติธรรม หมายถึง ความน่าเชื่อถือหรือความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม อันเกิดจากการปฏิบัติงานตามบทบาทภารกิจและอำนาจหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานเป็นไปตามกระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดสามารถดำเนินการได้ถูกต้องและครบถ้วนตามกระบวนการและภายในระยะเวลาตามที่กำหนด

การเปิดเผยในกระบวนการยุติธรรม หมายถึง การเปิดเผยตรงไปตรงมาของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ที่ปฏิบัติงานได้อย่างตรงไปตรงมา มีความโปร่งใสในการดำเนินงานทุกขั้นตอนและมีการเปิดเผยข้อมูลหรือให้ข้อมูลและคำแนะนำที่จำเป็นได้อย่างถูกต้องชัดเจน เชื่อถือได้ และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับบริการ รวมถึงการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

ความสนใจและการเอาใจใส่ในกระบวนการยุติธรรม หมายถึง การให้ความเอาใจใส่และความเห็นอกเห็นใจของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ด้วยการให้ความสำคัญและสนใจรับฟังปัญหาและความต้องการที่

หลากหลายของประชาชน ให้บริการอย่างมีจิตสาธารณะ รวมถึงการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและคุณภาพการให้บริการ

การใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรม หมายถึง ความสัมพันธ์ในเชิงการใช้อำนาจระหว่างเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกับผู้เข้ารับบริการ ที่เป็นไปตามอำนาจหน้าที่หรืออยู่ในขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมาย

■ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวัดระดับความเชื่อมั่นของประชาชนในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม
2. เพื่อวัดระดับความคุ้มค่าของประชาชนในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นกับความคุ้มค่าของประชาชนในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม
4. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการกระบวนการยุติธรรม

■ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ความเชื่อมั่นด้านความสามารถ/สมรรถนะ (Competence) ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้ความคุ้มค่า

สมมติฐานที่ 2 ความเชื่อมั่นด้านความซื่อสัตย์ (Integrity) ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความคุ้มค่า

สมมติฐานที่ 3 ความเชื่อมั่นด้านความไว้วางใจ (Reliability) ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ในกระบวนการยุติธรรม มีอิทธิพลเชิงบวก ต่อความคุ้มค่า

สมมติฐานที่ 4 ความเชื่อมั่นด้านการเปิดเผย (Openness) ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ในกระบวนการยุติธรรม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความคุ้มค่า

สมมติฐานที่ 5 ความเชื่อมั่นด้านความเห็นใจ และการเอาใจใส่ (Concern/Attentiveness) ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีอิทธิพลต่อเชิงบวกความคุ้มค่า

สมมติฐานที่ 6 ความเชื่อมั่นด้านการใช้อำนาจ (Control mutuality) ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ในกระบวนการยุติธรรมมีอิทธิพลต่อเชิงบวกความคุ้มค่า

■ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาดูโดยใช้ การวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Analysis) โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลซึ่งเป็นข้อมูลจาก “โครงการติดตามประเมินผลการดำเนินงานประมาณ ในลักษณะบูรณาการ ด้านการปฏิรูปกฎหมาย และพัฒนากระบวนการยุติธรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561” ซึ่งเป็นโครงการของ สำนักงาน กิจการยุติธรรม ผู้วิจัยเห็นว่าข้อมูลจากโครงการ ดังกล่าวมีประโยชน์ และสามารถนำมาใช้ วิเคราะห์ในมุมมองอื่น ๆ นอกเหนือจากใน โครงการได้อีก ดังนั้นผู้วิจัยต้องการทำการศึกษา แบบสามารถอนุมานไปยังตัวแปรต้นและ ตัวแปรตามในความหมายใหม่ ๆ ได้ ผู้วิจัยจึงได้ ขออนุญาตนำข้อมูลของโครงการดังกล่าว

มาวิเคราะห์ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นมุมมองที่ แตกต่างออกไป ตามจุดประสงค์งานวิจัยของ ผู้วิจัย และได้รับอนุญาตจากหน่วยงานดังกล่าว เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

■ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

จากโครงการได้ทำการเก็บข้อมูลจาก ประชาชนที่มาใช้บริการจริงหรือผู้มีส่วนได้เสีย ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในกระบวนการ ยุติธรรม เป็นจำนวนทั้งสิ้น 2,880 คน

■ ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละตัวแปร มีดังนี้

ปัจจัยพื้นฐานของผู้เข้ารับบริการจาก กระบวนการยุติธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.60 มีอายุไม่เกิน 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.76 มีระดับ การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 35.14 ประกอบอาชีพ พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน คิดเป็นร้อยละ 23.75

ปัจจัยความเชื่อมั่น ด้านความสามารถ/ สมรรถนะ การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น อยู่ที่ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.78

ปัจจัยความเชื่อมั่น ด้านความซื่อสัตย์/ ซื่อตรง การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น อยู่ที่ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.84

ปัจจัยความเชื่อมั่น ด้านความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือ การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.81

ปัจจัยความเชื่อมั่น ด้านการเปิดเผยและความตรงไปตรงมา การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.79

ปัจจัยความเชื่อมั่น ด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.92 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82

ปัจจัยความเชื่อมั่น ด้านการใช้อำนาจ การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ที่

ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.81

หมายเหตุ: การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ มีดังนี้ ค่าเฉลี่ย 3.26 - 4.00 เท่ากับ มาก, ค่าเฉลี่ย 2.51-3.25 เท่ากับ ปานกลาง, ค่าเฉลี่ย 1.76-2.50 เท่ากับ น้อย และค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.75 เท่ากับ ไม่มี/ไม่เคย

ผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1,2,3,4,5 และ 6 ความเชื่อมั่น ด้านความสามารถ/สมรรถนะ ด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรง ด้านความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือด้านการเปิดเผยและความตรงไปตรงมา ด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ และด้านการใช้อำนาจ (โดยเรียงตามลำดับข้อสมมติฐาน) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน โดยใช้สถิติหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ปัจจัย	B	Beta	t	p-value
ด้านความสามารถ/สมรรถนะ	.011	.009	.456	.649
ด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรง	.109	.100	4.578	.000***
ด้านความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือ	.075	.068	3.172	.002**
ด้านการเปิดเผยและความตรงไปตรงมา	.154	.131	6.536	.000***
ด้านการเห็นใจ และการเอาใจใส่	.363	.330	14.982	.000***
ด้านการใช้อำนาจ	.249	.224	10.909	.000***
R = 0.768		Adjusted R ² = .588		
R ² = 0.590		Standard Error = .50526		

หมายเหตุ * p ≤ .05 ** p ≤ .01 *** p ≤ .001

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) ในการวิจัยครั้งนี้ได้ว่า เมื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุตัวแปรทั้งหมด พบว่า มีตัวแปรที่มีผลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน 5 ตัวแปร โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ซึ่งดูจากค่า p-value) ที่ระดับ .001 ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรง ด้านการเปิดเผยและความตรงไปตรงมา ด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ และด้านการใช้อำนาจ ตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ด้านความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือ ส่วนตัวแปรด้านความสามารถ/สมรรถนะ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน

■ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมพบว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่น ทั้ง 6 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านความสามารถ/สมรรถนะ ด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรง ด้านความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือ ด้านการเปิดเผยและความตรงไปตรงมา ด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ และด้านการใช้อำนาจ มีความสัมพันธ์หรือมีผลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมของประชาชนสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรง มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม โดยปัจจัยด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรงนี้ มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมในเชิงบวก ทั้งนี้ปัจจัยด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรง ประกอบด้วย การปฏิบัติงานตามระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติงานโดยปราศจากการเรียกรับผลประโยชน์ การไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการ และการปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้

กล่าวคือเมื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีการปฏิบัติงานตามระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยปราศจากการเรียกรับผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยการไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นองค์ประกอบของความซื่อสัตย์/ซื่อตรง ถ้าเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์/ซื่อตรง ก็จะสามารถทำให้ประชาชนรู้สึกและรับรู้ถึงความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sweeney and Soutar (2001) ได้ทำการศึกษาวิจัยและพบว่า ความเชื่อมั่นไว้วางใจด้านความซื่อสัตย์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความคุ้มค่า เสมือนเป็นการสร้างมูลค่าผ่านประโยชน์ที่ได้รับเชิงสัมพันธ์จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้บริการ Sirdeshmukh, Singh, and Sabol (2002) การทำให้ผู้เข้ารับ

บริการเห็นถึงความซื่อสัตย์/ซื่อตรงในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ การปฏิบัติงานตามระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติงานโดยปราศจากการเรียกรับผลประโยชน์ การไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการ และการปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ ส่งผลให้ผู้เข้ารับบริการสามารถรับรู้ได้ถึงคุณค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นเมื่อผู้เข้ารับบริการรับรู้ถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่มีความซื่อสัตย์/ซื่อตรงมากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

2. ปัจจัยด้านความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือ มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม โดยปัจจัยด้านความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือนี้มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมในเชิงบวก ทั้งนี้ปัจจัยด้านความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือ ประกอบด้วย ความเป็นระบบ และมีมาตรฐาน เป็นไปตามกระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ เป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

กล่าวคือเมื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมปฏิบัติงานโดยเป็นระบบและมีมาตรฐาน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยเป็นไปตามกระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นองค์ประกอบของความไว้วางใจ/

ความน่าเชื่อถือ ถ้าการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สามารถสร้างความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือให้แก่ประชาชนผู้เข้ารับบริการ ก็จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Harris and Goode (2004) ได้ทำการศึกษาวิจัยและพบว่าความไว้วางใจและความคุ้มค่ามีความเชื่อมโยงสนับสนุนมุมมองที่ว่า ความไว้วางใจเป็นปัจจัยกลางที่สำคัญในการซื้อขายสินค้าและบริการ การซื้อสินค้าและบริการจะเกิดขึ้นเมื่อ ผู้บริโภคนั้นรับรู้ถึงความคุ้มค่า และนอกจากนั้นยังเป็นไปตามทฤษฎีของ Zeithaml (1988) การทำให้ผู้เข้ารับบริการเกิดความไว้วางใจมีความน่าเชื่อถือหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมมีความเป็นระบบ และมีมาตรฐาน การปฏิบัติงานเป็นไปตามกระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดไว้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนตามที่ผู้เข้ารับบริการต้องการ และตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ส่งผลให้ผู้เข้ารับบริการสามารถรับรู้ได้ถึงคุณค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นเมื่อผู้เข้ารับบริการรับรู้ถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่มีความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือมากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

3. ปัจจัยด้านการเปิดเผยและความตรงไปตรงมา มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม โดยปัจจัยด้านการเปิดเผยและความตรงไปตรงมานี้มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมในเชิงบวก ทั้งนี้ปัจจัยด้านการเปิดเผย

และความตรงไปตรงมา ประกอบด้วย การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนรับทราบ การให้ข้อมูล/คำแนะนำ/อธิบายขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานอย่างชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการใช้บริการ การติดตามและแจ้งการดำเนินงาน/ความก้าวหน้าของการดำเนินการประชาชนทราบเป็นระยะ หรือเมื่อได้รับการทวงถาม และการมีกลไก/ช่องทางที่เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบการดำเนินงาน

กล่าวคือเมื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมปฏิบัติโดยเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนรับทราบ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยให้ข้อมูล/คำแนะนำ/อธิบายขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานอย่างชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการใช้บริการ เจ้าหน้าที่มีการติดตามและแจ้งการดำเนินงาน/ความก้าวหน้าของการดำเนินการให้ประชาชนทราบเป็นระยะหรือเมื่อได้รับการทวงถาม และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยมีกลไก/ช่องทางที่เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบการดำเนินงาน ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นองค์ประกอบของการเปิดเผยและความตรงไปตรงมา ถ้าการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีการเปิดเผยและความตรงไปตรงมามากขึ้น ก็จะสามารถทำให้ประชาชนมีความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hobman, Bordia, and Gallois (2004) ได้ทำการศึกษาวิจัยและพบว่า ปัจจัยตัวหนึ่งในเรื่องของความเชื่อมั่นที่มีผลกระทบต่อความรู้ความคุ้มค่าคือการเปิดเผยตรงไปตรงมาของเจ้าหน้าที่ในองค์กรจะส่งผลกระทบต่อความรู้ความคุ้มค่าของผู้บริโภค และนอกจากนั้นยังเป็นไปตาม

ทฤษฎีของ Zeithaml (1988) การทำให้ผู้เข้ารับบริการรับรู้ถึงการเปิดเผยและความตรงไปตรงมาของหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมว่าการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่นั้นมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนรับทราบ การให้ข้อมูล/คำแนะนำ/อธิบายขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานอย่างชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการใช้บริการ การติดตามและแจ้งการดำเนินงาน/ความก้าวหน้าของการดำเนินการให้ประชาชนทราบเป็นระยะ หรือเมื่อได้รับการทวงถาม และการมีกลไก/ช่องทางที่เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบการดำเนินงาน ส่งผลให้ผู้เข้ารับบริการสามารถรับรู้ได้ถึงความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นเมื่อผู้เข้ารับบริการรับรู้ถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่มีการเปิดเผยและความตรงไปตรงมามากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

4. ปัจจัยด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม โดยปัจจัยด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมในเชิงบวก ทั้งนี้ปัจจัยด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ ประกอบด้วย มิจิตบริการให้ความสำคัญและมุ่งมั่นต่อการดำเนินการ เพื่อบรรเทาปัญหาหรือความเดือดร้อนของประชาชน ให้ความสนใจ/รับฟังปัญหา/ตอบข้อซักถามของประชาชน ความพยายามในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน การลดขั้นตอนความซับซ้อน และระยะเวลาการดำเนินงาน เพื่ออำนวยความสะดวก

ความสะดวกให้กับประชาชน และสามารถตอบสนองต่อประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายในการเข้าถึงบริการ ข้อมูลข่าวสาร หรือการติดตามการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

กล่าวคือเมื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีการปฏิบัติงานด้วยการมีจิตบริการ ให้ความสำคัญและมุ่งมั่นต่อการดำเนินการ เพื่อบรรเทาปัญหา หรือความเดือดร้อนของประชาชน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยให้ความสนใจ/รับฟังปัญหา/ตอบข้อซักถามของประชาชน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยมีความพยายามในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน การลดขั้นตอนความซับซ้อนและระยะเวลาการดำเนินงาน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชน และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยสามารถตอบสนองต่อประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายในการเข้าถึงบริการ ข้อมูลข่าวสาร หรือการติดตามการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นองค์ประกอบของการเห็นใจและการเอาใจใส่ ถ้าการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีการเห็นใจและการเอาใจใส่มากขึ้น ก็จะสามารถทำให้ประชาชนมีความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Smith, Bolton, and Wagner (1999) ได้ทำการศึกษาวิจัยและพบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการยุติธรรมและประชาชน ด้านความเห็นใจและการเอาใจใส่ในการสนใจรับฟังและแก้ไขปัญหา มีผลกระทบเชิงบวกต่อการรับรู้ความคุ้มค่า เนื่องจากความเห็นใจและการเอาใจใส่ กระทบต่อความพึงพอใจระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ

โดยตรง ซึ่งความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีคุณภาพการบริการที่ดี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Harris and Goode (2004) และเป็นไปตามทฤษฎีของ Zeithaml (1988) การที่เจ้าหน้าที่มีการเห็นใจและการเอาใจใส่ ผู้เข้ารับบริการเป็นอย่างดี ในการมีจิตบริการ ให้ความสำคัญและมุ่งมั่นต่อการดำเนินการ เพื่อบรรเทาปัญหาหรือความเดือดร้อนของประชาชน ให้ความสนใจ/รับฟังปัญหา/ตอบข้อซักถามของประชาชน มีความพยายามในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน การลดขั้นตอนความซับซ้อน และระยะเวลาการดำเนินงาน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชน และสามารถตอบสนองต่อประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายในการเข้าถึงบริการ ข้อมูลข่าวสาร หรือการติดตามการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ผู้เข้ารับบริการสามารถรับรู้ได้ถึงความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นเมื่อผู้เข้ารับบริการรับรู้ถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่มีการเห็นใจและการเอาใจใส่มากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

5. ปัจจัยด้านการใช้อำนาจ มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม โดยปัจจัยด้านการใช้อำนาจนี้มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมในเชิงบวก ทั้งนี้ปัจจัยด้านการใช้อำนาจประกอบด้วย การดำเนินงานภายใต้อำนาจที่ตัวเองมี ไม่ใช่ใช้อำนาจเกินขอบเขตอำนาจที่ตัวเองมี ไม่แอบอ้างหรือทำให้เข้าใจผิดว่าตนเป็นผู้มี

อำนาจในการดำเนินการ และไม่มีการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่

กล่าวคือเมื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีการปฏิบัติงานโดยดำเนินงานภายใต้อำนาจที่ตัวเองมี เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยไม่ใช้อำนาจเกินขอบเขตอำนาจที่ตัวเองมี เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยไม่แอบอ้างหรือทำให้เข้าใจผิดว่าตนเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยไม่มีการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นองค์ประกอบของการใช้อำนาจ ถ้าการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีการใช้อำนาจที่ถูกต้องมากขึ้น ก็จะสามารถทำให้ประชาชนมีความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ McDougall and Levesque (2000) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการรับรู้ความคุ้มค่า และพบว่าการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและผู้บริโภค ด้านการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่องค์กรว่าดำเนินการภายใต้ความยุติธรรม ทำให้เกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจและมีอิทธิพลเชิงบวกนำไปสู่การรับรู้ความคุ้มค่าของผู้รับบริการ การทำให้ผู้เข้ารับบริการเกิดความเชื่อมั่นด้านการใช้อำนาจเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินงานภายใต้อำนาจที่ตัวเองมี ไม่ใช้อำนาจเกินขอบเขตอำนาจที่ตัวเองมี ไม่แอบอ้างหรือทำให้เข้าใจผิดว่าตนเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินการ และไม่มีการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้ผู้เข้ารับบริการสามารถรับรู้ได้ถึงความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นเมื่อผู้เข้ารับบริการรับรู้ถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่มีการใช้อำนาจอย่าง

เหมาะสมและถูกต้องมากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

6. สำหรับปัจจัยด้านความสามารถและสมรรถนะ (Competence) Paine K. D. (2003) แสดงให้เห็นถึง ความเชื่อที่ว่าองค์กรมีความสามารถในการดำเนินการตามสิ่งที่องค์กรได้พูดกล่าวออกไปแล้วได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ โดยจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถและสมรรถนะไม่มีผลหรือมีอิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้แตกต่างไปจากการศึกษาวิจัยก่อนหน้านี้ ที่พบว่าปัจจัยด้านความสามารถและสมรรถนะมีผลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม ดังเช่นงานวิจัยของ Patterson and Spreng (1997) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยและพบว่าความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่จะส่งผลต่อความเชื่อมั่นไว้วางใจ และจะมีอิทธิพลเชิงบวกโดยตรงต่อการรับรู้ความคุ้มค่า และพบงานวิจัยที่มีผลการศึกษาเช่นเดียวกันกับงานวิจัยชิ้นนี้ คือความสามารถและสมรรถนะไม่มีอิทธิพลซึ่งเป็นงานวิจัยของ Sombultawe, Sripaingam, and Sangtin (2018) ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยด้านคุณภาพที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์สัญชาติญี่ปุ่น พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถและสมรรถนะไม่ส่งผลต่อความคุ้มค่าที่ได้รับจากการบริการของผู้บริโภค ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องและไปในทิศทางเดียวกันมีจำนวนค่อนข้างน้อยที่ไม่อาจนำมาขยายความได้มากกว่านั้น นอกจากนั้นงานวิจัยชิ้นนี้มีข้อจำกัดในการทำ อันเนื่องมาจากการใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data

Analysis) จาก “โครงการติดตามประเมินผล การดำเนิน งบประมาณในลักษณะบูรณาการ ด้านการปฏิรูปกฎหมายและพัฒนากระบวนการ ยุติธรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561” ของ สำนักงานกิจการยุติธรรม มาวิเคราะห์ข้อมูล จึงทำให้ไม่สามารถสร้างตัวแปรเพิ่มหรือเก็บ ข้อมูลเพิ่มเติมทั้งในเชิงต้นและเชิงลึกนอกเหนือ จากนี้ได้ และตัวแปรในงานวิจัยชิ้นนี้มีความ แตกต่างกับงานวิจัยที่ผ่านมาก่อนหน้านี้ ทำให้ ผลการศึกษาวิจัยที่ออกมาแตกต่างไปจากที่เคย มีงานวิจัยมา ดังนั้นผลการศึกษาที่แสดงออกมา ในครั้งนี้จะมีความแตกต่างออกไปจากการศึกษา ในครั้งก่อนหน้านี้นี้ที่เคยมีมา

■ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความ เชื่อมั่นกับความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจาก กระบวนการยุติธรรมของประชาชน พบว่าปัจจัย ความเชื่อมั่นด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์และ อิทธิพลต่อความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการ ความเชื่อมั่นด้านที่มีอิทธิพลอันจะประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรง ด้านความไว้วางใจ/ ความน่าเชื่อถือ ด้านการเปิดเผยและความตรงไป ตรงมา ด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ และ ด้านการใช้อำนาจ ความสัมพันธ์นี้แสดงให้เห็นถึง การที่ประชาชนผู้เข้ารับบริการได้รับความคุ้มค่า จากการเข้ารับบริการ ซึ่งมีอิทธิพลมากจาก ความเชื่อมั่นในด้านต่าง ๆ ที่ประชาชนมีต่อ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงาน กระบวนการยุติธรรม และในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าปัจจัยความเชื่อมั่น ด้านความสามารถ/ สมรรถนะ ไม่มีความสัมพันธ์กับความคุ้มค่า

ในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม ของประชาชน นอกจากนั้นผลการวิเคราะห์ ข้อมูล พบว่าความเชื่อมั่นในการเข้ารับบริการ ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถ/สมรรถนะ ด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรง ด้านความไว้วางใจ/ ความน่าเชื่อถือ ด้านการเปิดเผยและความ ตรงไปตรงมา ด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ และด้านการใช้อำนาจ มีค่าเฉลี่ยของระดับ ความคิดเห็นอยู่ที่ระดับปานกลาง ซึ่งควรจะ ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงในด้านต่าง ๆ ให้ระดับความคิดเห็นขึ้นไปอยู่ที่ระดับมาก เพราะฉะนั้นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนา กระบวนการยุติธรรมมีดังนี้

1. ปรับปรุงและพัฒนาในเรื่องของความ เชื่อมั่นทั้ง 6 ด้าน ได้แก่

ด้านความสามารถ/สมรรถนะ ควรมีการ ปรับปรุงและพัฒนาในเรื่องการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ปฏิบัติงาน โดยมีความรู้ความเข้าใจในงานที่ต้องรับผิดชอบ มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการ ปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบและมีความสามารถ ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน โดยมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับผู้มารับบริการ และ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยไม่มีความผิดพลาด ในการปฏิบัติงาน

ด้านความซื่อสัตย์/ซื่อตรง ควรมีการปรับปรุง และพัฒนาในเรื่องการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ในกระบวนการยุติธรรม มีการปฏิบัติงานตาม ระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยปราศจากการเรียกรับผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยการ ไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงความเท่าเทียมกัน ในการเข้าถึงบริการและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ด้วยความรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้

ด้านความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาในเรื่องการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมปฏิบัติงานโดยเป็นระบบและมีมาตรฐาน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยเป็นไปตามกระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วนตามที่ท่านต้องการ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

ด้านการเปิดเผยและความตรงไปตรงมา ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาในเรื่องการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมปฏิบัติโดยเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนรับทราบ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยให้ข้อมูล/คำแนะนำ/อธิบายขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานอย่างชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการใช้บริการ เจ้าหน้าที่มีการติดตามและแจ้งการดำเนินงาน/ความก้าวหน้าของการดำเนินการประชาชนทราบเป็นระยะหรือเมื่อได้รับการทวงถาม และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยมีกลไก/ช่องทางที่เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบการดำเนินงาน

ด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาในเรื่องการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีการปฏิบัติงานด้วยการมีจิตบริการ ให้ความสำคัญและมุ่งมั่นต่อการดำเนินการ เพื่อบรรเทาปัญหา หรือความเดือดร้อนของประชาชน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยให้ความสนใจ/รับฟังปัญหา/ตอบข้อซักถามของประชาชน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยมีความพยายามในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน การลดขั้นตอนความซับซ้อน และระยะเวลาการดำเนินงาน เพื่ออำนวยความสะดวก

ให้กับประชาชน และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยสามารถตอบสนองต่อประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายในการเข้าถึงบริการ ข้อมูลข่าวสาร หรือการติดตามการดำเนินงาน ได้อย่างเหมาะสม

ด้านการใช้อำนาจ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาในเรื่องการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีการปฏิบัติงานโดยดำเนินการภายใต้อำนาจที่ตัวเองมี เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยไม่ใช้อำนาจเกินขอบเขตอำนาจที่ตัวเองมี เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยไม่แอบอ้างหรือทำให้เข้าใจผิดว่าตนเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยไม่มีการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่

การปรับปรุงและพัฒนาในเรื่องการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมในด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอันจะสามารถทำให้ประชาชนรู้สึกและรับรู้ถึงความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้น

2. หน่วยงานกระบวนการยุติธรรม จำเป็นต้องส่งเสริมบุคลากรในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการทำงาน ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการที่องค์กรสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถมีทักษะในการทำงานดีขึ้น มีกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ทักษะ ทักษะคิด คำนึงความสามารถของบุคคล การให้แนวความคิดใหม่ในการปฏิบัติงาน ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการทำงานอันจะเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนรู้สึกและรับรู้ถึงความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมที่เพิ่มมากขึ้น

■ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณที่เน้นไปที่การให้บริการแก่ประชาชนผู้มาเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้เข้ารับบริการแบบเชิงลึกหรือการเพิ่มตัวแปรในการทำการศึกษาวิจัย ซึ่งประเด็นหลัก ๆ ที่ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมครั้งนี้ ด้านของสิทธิและเสรีภาพในการเข้าถึงและเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรม การปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การจัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม รวมไปถึงการคุ้มครองป้องกันสังคมและการลดอาชญากรรมเพื่อให้ได้คำตอบเพิ่มเติมในประเด็นที่การศึกษาเชิงปริมาณไม่สามารถทำได้และงานวิจัยชิ้นนี้ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูล (ข้อมูลทุติยภูมิ) ทำให้แนวโน้มหรือจุดประสงค์ของงานวิจัยเน้นไปที่เรื่องการให้บริการประชาชนของหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมเป็นหลัก

2) การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปสามารถขยายขอบเขตการศึกษาไปที่หน่วยงานอื่น ๆ ของภาครัฐ นอกเหนือจากหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมได้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งจะได้แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหน่วยงาน และสามารถที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ในการวางแผนแก้ปัญหาต่อไป

■ บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรุงเทพโพลล์. (2560). *ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม*. ค้นจาก <http://bangkokpoll.bu.ac.th/poll/result/poll826.php?pollID=713&Topic>

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2549). *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2556). *ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก: แนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2558). *กระบวนการยุติธรรมไทย “รู้อดีต เข้าใจปัจจุบัน เชื่อมอนาคต”*. กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2552). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม.

อุดม รัฐอมฤต. (2560). *ความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมไทย*. ค้นจาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/640228>

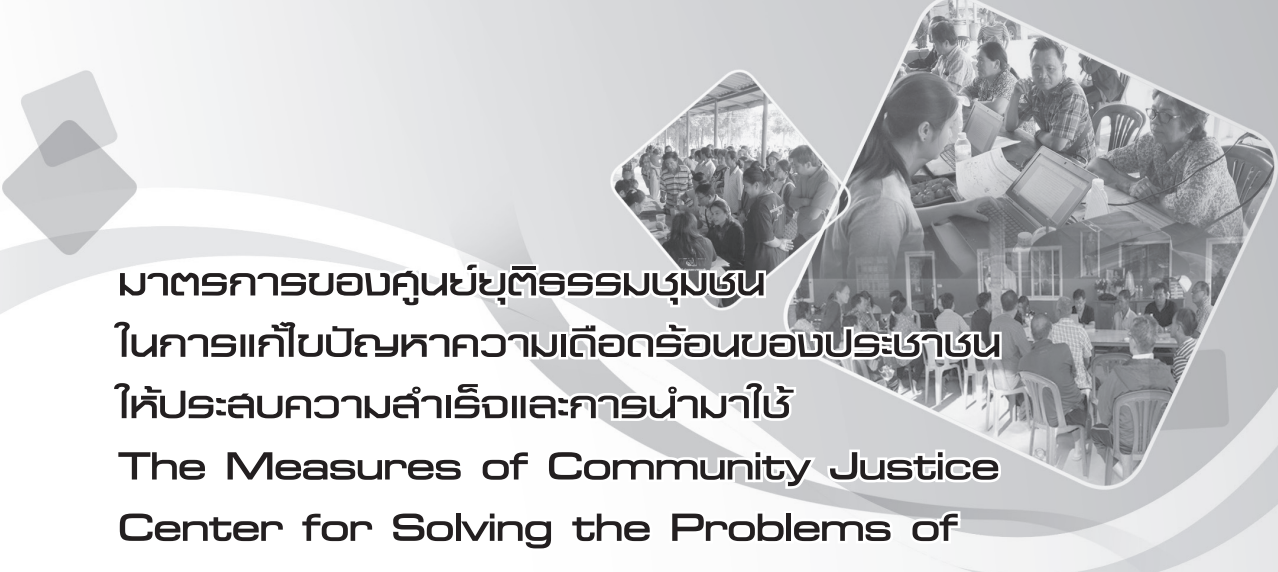
ภาษาอังกฤษ

Harris, L. C., & Goode, M. M. (2004). The four levels of loyalty and the pivotal role of trust: a study of online service dynamics. *Journal of retailing*, 80(2), 139-158.

- Hobman, E. V., Bordia, P., & Gallois, C. (2004). Perceived dissimilarity and work group involvement : The moderating effects of group openness to diversity. *Group & Organization Management*, 29(5), 560-587.
- Hsu, C.-L., & Lin, J. C.-C. (2016). Effect of perceived value and social influences on mobile app stickiness and in-app purchase intention. *Technological Forecasting and Social Change*, 108, 42-53.
- McDougall, G. H., & Levesque, T. (2000). Customer satisfaction with services : putting perceived value into the equation. *Journal of services marketing*, 14(5), 392-410.
- Paine K. D. (2003). Guidelines for measuring trust in organizations. *The institute for public relations*, 9-10.
- Patterson, P. G., & Spreng, R. A. (1997). Modelling the relationship between perceived value, satisfaction and repurchase intentions in a business-to-business, services context: an empirical examination. *International Journal of service Industry management*, 8(5), 414-434.
- Sirdeshmukh, D., Singh, J., & Sabol, B. (2002). Consumer trust, value, and loyalty in relational exchanges. *Journal of marketing*, 66(1), 15-37.
- Smith, A. K., Bolton, R. N., & Wagner, J. (1999). A model of customer satisfaction with service encounters involving failure and recovery. *Journal of marketing research*, 36(3), 356-372.
- Sombultawee, K., Sripaingam, K., & Sangtin, L. (2018). Quality factor affecting purchasing decision to buy Japanese car. *WMS Journal of Management*, 7(1), 1-8.
- Sweeney, J. C., & Soutar, G. N. (2001). Consumer perceived value: The development of a multiple item scale. *Journal of retailing*, 77(2), 203-220.
- Zeithaml, V. A. (1988). Consumer perceptions of price, quality, and value: a means-end model and synthesis of evidence. *The Journal of marketing*, 52(3), 2-22.

มาตรการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ให้ประสบความสำเร็จและการนำมาใช้ The Measures of Community Justice Center for Solving the Problems of People to Become Successful and Naturalized

อัศศกร ไชยพงษ์*

Akkakorn Chaiyapong

วชิรวิชญ์ อธิธินาสุภวิทย์**

Vachiravitch Ittithanasuphavitch

นิรมล ยินดี***

Niramol Yindee

■ บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องมาตรการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ประสบความสำเร็จและการนำมาใช้นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มาตรการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ประสบความสำเร็จและการนำมาใช้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีมาตรการระบบการจัดตั้งของรัฐ ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณีและโครงสร้างต้องมีความสอดคล้องกันกับแนวคิดยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตลอดจนภูมิปัญญา

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Assistant Professor/Bachelor of Laws Program/Faculty of Laws/Suratthani Rajabhat University

** นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Ph.D Student/Doctor of Philosophy Program in Criminology, Justice Administration and Society/Faculty of Social Sciences and Humanities/Mahidol University

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Assistant Professor/Bachelor of Laws Program/Faculty of Laws/Suratthani Rajabhat University

Received: February 18, 2019 Revised: July 28, 2019 Accepted: August 16, 2019

ในการบริหารจัดการที่จะทำให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ประสบความสำเร็จและสามารถแก้ไขปัญหา ความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง การนำแนวคิดยุติธรรมชุมชนมาบังคับใช้นั้น จะต้องให้คนในชุมชนมีบทบาท มีอำนาจในการ ใช้เครื่องมือด้วยตนเองและปราศจากการ แทรกแซงบทบาทหน้าที่และการดำเนินงานจาก หน่วยงานของภาครัฐจึงจะสอดคล้องกับแนวคิด ยุติธรรมชุมชนและจะทำให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชน สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ให้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง ตลอดจน จะต้องมีกฎหมายที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชน เช่น พระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน เป็นต้น

คำสำคัญ : มาตรการ, ศูนย์ยุติธรรมชุมชน, ประสบความสำเร็จ, การนำมาใช้

■ Abstract

The study of the measures of community justice center for solving the problems of people to become successful and naturalized aims to analyze the measures of community justice center for reaching effective solution to the problems making people get into trouble as well as to put them into the most efficient and effective practices. It is certain that the success and achievement of community justice center needed to be contingent on the measures of establishment by the state, cultural, and traditional strength. In addition, the structures needed to be consistent

with the concept of community justice, in conjunction with reconciliation justice and wisdom in administrative management. These elements played a pivotal role in rendering community justice center become successful as well as virtually helping to solve the problems faced by people. In order to enforce community justice with effectiveness, it is necessary to encourage people in the community to participate in empowering community justice as the tool by themselves without having their roles and operation intervened by the state agencies. This way can therefore be consistent with the concepts of justice community center, making it capable of solving the problems of people successfully, together with having to be reinforced by the laws that promote public participation, such as Community Justice Center Act.

Keywords : Measures, Community Justice Center, Success, Naturalized

■ บทนำ

ยุติธรรมชุมชน หมายถึง มาตรการหรือ ยุทธวิธีในการลดละและป้องกันอาชญากรรม โดยวิธีการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมเป็น หุ่นส่วน ขณะที่แนวนโยบายแบบยุติธรรมแบบ ดั้งเดิมจะให้ความสำคัญกับการเผชิญหน้า อาชญากรรมและการกระทำผิดด้วยวิธีเชิงรุก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการป้องกัน ควบคุม

และเยียวยาความรุนแรงของอาชญากรรม รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในชุมชนให้ดียิ่งขึ้นซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั่วประเทศไทยแบ่งตามกลุ่มจังหวัด 6 ภาค คือ ภาคเหนือตะวันออกเฉียงเหนือ กลาง เศรษฐกิจตะวันออกใต้และชายแดนใต้ จำนวน 7,784 ศูนย์ โดยได้จำแนกศักยภาพศูนย์ยุติธรรม ชุมชนออกเป็นเกรด A ถึงเกรด D (ส่วนนโยบาย และยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรม จังหวัด, 2560) ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีบทบาท ตามภารกิจ 6 ด้านประกอบด้วย 1. การส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการดำเนินงานของ ส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างการเข้าถึงความ ยุติธรรมของประชาชน 2. การเฝ้าระวังและ ป้องกันปัญหาอาชญากรรมการทุจริตและ ประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐและการ กระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ 3. การพิจารณาเรื่อง ร้องเรียน ร้องทุกข์ปัญหาความไม่เป็นธรรม ของประชาชนและรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการ กระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนการช่วยเหลือ ดูแลให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาแก่ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือผู้ที่ต้องการคำแนะนำทาง ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม 4. การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทตามที่ คู่กรณีร้องขอเกี่ยวกับความพ้องหรือความอาญา ที่เป็นความผิดอันยอมความได้ โดยดำเนินการ ตามกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือจัดการ ความขัดแย้งในชุมชน ทั้งนี้การไกล่เกลี่ยและ ประนอมข้อพิพาทให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วย การส่งเสริมและประนอมข้อพิพาทในชุมชน 5. การให้ความช่วยเหลือ ดูแลผู้ที่ได้รับความ เสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำ

ความผิดและอาชญากรรมและประสานหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และ 6. การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการ ดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พ้นโทษ รวมทั้งผู้ถูกคุมประพฤติหรือผู้ที่ได้รับการ ปลดปล่อยตัวชั่วคราวให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและ ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก ซึ่งผลการ ดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนที่ผ่านมายังมี ปัญหาในทางปฏิบัติอยู่มากกล่าวคือ ประชาชน ในสังคมหรือชุมชนยังขาดการรับรู้และความ เข้าใจในภารกิจและบทบาทหน้าที่ของยุติธรรม ชุมชน นโยบายของยุติธรรมชุมชนยังขาดความ ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของตนเองและยัง ไม่สามารถสร้างยุติธรรมชุมชนให้มีความเป็น สถาบันในกระบวนการยุติธรรมดังเช่นยุติธรรม กระแสหลัก การดำเนินงานของยุติธรรมชุมชน ก็จะต้องมีการปรับเปลี่ยนและต้องบริหารความ เปลี่ยนแปลงอันเป็นแนวคิดการจัดองค์กร สมัยใหม่ (ศรวิชา และไชยยศ, 2560) ดังนั้น จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์หามาตรการของ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาความ เดือดร้อนของประชาชนให้ประสบความสำเร็จ และการนำมาใช้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มากยิ่งขึ้นในอนาคต

ความสำคัญและความเป็นมาของยุติธรรมชุมชน

ในคริสต์ศตวรรษที่ 1970 มีการนำระบบ ยุติธรรมทางเลือกและยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ ยุติธรรมชุมชนเป็นอีกแนวคิดที่ได้เปิด พื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม ขึ้นอีกครั้งหนึ่งเพื่อเป็นทางเลือกในการเข้าถึง ความยุติธรรมทำให้ประชาชนปลอดภัยและ

ชุมชนมีความเข้มแข็งไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการใช้ “ชุมชน” เป็นฐานคติในการอธิบาย แทนการใช้ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสถาบัน” เป็นหลักนี้ กล่าวคือเป็นการเปลี่ยนวิธีการอธิบายความยุติธรรมจากการใช้ทฤษฎีความยุติธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐมาใช้ทฤษฎีความยุติธรรมของชุมชนซึ่งให้ความสำคัญกับ “เหยื่ออาชญากรรม” โดยการผนึกกำลังจัดระเบียบชุมชนและเยียวยาสมานฉันท์แทนยุติธรรมชุมชนจึงเป็นนวัตกรรมยุติธรรมในลักษณะแนวคิดและยุทธวิธีที่ปรากฏขึ้นร่วมสมัย มีภารกิจเชิงปฏิบัติการของกระบวนการยุติธรรมในการขับเคลื่อนพันธกิจ “ชุมชนปลอดภัย” ให้ได้ผลบรรลุเป้าหมายสอดคล้องกับวิถีชีวิตตามความเป็นจริงของชุมชน โดยเน้นดำเนินกิจกรรมยุติธรรมในพื้นที่ชุมชนหนึ่งซึ่งเป็นสถานที่เกิดอาชญากรรมและเป็นที่ซึ่งได้รับผลกระทบสูงสุดโดยไม่เน้นการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นสถาบันที่สังคมสร้างขึ้น ยุติธรรมชุมชนเสนอทางออกเพื่อทบทวนว่านโยบายของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักจะสามารถสร้าง “ชุมชนปลอดภัย” ให้เกิดขึ้นในสถานที่อยู่อาศัยและที่ทำงานได้อย่างไร (จุฑารัตน์, 2556)

ยุติธรรมชุมชนเป็นเรื่องของกิจกรรมสร้างความปลอดภัยความเป็นธรรม ความยุติธรรมและความสงบสุข โดยชุมชนเพื่อชุมชนหรือเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐบทบาทภารกิจหลักของยุติธรรมชุมชนคือ การเสริมพลัง การป้องกัน และการสร้างภูมิคุ้มกันจากปัญหาอาชญากรรม การเยียวยาและการจัดการความขัดแย้ง ดังนั้นยุติธรรมชุมชนจึงมีความสำคัญก่อให้เกิดประโยชน์รูปแบบหลายประการ เช่น การนำทุน

ทางสังคมมาใช้ประโยชน์ ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรมได้ดีขึ้น เสริมประสิทธิภาพและลดภาระของกระบวนการยุติธรรมหลัก สร้างความสำนึกความเป็นชุมชนและรักษามโนธรรมนิยม จาริตประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ (จุฑารัตน์, 2556)

บทบาทและภารกิจของยุติธรรมชุมชน

จากการศึกษาพบว่าบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีภารกิจ 6 ด้านประกอบด้วย

1. ภารกิจที่ 1 การส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการดำเนินงานของส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการเสริมสร้างการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

2. ภารกิจที่ 2 การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมีขอบเขตเกี่ยวกับการจัดระเบียบชุมชน ป้องกัน ควบคุม สร้างภูมิคุ้มกันจากอาชญากรรมและการกระทำผิดเป็นการกระทำที่จะยับยั้งหรือชะลอเวลาไม่ให้นำไปสู่สถานการณ์การเกิดอาชญากรรมและการกระทำผิด รวมไปถึงการลดหรือหยุดยั้งพฤติกรรมเสี่ยงที่จะนำไปสู่การกระทำความผิดหรือการก่ออาชญากรรม (กิตติพงษ์ และจุฑารัตน์, 2550)

3. ภารกิจที่ 3 การพิจารณาเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชน และรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำผิดกฎหมาย ต่าง ๆ ตลอดจนการช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาแก่ผู้ได้รับความเดือดร้อน ผู้ที่ต้องการคำแนะนำทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

4. ภารกิจที่ 4 การจัดการความขัดแย้ง
เชิงสมานฉันท์ การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท
เป็นการกระทำที่ยุติหรือบรรเทาความรุนแรง
ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการให้
ประสานงานดำเนินการเองในชุมชนหรือให้
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนตามรูปแบบ
วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง โดยมีวิธีการในรูปแบบ
ต่าง ๆ เช่น การไกล่เกลี่ย การประชุมกลุ่มครอบครัว
วิธีการของท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ (กิตติพงษ์และ
จุฑารัตน์, 2550)

5. ภารกิจที่ 5 การเยียวยา ยุติธรรมชุมชน
มีการเยียวยาผู้เสียหายและผู้ได้รับผลกระทบ
จากอาชญากรรมจะต้องได้รับการฟื้นฟูเมื่อเกิด
ความเสียหาย (Bazemore and Schiff, 2001)
เป็นการเยียวยาความเสียหายหรือความรุนแรง
ที่เกิดจากอาชญากรรมหรือการกระทำผิด
เป็นการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจาก
อาชญากรรมหรือการกระทำผิดความผิดกฎหมาย
ของสังคม (กิตติพงษ์ และจุฑารัตน์, 2550)

6. ภารกิจที่ 6 การรับผู้กระทำความผิด
กลับคืนสู่ชุมชน (การให้ความช่วยเหลือและ
สนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้
พัวพัน) คือ มีการทำให้เหยื่อหรือผู้เสียหาย
และผู้กระทำความผิดได้กลับคืนสู่สังคม (Bazemore
and Schiff, 2001) เป็นการที่ชุมชนเข้ามามี
ส่วนร่วมปรับปรุงแก้ไขความประพฤติและจิตใจ
ของผู้กระทำความผิดกลุ่มที่ได้รับโอกาสหันเห
ออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักมาใช้
กระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยจะมีกิจกรรม
ต่าง ๆ ที่ช่วยฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจของ
ผู้กระทำความผิด เช่น การทำงานบริการสังคม การ
ทำงานบริการสังคมเพื่อชดเชยความเสียหาย

แก่เหยื่ออาชญากรรม (จุฑารัตน์, 2556)

ความหมาย องค์ประกอบของยุติธรรมชุมชน

- ความหมาย

Karp and Clear (2000) ให้คำจำกัดความ
ของคำว่า “ยุติธรรมชุมชน” คือ การป้องกัน
อาชญากรรมในรูปแบบและกิจกรรมต่าง ๆ ของ
หน่วยงานทั้งหลายในระบบยุติธรรมทางอาญา
แบบดั้งเดิมที่ยอมเปิดหน้างานของตนให้ชุมชน
สามารถเข้ามา และระบบยุติธรรมทางอาญา
ทำงานร่วมกันเพื่อที่จะควบคุมอาชญากรรมและ
ความไร้ระเบียบใด ๆ ในชุมชน มีส่วนร่วมใน
กระบวนการของรูปแบบหรือกิจกรรมนั้น ๆ
โดยมีเป้าหมายเพื่อชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี
ของชุมชน

Kuri (2000) อธิบายว่า “ยุติธรรมชุมชน” คือ
แนวคิดที่มองอาชญากรรมว่าเป็นปัญหาสังคม
ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งหน่วยงาน
ในกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วยควรให้ความสำคัญ
กับการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน
เป็นหลัก

กิตติพงษ์และจุฑารัตน์ (2558) ให้ความหมาย
ของยุติธรรมชุมชน (Community Justice)
หมายถึง การดำเนินกิจกรรมชุมชนโดยชุมชน
ร่วมกันเองหรือร่วมกับภาครัฐในลักษณะของ
หุ้นส่วนโดยการนำทุนทางสังคมที่ดีงามและ
ศักยภาพของชุมชนมาใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน
ความปลอดภัยจากอาชญากรรมความเป็นธรรม
และความสงบสุขของชุมชนด้วยการเสริมพลัง
การป้องกันและสร้างภูมิคุ้มกันจากปัญหา
อาชญากรรมการเยียวยาและการจัดการความ
ขัดแย้งทำให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงความ
ยุติธรรมดีขึ้น เสริมประสิทธิภาพและลดภาระ
ของกระบวนการยุติธรรมหลักสร้างสำนึก

ความเป็นชุมชนและรักษานบธรรมเนียมจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่

ดังนั้น ยุติธรรมชุมชน หมายถึง รูปแบบในการป้องกันอาชญากรรมรูปแบบหนึ่งโดยอาศัยกลไกของชุมชนต่าง ๆ ในการเข้ามาช่วยเหลือ ป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งคนในชุมชนจะต้องร่วมมือร่วมแรงกัน โดยปราศจากการครอบงำจากหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินงานหลักยุติธรรมชุมชนที่แท้จริงจะต้องมีการดำเนินงานโดยคนในชุมชนโดยนำมาตราการต่าง ๆ ในชุมชนมาประยุกต์ใช้จึงจะถือว่าเป็นยุติธรรมชุมชนอย่างแท้จริง

- องค์ประกอบของยุติธรรมชุมชน

Karp and Clear (2000) ให้องค์ประกอบของแนวคิดยุติธรรมชุมชนที่สำคัญ มี 5 ประการ คือ 1. เน้นการดำเนินงานพื้นที่ในละแวกเดียวกัน (Neighborhood Level) 2. เน้นการดำเนินงานในลักษณะการแก้ปัญหา (Problem Solving) 3. เน้นการดำเนินงานแบบกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ (Decentralizes Authority and Accountability) 4. เน้นการดำเนินงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของชุมชน (Gives Priority to a Community's Quality of Life) และ 5. เน้นการดำเนินงานโดยชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม (Involves Citizens in the Justice Process)

กิตติพงษ์ และจุฑารัตน์ (2558) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของยุติธรรมชุมชนมี 4 ประการคือ ประการที่ 1 เป็นการดำเนินการในระดับชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชน ประการที่ 2 เป็นการดำเนินการโดยชุมชนเองหรือโดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนใน

รูปแบบ “หุ้นส่วน” ประการที่ 3 กรอบการดำเนินกิจกรรมมีลักษณะกว้างกว่ากรอบของกระบวนการยุติธรรมหลักซึ่งอยู่บนฐานของความเป็นธรรมตามธรรมชาติแต่รวมถึงความเป็นธรรมทางสังคมและประการที่ 4 การดำเนินกิจกรรมมีรูปแบบที่ยืดหยุ่นหลากหลาย โดยจะมีลักษณะเป็นการระดมทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการสร้างความปลอดภัยจากอาชญากรรมความเป็นธรรม ความยุติธรรมและความสงบสุขในสังคม โดยไม่ยึดติดอยู่กับกรอบของกฎหมายและกฎระเบียบแห่งรัฐเท่านั้นโดยอาจเป็นการดำเนินการเชิงรุกเพื่อป้องกันปัญหาหรือดำเนินการร่วมกับกระบวนการยุติธรรมหลักหรือดำเนินการเป็นเอกเทศโดยชุมชนเอง

ดังนั้นอัตลักษณ์ที่สำคัญของยุติธรรมชุมชนจะต้องมุ่งเน้นการดำเนินงานในพื้นที่ละแวกเดียวกัน เน้นการดำเนินงานในลักษณะการแก้ปัญหาและการดำเนินงานแบบกระจายอำนาจ ความรับผิดชอบและจะต้องมีการดำเนินงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เน้นการดำเนินงานโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม การดำเนินการในระดับชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชนโดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนในรูปแบบหุ้นส่วนซึ่งกันและกัน เป็นการดำเนินกิจกรรมมีลักษณะกว้างและมีวิธีการดำเนินกิจกรรมที่มีลักษณะ รูปแบบที่ยืดหยุ่นหลากหลาย

ยุติธรรมชุมชนในประเทศไทยและต่างประเทศ

- ยุติธรรมชุมชนในประเทศไทย

กระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัด (สยจ.) ขึ้น เป็นหน่วยงานภายในสำนักงาน

ปลัดกระทรวงยุติธรรม ในฐานะเป็นผู้แทนกระทรวงยุติธรรมและสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมและทำหน้าที่บริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด รวมทั้งดำเนินการตามระบบการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ซึ่งได้เริ่มดำเนินการจัดตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ในทุกจังหวัด (75 จังหวัด) ต่อมาได้มีการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดสาขาขึ้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 จนถึงปัจจุบันจำนวน 5 แห่งได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง, จังหวัดตาก สาขาแม่สอด, จังหวัดยะลา สาขาเบตง, จังหวัดสุราษฎร์ธานี สาขาเกาะสมุย และจังหวัดสุรินทร์ สาขารัตนบุรีและล่าสุดได้จัดตั้งจังหวัดบึงกาฬขึ้น รวมทั้งสิ้น 81 แห่ง

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ปลัดกระทรวงยุติธรรมได้มีนโยบายให้ดำเนินการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเป็นส่วนราชการตามกฎหมาย ตามแนวทางการจัดส่วนราชการบริหารส่วนภูมิภาคได้มีการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดน่านจำนวน 5 แห่งได้แก่ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดจะเข้เกรา ขอนแก่น เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานีและปัตตานีและในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 ได้จัดตั้งสำนักงานยุติธรรมน่านเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่ง ได้แก่ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดนครปฐม พิษณุโลก นครราชสีมา อุดรธานีและพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2557 ได้จัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดน่านเพิ่มอีกจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรีและสงขลา และต่อมาในปี พ.ศ. 2557 ได้จัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพิ่มเติม จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงราย นครสวรรค์

ลพบุรี สกลนคร อุบลราชธานี จังหวัดเพชรบุรี และภูเก็ต โดยจัดให้มีอัตรากำลังข้าราชการไปช่วยราชการประจำและจัดสรรงบประมาณและครุภัณฑ์เพิ่มเติมพิเศษ โดยมีหน้าที่และอำนาจของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด

1. เป็นผู้แทนกระทรวงยุติธรรมในส่วนภูมิภาค รวมทั้งสนับสนุนการปฏิบัติงานของส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่ไม่มีหน่วยงานในจังหวัด

2. จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกระทรวงยุติธรรมระดับจังหวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด

3. บูรณาการด้านบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมและเสริมสร้างความยุติธรรมทางสังคมในพื้นที่จังหวัด

4. ดำเนินงานกองทุนยุติธรรมระดับจังหวัด

5. พัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในภารกิจของกระทรวงยุติธรรม ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและอาสาสมัครศูนย์ยุติธรรมชุมชน รวมทั้งติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

6. ให้คำปรึกษาทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งให้ข้อมูลงานบริการของส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรม

7. รับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์และรับแจ้งเบาะแสการกระทำผิดกฎหมาย การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น การส่งเรื่องและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการติดตามผลและการแจ้งผลการดำเนินงาน

8. ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง/ที่ได้รับมอบหมาย

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ได้มีการแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 จัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัด 1-18 เป็นส่วนราชการบริหารส่วนภูมิภาค

ภายในสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมทำหน้าที่ประสานการบริหารราชการและปฏิบัติหน้าที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของกระทรวงยุติธรรมในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การแบ่งส่วนราชการตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงยุติธรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562

ภูมิภาค	สำนักงานยุติธรรม
ภาคกลางตอนบน	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ภาคกลางปริมณฑล	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดนครปฐม
ภาคกลางตอนล่าง 1	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดราชบุรี
ภาคกลางตอนล่าง 2	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบุรี
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดภูเก็ต
ภาคใต้ชายแดน	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดยะลา
ภาคตะวันออก 1	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรี
ภาคตะวันออก 2	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปราจีนบุรี
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดอุดรธานี
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสกลนคร
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลาง	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดขอนแก่น
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดนครราชสีมา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดอุบลราชธานี
ภาคเหนือตอนบน 1	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่
ภาคเหนือตอนบน 2	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงราย
ภาคเหนือตอนล่าง 1	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดพิษณุโลก
ภาคเหนือตอนล่าง 2	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดนครสวรรค์

ที่มา : ส่วนนโยบายและยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมจังหวัด สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2562

หน้าที่และอำนาจของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด

1. จัดทำแผนปฏิบัติราชการของกระทรวงยุติธรรมในระดับจังหวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดและแผน

ปฏิบัติราชการประจำปีของกลุ่มจังหวัด รวมทั้งค่าของงบประมาณจังหวัดและงบประมาณกลุ่มจังหวัด

2. พัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกิจของกระทรวงยุติธรรม ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเครือข่ายกระทรวงยุติธรรม

3. ดำเนินงานกองทุนยุติธรรมและงานช่วยเหลือประชาชนที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งจำเลยที่ถูกดำเนินคดีอาญาโดยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาในระดับจังหวัดเพื่อให้เกิดการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

4. ดำเนินงานเกี่ยวกับงานเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัดและคณะกรรมการที่คณะกรรมการแต่งตั้ง

5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

ส่วนศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั่วประเทศซึ่งมีจำนวน 7,783 แห่ง โดยมีเป้าหมายในการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศและใช้สถานที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นที่สถานตั้งของศูนย์ยุติธรรมชุมชนโดยมีหน้าที่ดังนี้

1. การเฝ้าระวังและป้องกันอาชญากรรม การทุจริตและประพฤติมิชอบและการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ในชุมชน

2. การรับเรื่องร้องเรียนหรือร้องทุกข์ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชนและรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนการช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นแก่ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือผู้ที่ต้องการคำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

3. โกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน

4. ให้ความช่วยเหลือ ดูแล ผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามหน้าที่

5. การคืนคนดีกลับสู่สังคม (ส่วนนโยบายและยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมจังหวัด สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2562)

ตารางที่ 2 การประเมินศักยภาพของศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ระดับ A B C และ D)

ศูนย์ยุติธรรมชุมชน (แห่ง)							เพิ่ม/ลด
ระดับ	นำร่อง	ระบบเดิม	นำร่อง	ระบบเดิม	รวม		
	2560	2561	2560	2561	2560	2561	
A	619	1,423	409	622	1,028	2,045	เพิ่มขึ้น ร้อยละ 98.93
B	1,122	1,033	2,487	2,463	3,609	3,496	ลดลง ร้อยละ -3.13
C	847	318	1,944	1,739	2,791	2,057	ลดลง ร้อยละ -26.3
D	215	29	141	156	356	185	ลดลง ร้อยละ -48.03
รวม	2,803	2,803	4,981	4,980	7,784	7,783	-

ที่มา : ส่วนนโยบายและยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมจังหวัด สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2562

- ยุติธรรมชุมชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการระบุ “ยุติธรรมชุมชน” ไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจนโดยกฎหมายกำหนดให้มีการใช้ระบบการไกล่เกลี่ยก่อนที่จะใช้ระบบยุติธรรมกระแสหลัก ดังนั้นยุติธรรมชุมชนจึงเป็นกระบวนการที่บรรจุอยู่ในยุติธรรมกระแสหลักของประเทศ สำหรับ การไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนจะเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายสลับกันพูดเพื่อป้องกันการทะเลาะวิวาท การให้พูดฝ่ายละครั้งจะทำให้อีกฝ่ายสามารถฟังความเห็นหรือมุมมองของคู่กรณี ทำให้เห็นถึงจุดยืนหรือมุมมองของอีกฝ่ายซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจฝ่ายตรงข้ามได้มากขึ้น ไม่ได้มองเฉพาะในมุมมองของตนเองเท่านั้นและการให้คู่กรณีสามารถนำบุคคลอื่นมาร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ยได้เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้สึกว่ามีควมไว้วางใจมากขึ้นเพราะมีบุคคลที่ตนเองต้องการให้เข้าร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ยด้วย คณะกรรมการมักจะใช้วิธีการที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาและค่าใช้จ่ายที่อาจจะต้องเสียหากมีการดำเนินคดีระหว่างกัน ทั้งปัญหาความยุ่งยากในการดำเนินคดี ค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้น การเสียเวลา ความรู้สึกหรือสุขภาพจิตต่าง ๆ ที่จะเกิดตามมา หากมีคดีความเกิดขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่กรรมการที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยจะใช้แนวทางในการเจรจาไกล่เกลี่ย (วนิตยา และณัฐกาญจน์, 2560) นอกจากนี้มีการมอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเพื่อระงับความขัดแย้งโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นไปตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหน่วยงานไกล่เกลี่ยระดับหมู่บ้านโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

ไม่ให้คดีพิพาทเล็กน้อยที่สามารถยอมความกันได้เข้าสู่ชั้นศาล คณะกรรมการประนีประนอมข้อพิพาทนอกจากจะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นคณะกรรมการแล้วยังประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิสหพันธ์สตรี (เมื่อข้อพิพาทเกี่ยวข้องกับสตรี) ตัวแทนชาวนุ่ม (เมื่อมีชาวนุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง) ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นคนกลางให้คำปรึกษาและโน้มน้าวให้คู่กรณีตกลงประนีประนอมจากนั้นจะมีการทำสัญญาพร้อมลงลายมือชื่อไว้เพื่อเป็นหลักฐานและให้คู่กรณีปฏิบัติตาม (จุฑารัตน์, สุธธิ และมุฮัมหมัดรอฟี, 2549)

- ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของประเทศไทยในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

กิตติพงษ์ และจุฑารัตน์ (2558) กล่าวว่า ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของประเทศไทยในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนประกอบด้วย

1. เชื้อนโยเชิงนโยบายอาญาและทิศทางการพัฒนาระบบยุติธรรมแห่งอนาคต รัฐต้องกำหนดนโยบายอาญาและทิศทางการพัฒนาระบบยุติธรรมที่ชัดเจน ปรากฏในนโยบายรัฐบาลเพื่อนำสู่การกระจายอำนาจและการเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน
2. เชื้อนโยด้านการบริหารจัดการระบบยุติธรรม รัฐต้องให้ความสำคัญกับแผนแม่บทกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติเช่นเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและเร่งรัดการนำนโยบายไปปฏิบัติ
3. เชื้อนโยเกี่ยวกับสารัตถะของยุติธรรมชุมชน หน่วยงานปฏิบัติต้องเร่งพัฒนากรอบการดำเนินงาน
4. เชื้อนโยเชิงคุณลักษณะของชุมชน ความสำเร็จของยุติธรรมชุมชนในแต่ละชุมชนอยู่ที่

มีการนำคุณลักษณะที่ดีของชุมชนมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ จิตสำนึกชุมชน องค์การจัดการงานยุติธรรมชุมชน การสร้างเครือข่ายและทุนทางสังคมคือระบบคุณค่าและความเชื่อผู้นำ ปราชญ์ท้องถิ่น จารีต ภูมิปัญญาท้องถิ่น โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน เวทีสำหรับการประชุมหารือ และการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ รวมทั้งข้อตกลงเพื่อความสมานฉันท์ ทำงานและรูปแบบยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนและภูมิสังคมและแผนปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผลักดันกฎหมายที่ส่งเสริมให้ใช้กลไกเหล่านี้

5. เชื่อมั่นว่าด้วยกฎหมายให้ความสำคัญกับการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือหรือนักกฎหมายมาผลักดันให้ยุติธรรมชุมชนประสบความสำเร็จ ได้แก่ การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลการบริหารจัดการงานของรัฐ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม การส่งเสริมสนับสนุนหรือถ่ายโอนภารกิจให้ชุมชน รวมทั้งพิจารณาความผิดตามกฎหมายบางลักษณะความผิดให้อำนาจชุมชนในการจัดการ

- ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน (วนิดยา และณัฐกาญจน์, 2560)

1. ระบบการจัดตั้งของรัฐ แม้ว่าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ซึ่งองค์กรต่าง ๆ ถูกจัดตั้งโดยฝ่ายปกครอง แต่ระบบการจัดตั้งยังคงให้ความสำคัญต่อวิถีชุมชนและไม่ทำลายอำนาจชุมชนคือ คอมมิวนิสต์แบบลาวมีความยืดหยุ่น ประนีประนอมจะเห็นได้จากคณะกรรมการ

ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งในระดับหมู่บ้าน แม้เป็นองค์กรที่กำหนดโครงสร้างและถูกจัดตั้งโดยภาครัฐ แต่คณะกรรมการดังกล่าวยังมีความเป็นอิสระและมีบทบาทเป็นตัวแทนชุมชนอย่างแท้จริง โดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ จารีต ประเพณีในชุมชน รวมทั้งวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่า (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานยุติธรรมจังหวัดและยุติธรรมทางเลือก, 2555) ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่คณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยภาครัฐมักมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลหรือตัวแทนของภาครัฐและมักถูกแทรกแซงอำนาจจากหน่วยงานของรัฐจนไม่สามารถเป็นตัวแทนของชุมชนได้อย่างแท้จริง

2. ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ที่มีเอกลักษณ์แตกต่างจากประเทศอื่น ๆ ที่ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์อื่น ๆ ซึ่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังคงวิถีชีวิตไว้ได้อย่างงดงาม ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีบุคลิกภาพของชาวพุทธ แม้รัฐบาลลาวมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยว แต่ทางการก็ไม่ได้ส่งเสริมการสร้างถาวรวัตถุรองรับนักท่องเที่ยว โดยจุดขายของการท่องเที่ยวคือ การเป็นเมืองพุทธที่สงบและมีวิถีวัฒนธรรมที่งดงาม ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของชนชาติ วัฒนธรรมจึงมีความเข้มแข็ง ประชาชนยังมีความศรัทธาต่อพุทธศาสนา ซึ่งฝังรากลึกในประเทศ โดยเฉพาะในแขวงหลวงพระบางที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก วัฒนธรรมและความศรัทธาต่อพุทธศาสนาจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ระบบ

การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จซึ่งจะเห็นได้จากการนำเรื่องบาปบุญ คุณและโทษ มาเป็นประเด็นในการไกล่เกลี่ยการใช้วัดเป็นสถานที่ในการไกล่เกลี่ยหรือแม้กระทั่งการนำวัฒนธรรมการเคารพผู้ใหญ่ จารีตประเพณีของแม่หญิงมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าโครงสร้างของหน่วยงานที่ไกล่เกลี่ยที่ประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ จากหลายภาคส่วนเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือจากคนในหมู่บ้านและชุมชน เช่น เมื่อมีการขัดแย้งกับสตรีก็จะมีตัวแทนจากสหพันธ์สตรีเข้าร่วมไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง เพราะเข้าใจในลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีและยังทำให้บรรยากาศในการไกล่เกลี่ยมีความเป็นมิตร (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานยุติธรรมจังหวัดและยุติธรรมทางเลือก, 2555)

3. โครงสร้างของหน่วยไกล่เกลี่ยมีความสอดคล้องกับแนวคิดยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยบุคคลที่เข้ามาไกล่เกลี่ยมาจากหลายภาคส่วนในชุมชนซึ่งล้วนเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดและเข้าใจถึงลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านของตนเป็นอย่างดี เช่น ชาวหนุ่มประชาชนปฎิวัติลาวขึ้นบ้าน ซึ่งมีหัวหน้าหนุ่มที่สมาชิกให้ความเคารพนับถือและมีหน้าที่อบรม ว่ากล่าว ดักเตือนให้สมาชิกเคารพต่อจารีตประเพณีและเป็นบุคคลที่มีความเหมาะสมในการที่จะเข้ามาช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเพื่อให้คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทกันได้ นอกจากนี้แล้วยังมีผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้านที่เรียกว่า “เจ้าโคดลุงตา” เป็นผู้รู้ความเป็นไปแห่งจารีตประเพณีของท้องถิ่น รู้จักต้นตระกูล ญาติของคู่กรณีและอีกทั้งยังเป็น

ที่เคารพนับถือ มีความประพฤติดีและคนในชุมชนมีความศรัทธาต่อเจ้าโคดลุงตา ซึ่งเจ้าโคดลุงตามีทักษะ มีจิตวิทยาในการไกล่เกลี่ยซึ่งจะช่วยเหลือในการระงับข้อพิพาทได้และยังสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่คู่กรณีว่าผู้ไกล่เกลี่ยในฐานะ “เจ้าโคดลุงตา” มีความเป็นธรรมในการไกล่เกลี่ยให้แก่ทั้งสองฝ่าย

4. ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งในชุมชนประสบความสำเร็จ เช่น การใช้วิธีแก้ไขปัญหาคือที่ต้นเหตุโดยเน้นเชิงป้องกัน เช่น การจัดระบบการปศุสัตว์หรือระหว่างกันของสหพันธ์แม่หญิงในหมู่บ้านเป็นการป้องกันปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวอันจะนำไปสู่ความแตกแยกและส่งผลกระทบต่อบุตรหลาน โดยในแต่ละหมู่บ้านจะมีกลุ่มสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ เป็นต้น ให้การดูแลซึ่งกันและกัน ทำให้แต่ละกลุ่มไม่รู้สึกว่าถูกทอดทิ้งแต่กลับรู้สึกอบอุ่นและมีกำลังใจในการร่วมกันพัฒนาชุมชน เป็นต้น ซึ่งทำให้การประนีประนอมส่วนใหญ่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวประสบความสำเร็จเนื่องจากการไกล่เกลี่ยประนีประนอมเป็นสิ่งที่ฝังรากลึกอยู่ในของคนลาวที่ชอบความสามัคคี (ชนานันท์, 2553)

■ วิเคราะห์

มาตรการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อนของประชาชนให้ประสบความสำเร็จนั้นควรมีการศึกษาบทเรียนในการนำปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาเป็นต้นแบบในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมาประยุกต์และนำไปใช้โดยต้องมีมาตรการ

ทางระบบการจัดตั้งของรัฐ ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณี โครงสร้างมีความสอดคล้องกับแนวคิดยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ระบบการจัดตั้งของรัฐ ถึงแม้หน่วยงานของรัฐคือ กระทรวงยุติธรรม เป็นผู้ดำเนินการในการจัดตั้งและควบคุม ดูแลงานยุติธรรมชุมชน แต่การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนของประเทศไทยยังถูกควบคุมดูแลจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัด รวมถึงการแทรกแซงจากภาครัฐอยู่ซึ่งมีความแตกต่างกับยุติธรรมชุมชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแม้เป็นองค์กรที่กำหนดโครงสร้างและถูกจัดตั้งโดยภาครัฐแต่มีความเป็นอิสระและมีบทบาทเป็นตัวแทนชุมชนอย่างแท้จริงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวลาวเนื่องจากระบบการจัดตั้งยังคงให้ความสำคัญต่อวิถีชุมชนและไม่ทำลายอำนาจชุมชน มีการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ จารีต ประเพณี ในชุมชน รวมทั้งวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่า ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่คณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยภาครัฐมักมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลหรือตัวแทนของภาครัฐและมักถูกแทรกแซงอำนาจจากหน่วยงานของรัฐจนไม่สามารถเป็นตัวแทนของชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งประเทศไทยยังมีดำเนินการโดยภาครัฐซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายและทิศทางในการดำเนินงานจึงทำให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนไม่สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนได้

2. ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณี แต่ละชุมชนมีความความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่ต่างกัน

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของประเทศไทยบางศูนย์นำความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนตามความเชื่อของชุมชน แต่บางชุมชนยังไม่ได้นำความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณีมาประยุกต์ใช้ในงานดังกล่าว ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า การเป็นเมืองพุทธที่สงบสุขและมีวิถีวัฒนธรรมที่งดงามซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของชาวลาว วัฒนธรรมของลาวจึงมีความเข้มแข็ง ประชาชนยังมีความศรัทธาต่อพุทธศาสนาซึ่งฝังรากลึกจึงทำให้ระบบการไกล่เกลี่ยของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวประสบความสำเร็จและสามารถนำไปประยุกต์แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้ เช่นประชาชนยังมีความศรัทธาต่อพุทธศาสนาโดยเฉพาะในแขวงหลวงพระบางที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก วัฒนธรรมและความศรัทธาต่อพุทธศาสนาจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ระบบการไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จซึ่งจะเห็นได้จากการนำเรื่องบาปบุญ คุณและโทษ มาเป็นประเด็นในการไกล่เกลี่ยการใช้วัดเป็นสถานที่ในการไกล่เกลี่ยหรือแม้กระทั่งการนำวัฒนธรรมการเคารพผู้ใหญ่ จารีตประเพณีของแม่หญิงมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการไกล่เกลี่ย

3. ในส่วนโครงสร้างจะต้องมีโครงสร้างที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม/ชุมชนและนิยามคำว่า “ยุติธรรมชุมชน” อย่างแท้จริงจึงจะทำให้งานยุติธรรมชุมชนของประเทศไทยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่อย่างไรก็ตามโครงสร้างศูนย์ยุติธรรมชุมชนของประเทศไทยยังไม่สอดคล้องกับแนวคิดยุติธรรมชุมชน

อย่างแท้จริง เนื่องจากรูปแบบการดำเนินงาน การควบคุมยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ควบคุม การดำเนินงาน ประชาชนในชุมชนยังไม่ใช่ ผู้ที่ดำเนินงานโดยตรง 100% ซึ่งแตกต่างกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชุมชน มีบทบาทอย่างแท้จริงในการดำเนินงานเพราะ โครงสร้างของหน่วยใกล้เคียงมีความสอดคล้อง กับแนวคิดยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยบุคคลที่เข้ามาใกล้เคียงมาจากหลายภาคส่วน ในชุมชนซึ่งล้วนเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดและ เข้าใจถึงลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใน หมู่บ้านของตนเป็นอย่างดี เช่น มีผู้ทรงคุณวุฒิ ในหมู่บ้านที่เรียกว่า “เจ้าโคดลุงตา” เป็นผู้รู้ ความเป็นไปแห่งจารีตประเพณีของท้องถิ่น รู้จัก ต้นตระกูล ญาติของคู่กรณีและอีกทั้งยังเป็น ที่เคารพนับถือ มีความประพฤติดีและคนในชุมชน มีความศรัทธาต่อเจ้าโคดลุงตา ซึ่งเจ้าโคดลุงตา มีทักษะ มีจิตวิทยาในการไกล่เกลี่ยซึ่งจะช่วยเหลือ ในการระงับข้อพิพาทได้และยังสร้างความ น่าเชื่อถือให้แก่คู่กรณีว่าผู้ไกล่เกลี่ยในฐานะ “เจ้าโคดลุงตา” มีความเป็นธรรมในการไกล่เกลี่ย ให้แก่ทั้งสองฝ่าย

4. ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการ เป็นการ นำภูมิปัญญาของชาวบ้าน ชุมชนมาประยุกต์ใช้ กับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้การดำเนินงาน ประสบความสำเร็จ เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวมีการจัดระบบการปรึกษาหารือ ระหว่างกันของสหพันธ์แม่หญิงในหมู่บ้าน เป็นการป้องกันปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว อันจะนำไปสู่ความแตกแยกและส่งผลกระทบ ต่อบุตรหลานทุกหน่วยย่อยได้รับการดูแล โดยใน แต่ละหมู่บ้านจะมีกลุ่มสตรีเด็ก ผู้สูงอายุ เป็นต้น

ให้การดูแลซึ่งกันและกันทำให้แต่ละกลุ่มไม่รู้สึ กว่าถูกทอดทิ้ง แต่กลับรู้สึกอบอุ่นและมีกำลังใจ ในการร่วมกันพัฒนาชุมชนซึ่งสามารถนำมา ประยุกต์ใช้ให้เกิดความเข้มแข็งของศูนย์ยุติธรรม ชุมชน แต่ประเทศไทยไม่ได้มีการนำภูมิปัญญา ของชาวบ้าน มาประยุกต์ให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชน แต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามยังมีบางชุมชน เช่น ชุมชนของชาวมอญในอำเภอสามโคกจะมีประเพณี ความเชื่อในเรื่องการนับถือพุทธศาสนา ผีซึ่งเป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องคุ้มครองคนใน ชุมชนและให้ความสำคัญกับบุตรชายคนหัวปี ด้วยความเชื่อดังกล่าวทำให้บุตรชายของคนมอญ ต้องเคร่งครัดในเรื่องความประพฤติ ยึดมั่น ประเพณีและไม่กระทำความผิดจึงถือว่าความเชื่อ ดังกล่าวส่งผลดีต่อการควบคุมอาชญากรรม อย่างหนึ่ง (อัศศกร, วชิรวิทย์ และศุภัทราภญา, 2561)

5. ยุติธรรมชุมชนจะต้องมีกฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับการให้อำนาจและบทบาทหน้าที่ โดยตรง เช่น พระราชบัญญัติศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งประเทศไทยยังไม่มี ดังนั้นในการที่จะให้ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนประสบความสำเร็จควร มีการตรากฎหมายเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการ มีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการเสริมสร้างการเข้าถึงความยุติธรรมของ ประชาชน

■ สรุป

มาตรการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ ประสบความสำเร็จจะต้องสร้างความเข้มแข็ง ทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณีและจะต้อง

มีโครงสร้างที่สอดคล้องกับแนวคิดยุติธรรม ชุมชนและยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และมี ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการ โดยจะต้องมี กฎหมายที่เกี่ยวข้องและบังคับใช้อย่างแท้จริง และมีประสิทธิภาพ ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็น ระบบที่มีการระบุไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน ซึ่งส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของ ภาคประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและจัดการความ ไม่เป็นธรรมในชุมชน ส่งเสริมและแลกเปลี่ยน การเรียนรู้และประสบการณ์ด้านยุติธรรมชุมชน ของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพิ่ม ช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้ โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว เสมอภาคและประหยัด ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและความสมานฉันท์ ในชุมชน รวมถึงการเคารพกฎกติกาการอยู่ร่วมกัน ของคนในชุมชน และสนับสนุนส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการเสริมสร้างการเข้าถึงความยุติธรรมของ ประชาชนอีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยเรา ได้มีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าว มีประโยชน์โดยสามารถเข้าถึงกระบวนการ ยุติธรรมทางเลือกได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว ยิ่งขึ้น เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นการ นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่มี ทุนทรัพย์ไม่สูงและข้อพิพาททางอาญาในคดี บางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อที่ จะให้หน่วยงานของรัฐหรือศูนย์การไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการระงับหรือยุติ ข้อพิพาทและการนำยุติธรรมชุมชนมาใช้นั้น จะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพราะในปัจจุบันและ

อนาคตคนในชุมชนจะมีบทบาท มีอำนาจในการ ใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “ยุติธรรมชุมชน” ด้วยตนเอง และปราศจากการแทรกแซงบทบาทหน้าที่และ การดำเนินงานจากหน่วยงานของภาครัฐจึง จะสอดคล้องกับแนวคิดยุติธรรมชุมชนอย่าง แท้จริงและที่สำคัญต้องให้สิทธิแก่คนในชุมชน ในการดำเนินงาน ตัดสินใจและร่วมกันแก้ไข ปัญหา ทั้งนี้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในประเทศไทย ควรมีการศึกษาค้นคว้าในการนำปัจจัยเงื่อนไข ความสำเร็จของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวมาเป็นต้นแบบในการดำเนิน งานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมาประยุกต์และ นำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของ ประชาชนให้ประสบความสำเร็จเพื่อประโยชน์ ของประชาชน

■ บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย.

(2550). *ยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย.

(2558). *ยุติธรรมชุมชน*. ค้นจาก <http://law.stou.ac.th/dynfiles/Ex.41716-15.pdf>

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและ สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงาน ยุติธรรมจังหวัดและยุติธรรมทางเลือก. (2555). *สรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการและศึกษา ดูงานทั้งในและต่างประเทศตามโครงการ สนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายกระทรวง*

ยุติธรรมส่วนภูมิภาค. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักพัฒนา และส่งเสริมการบริหารงานยุติธรรมจังหวัด และยุติธรรมทางเลือก.

จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. (2556). *ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก : แนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, สุทธิ สุขยิ่ง และมุฮัมหมัด รอฟีอ์ มุขอ. (2549). *ยุติธรรมชุมชน : การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ชนานันท์ ล้อมฉินพรรัตน์. (2553). *ยุติธรรมชุมชน: ศึกษากรณีการแก้ไขความขัดแย้งทางอาญาด้วยวิธีการเชิงสมานฉันท์ในระดับชุมชน*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วนิดยา โพธิ์นอก และณัฐกาญจน์ ศุกลรัตน์เมธี. (2560). *ระบบยุติธรรมชุมชนในประเทศไทย ประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ศรวิษา กฤดาธิการและไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. (2560). ข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 9(2), 122-133.

ส่วนนโยบายและยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมจังหวัด. (2560). *ศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีศักยภาพเกรด A ถึงเกรด D*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

ส่วนนโยบายและยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมจังหวัด สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. (2562). *ข้อมูลการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและยุติธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: ส่วนนโยบายและยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมจังหวัด สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

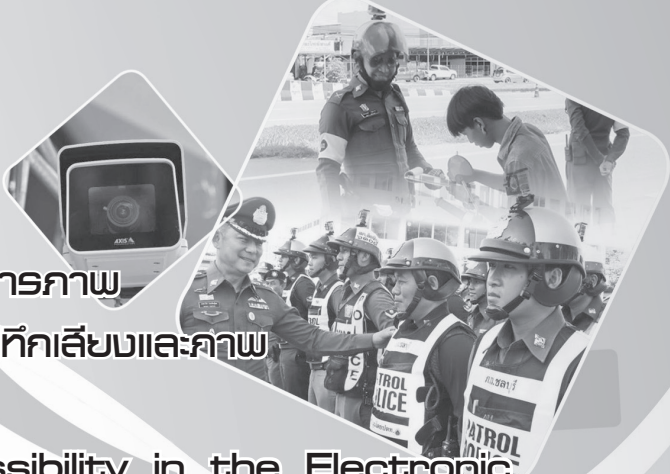
อัศครร ไชยพงษ์, วชิรวิชัย อิทธิธินาคุวิชญ์และศุภักษรญา วีระกุล. (2561). การประยุกต์ใช้วิถีวัฒนธรรมชุมชนของอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ในการควบคุมอาชญากรรม. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 23(2), 115-126.

ภาษาอังกฤษ

Bazemore, G. and Schiff, M. (2001). *Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Community*. Cincinnati: Anderson Publishing.

David R.Karp and Todd R.Clear. (2000). "COMMUNITY JUSTICE: A CONCRPTUAL FRAMEWORK". *Boundary Chanhes in Criminal Justice (Criminal Justice)*, 2, 331.

Kuri, Leena. (2000). "Restorative and Community Justice in the United States." In *Crime and Justice : A Review of Research* 27, 235-303. Edited by Michael Tonry. Chicago: University of Chicago Press, 2000, 235.

ปัญหาการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพ ในชั้นจับกุมอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพ ด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์*

The Problem of Admissibility in the Electronic Recording of the Confession during the Arrest

สุภิดา ดวงไสว**

Supida Doungsawhai

■ บทคัดย่อ

ถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมเป็นพยานหลักฐานที่มีคุณค่าในเชิงพิสูจน์สูง หากแต่ในประเทศไทย ต้องห้ามมิให้รับฟังไม่ว่าจะเกิดจากความสมัครใจหรือไม่ก็ตาม ซึ่งถูกกำหนดเป็นบทตัตตพยานหลักฐานในคดีอาญาโดยเด็ดขาดดังที่ปรากฏในมาตรา 84 วรรคท้ายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยส่งผลกระทบต่อไม่อาจนำผู้ที่กระทำผิดมาลงโทษได้เพราะพยานหลักฐานมีไม่เพียงพอในการพิสูจน์ความผิด ซึ่งจากการศึกษาพบว่า หลักกฎหมายของประเทศต่าง ๆ กำหนดให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้หากเป็นถ้อยคำที่ได้มาด้วยความสมัครใจของผู้ให้ถ้อยคำ ดังนั้น หลักกฎหมายปัจจุบันของประเทศไทยย่อมไม่สอดคล้องกับหลักการของประเทศต่าง ๆ โดยที่เหตุผลเบื้องหลังของการกำหนดให้เป็นบทตัตตพยานหลักฐานนั้นมีสาเหตุหลักคือ เพื่อป้องกันการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ และไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันได้มีการนำ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "ปัญหาการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์" คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

This journal article is a part of thesis "The Problem of Admissibility in the Electronic Recording of the Confession during the Arrest," Faculty of Law, Thammasat University

** น.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 2) มธ., น.บ.ท., นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

LL.B (second class honours) TU, Thai Barrister-at-law, Graduate student of Masters of Laws Program in Criminal Law, Faculty of Law, Thammasat University

Received: July 3, 2019 Revised: August 30, 2019 Accepted: September 16, 2019

กล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจมาใช้ปฏิบัติงาน เพื่อสร้างเสริมประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม และช่วยคุ้มครองทั้งเจ้าหน้าที่และผู้ถูกจับกุม แต่ถ้อยคำรับสารภาพชั้นจับกุมอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพก็ยังไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ บทความนี้จึงจัดทำขึ้นเพื่อศึกษาแนวทางการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพชั้นจับกุม โดยมีการบันทึกเสียงและภาพด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ในกฎหมายของต่างประเทศและเสนอแนวทางการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพชั้นจับกุมอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพในประเทศไทย จากการศึกษาผู้เขียนจึงเสนอแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 84 วรรคท้ายให้สามารถรับฟังถ้อยคำรับสารภาพชั้นจับกุมเมื่อมีการบันทึกเสียงและภาพไว้เป็นพยานหลักฐานได้ หากว่าถ้อยคำนั้นได้มาด้วยความสมัครใจและให้ผู้ถ้อยคำได้รับการแจ้งสิทธิต่าง ๆ แล้วรวมไปถึงบันทึกนั้นต้องไม่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ : คำรับสารภาพ, ชั้นจับกุม, กล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ

■ Abstract

Confessions at the time of criminal arrests are high probative value evidence. According to Section 84 of the 2004 update of the Criminal Procedure Code of Thailand, BE 2477 (1934), (The Code) a confession during the arrest procedure, whether voluntary or not, must not be counted as evidence in any case. It is defined as an absolute exclusionary

rule in a criminal case. Therefore, the punishment will not be inflicted on the offender as there is not enough evidence. From the study, the law of other countries defines that the confession can be heard if it is made with willingness of the speaker. Therefore, the law of Thailand does not accord with the law of other countries. The reasons are to prevent an abuse of function by officers and an abuse of offender's rights. However, at the present time, police body cameras are used to enhance the process of judgment, and to protect both the officer and the offender. Nevertheless, the confessions recorded with voice and video are still not counted as evidence. This article is written in order to study approaches of admissibility of the confession in the arresting proceeding with voice and video recorded in other countries and in Thailand. From the study, the confession in the arresting proceeding should be admitted if it is recorded as an evidence. If the confession is revealed with willingness and the speaker is informed of their rights, and the voice and video on the record must not be edited. These findings suggest that Section 84 of The Criminal Procedure Code of Thailand should be amended.

Keywords : Confession, Arrest, Police body camera

■ บทนำ

หากพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏในการพิจารณาคดีของศาล ถ้อยคำรับสารภาพนับว่าเป็นพยานหลักฐานที่มีความสำคัญ (แอล และวิจิตร, 2561) และมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ (Probative value) ซึ่งอาจส่งผลต่อการพิจารณาคดีอาญาหลากหลายประการ แต่เมื่อพิจารณาทบทวนกฎหมายในประเทศไทยจะพบว่า ถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในบทตัดพยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานเด็ดขาด แม้ว่าจะเป็นถ้อยคำรับสารภาพที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของผู้ให้ถ้อยคำก็ตาม ซึ่งหลักการดังกล่าวปรากฏอยู่ในมาตรา 84 วรรคท้ายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ จากการถูกกำหนดให้เป็นบทตัดพยานหลักฐานดังกล่าว ย่อมอาจส่งผลกระทบต่ออันเป็นข้อจำกัดได้หลากหลายประการ อาทิ ศาลไม่อาจใช้ดุลพินิจในการพิจารณาซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้อย่างเป็นอิสระ กระทั่งต่อหลักการค้นหาความจริงในคดีอาญาซึ่งทำให้พยานหลักฐานที่เข้าสู่สำนวนคดีมีไม่เพียงพอและไม่อาจดำเนินการลงโทษกับผู้กระทำความผิดที่แท้จริงได้ กระทั่งต่อการควบคุมการเกิดอาชญากรรมและส่งผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายอีกด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาแก้ไขข้อจำกัดต่าง ๆ และสร้างเสริมประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมด้านต่าง ๆ ซึ่งหนึ่งในเทคโนโลยีที่เริ่มมีการนำมาใช้งานในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คือ “กล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Police Body

Camera)” ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์หลากหลายประการ อาทิ การส่งเสริมความโปร่งใส ตรวจสอบได้ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ป้องกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและสามารถนำพยานหลักฐานอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพดังกล่าวมาใช้ในการพิจารณาคดี ทั้งนี้ หากพิจารณาแนวทางในการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย จะพบว่า แม้ในปัจจุบันจะยังมิได้มีกฎหมายกำหนดหน้าที่ให้เจ้าพนักงานจะต้องติดตั้งกล้องประจำตัวขณะปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นทางการ แต่ก็ได้มีการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวซึ่งปรากฏอยู่ใน (1) มาตรา 13/1 แห่งร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ... ซึ่งวางหลักไว้ว่า ในการจับและการค้น เจ้าพนักงานผู้จับหรือค้นจะต้องมีการบันทึกเสียงและภาพที่สามารถนำมาถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่อง และ (2) ข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย เรื่องแนวทางการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ได้มีข้อเสนอแนะว่า สำหรับชั้นจับกุมควรมีการบันทึกวิดีโอไว้ในขณะที่ทำการแจ้งสิทธิเพื่อเป็นการยืนยันได้ว่ามีการแจ้งสิทธิจริงและบันทึกเหตุการณ์ขณะจับกุมไว้ซึ่งแนวทางทั้งสองที่ปรากฏนี้นับว่าเป็นแนวทางในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้สร้างเสริมความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ถ้านับถึงเสียงและภาพขณะถูกจับกุมได้ปรากฏพฤติการณ์ว่าผู้ถูกจับกุมได้มีการให้ถ้อยคำรับสารภาพอย่างสมัครใจ มิได้ถูกบังคับขู่เข็ญและเป็นการให้ถ้อยคำภายหลังที่ได้มีการแจ้งสิทธิครบถ้วนตามกฎหมายแล้ว ก็ยังไม่อาจรับฟังถ้อยคำรับสารภาพดังกล่าวเป็นพยาน

หลักฐานประกอบการพิจารณาคดีได้ซึ่งอาจเป็นการขัดหรือแย้งต่อวัตถุประสงค์ในการให้นำเทคโนโลยีมาบันทึกเสียงและภาพ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงควรจะมีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายให้สอดคล้องต่อการพัฒนาของเทคโนโลยีและเพื่อให้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมในประเด็นต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน ดังนั้น ในบทความฉบับนี้จึงจะนำเสนอสภาพปัญหาอันเกิดจากการไม่รับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมในประเทศไทย แนวคิดหลักการที่เกี่ยวข้องกับการรับฟังคำรับสารภาพในชั้นจับกุมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ข้อดีข้อจำกัดของการนำกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจมาใช้งานและนำหลักการแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาค้นคว้ามานั้นเสนอแนวทางการรับฟังคำรับสารภาพในชั้นจับกุมอันเกิดจากบันทึกเสียงและภาพด้วยกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบงานยุติธรรมในอนาคต

1. สภาพปัญหาอันเกิดจากการไม่รับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุม

หากพิจารณาพัฒนาการของหลักการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพชั้นจับกุมในประเทศไทย จะพบว่า สามารถจำแนกได้เป็น 2 ช่วง คือ

(1) ก่อนการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2547 จากการศึกษาพบว่า ก่อนปี พ.ศ. 2547 คำรับสารภาพในชั้นจับกุมที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาคดีได้ โดยสามารถสังเกตได้จากคำอธิบายของศาสตราจารย์ แอล ดูปลาตร์ ที่ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า ถ้อยคำรับสารภาพที่จะรับฟังได้ต้องไม่เกิดจากการกระทำที่มีขอบและต้องเป็นการให้

ถ้อยคำรับสารภาพในขณะที่มีจิตปกติ (แอล และ วิจิตร, 2561) นอกจากนี้ ยังได้มีคำพิพากษาศาลฎีกายืนยันหลักการเช่นว่านี้ซึ่งปรากฏอยู่ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1231/2526 2750/2531 และ 1200/2530 โดยได้มีการวินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกันว่าจำเลยให้ถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมด้วยความสมัครใจ ถ้อยคำดังกล่าวสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานรับฟังประกอบการพิจารณาเพื่อใช้ในการลงโทษจำเลยได้ ดังนั้น ในช่วงก่อนปีพ.ศ. 2547 หากเป็นถ้อยคำที่เกิดจากความสมัครใจ มิได้เกิดจากการบังคับขู่เข็ญย่อมสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

(2) ภายหลังการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2547 ในช่วงระยะเวลาภายหลังการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2547 ที่ได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในประเด็นต่าง ๆ รวมไปถึงหลักในการรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งทำให้หลักการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมเปลี่ยนแปลงไปอย่างยิ่ง กล่าวคือ พิจารณาตามมาตรา 84 วรรคท้ายที่มีการแก้ไขปรับปรุงจะพบว่า หากเป็นถ้อยคำอื่นที่มีใช่คำรับสารภาพนั้นยังสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ถ้ามีการแจ้งสิทธิตามกฎหมายครบถ้วน แต่สำหรับกรณีถ้อยคำรับสารภาพชั้นจับกุมนั้นถูกกำหนดห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานอย่างเด็ดขาด แม้ว่า จะเกิดขึ้นโดยความสมัครใจของผู้ให้ถ้อยคำ ซึ่งเมื่อพิจารณาในขั้นตอนการบัญญัติกฎหมายของคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภานั้นพบว่า ในกระบวนการบัญญัติมาตรา 84 วรรคท้ายได้มีแนวความเห็นออกเป็น 2 แนวความเห็น (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2547) คือ แนวความเห็นฝ่ายที่ 1 ฝ่ายสภาผู้แทนราษฎร

เห็นว่าควรกำหนดให้เป็นบทตัดพยานหลักฐาน ห้ามมิให้รับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุม เนื่องจากเหตุผล 2 ประการคือ เหตุผลในเรื่อง ข้อกังวลในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ซึ่งอาจ ใช้วิธีการมีข้อขัดข้องกับผู้ถูกจับกุมและเหตุผลในเรื่อง ของการที่ผู้ถูกจับอาจยังไม่ทราบถึงสิทธิในการ มีทนายความอย่างถ่องแท้ ส่วนแนวความเห็น ฝ่ายที่ 2 นั้นฝ่ายวุฒิสภาเห็นว่าไม่ควรที่จะ กำหนดให้เป็นบทตัดพยานหลักฐาน เนื่องจาก จะได้เป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีและเป็น พยานหลักฐานที่มีคุณค่า (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2547) ทั้งนี้ ในที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบแนว ความเห็นฝ่ายที่ 1 จึงเป็นที่มาของการกำหนดเป็น บทตัดพยานหลักฐานกรณีถ้อยคำรับสารภาพ ในชั้นจับกุมที่แม้จะเกิดจากความสมัครใจและ มีการแจ้งสิทธิครบถ้วนตามกฎหมายแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตาม จากการที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า นับตั้งแต่กำหนดให้คำรับสารภาพในชั้น จับกุมไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้และ ไม่มีข้อยกเว้นให้รับฟังในประการใด ๆ ย่อม ก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ในทางวิธีพิจารณา ความและระบบงานยุติธรรม ซึ่งสามารถพิจารณา ในประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1.1 คุณค่าในเชิงพิสูจน์กับบทตัดพยาน หลักฐานที่เป็นคำรับสารภาพในชั้นจับกุม

คำรับสารภาพในชั้นจับกุมเป็นพยาน หลักฐานที่มีคุณค่าในเชิงพิสูจน์อย่างยิ่ง (probative value) อันเนื่องมาจากแนวคิด ทางจิตวิทยาที่ว่า บุคคลโดยทั่วไปส่วนใหญ่หากมิได้ มีการกระทำความผิดจริงก็มักจะไม่ได้ให้การ ปรีกปรีาตนเอง (Curt and Anne, 2004) จึงทำให้ มีความน่าเชื่อถือในการนำมาเป็นหนึ่งในพยาน หลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดแก่ผู้กระทำความผิด

โดยมีการกำหนดไม่ให้รับฟังคำรับสารภาพ เป็นพยานหลักฐานย่อมส่งผลต่อระบบงาน ยุติธรรมและคุณค่าในเชิงพิสูจน์ได้ ซึ่งอาจ พิจารณาเป็น 2 ประการหลัก ๆ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง เกิดสภาพปัญหาไม่อาจนำ ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้เพราะ พยานหลักฐานมีไม่เพียงพอ เนื่องด้วยในคดีอาญา มีบทสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ จะลงโทษแก่ผู้นั้นได้ต่อเมื่อสามารถสืบพิสูจน์ ความผิดให้ปราศจากเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลย ได้กระทำความผิดจริง (proof beyond reasonable doubt) (เจริญ, 2560) เมื่อไม่มีพยานหลักฐาน เพียงพอจึงทำให้ต้องปล่อยตัวผู้กระทำความผิด ที่แท้จริงไป อันจะเป็นการกระทบต่อหลักการ ควบคุมการเกิดอาชญากรรม (Crime Control) ที่ไม่อาจนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ดังที่ปรากฏสถานการณ์ในคำพิพากษาฎีกาที่ 2443/2560 จำเลยได้ให้การรับสารภาพในชั้น จับกุม หากแต่ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ โดยในคดีนี้ไม่มีพยานหลักฐานอื่นมาสนับสนุน ศาลจึงยกประโยชน์ให้แก่จำเลย เป็นต้น ทั้งที่ ถ้อยคำที่ยังใกล้ชิดต่อเหตุการณ์มากเพียงใด ควรจะมีน้ำหนักมากเท่านั้น (ธานี, 2562) ตัวอย่างเช่นที่ปรากฏในแนวคำวินิจฉัย ของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4815/2528 และ 1892/2554 ซึ่งวินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกันว่า คำให้การชั้นสอบสวนที่ได้ให้การภายหลังเกิดเหตุ ทันทีโดยไม่มีเวลาคิดไตร่ตรองนั้นน่าเชื่อถือได้ว่า ให้การไปตามความจริงและมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นระยะเวลากระชั้นชิดต่อเหตุการณ์ ทั้งนี้ หากพิจารณาตามคำพิพากษาดังกล่าวนั้น คำรับสารภาพชั้นจับกุมยิ่งควรจะมี น้ำหนักมากเนื่องจากลักษณะสำคัญของถ้อยคำ

รับสารภาพในชั้นจับกุมคือ เป็นถ้อยคำที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาทันทีทันใดใกล้ชิดอย่างยิ่งกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้ให้ถ้อยคำยังไม่มีโอกาสได้ไตร่ตรองคิดเพื่อบิดเบือนข้อเท็จจริงใด ๆ การที่ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานจึงเป็นการกระทบอย่างยิ่งต่อการควบคุมการเกิดอาชญากรรม

ประการที่สอง ส่งผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย (Individualization) ซึ่งเป็นหลักการที่จะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดสาเหตุการกระทำความผิด พฤติการณ์ภายหลังการกระทำความผิดประกอบการกำหนดโทษจำเลยแต่ละรายเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดความยุติธรรมสูงสุด (สุรศักดิ์, 2557) ทั้งนี้แม้ในปัจจุบันจะไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้ศาลมีดุลพินิจกำหนดโทษไว้โดยตรงหากแต่มีบทบัญญัติในบางมาตราที่สอดคล้องกับการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ อาทิ การลดโทษการใช้วิธีการคุมประพฤติ และคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับวิธีการรอกการลงโทษการรอกการกำหนดโทษและการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 อย่างไรก็ตาม แม้ในปัจจุบัน ถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมจะถูกกำหนดห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน หากแต่ยังมีข้อถกเถียงในทางวิชาการว่า ถ้อยคำรับสารภาพดังกล่าวจะสามารถนำมาใช้เป็นเหตุในการบรรเทาโทษเพื่อให้กำหนดโทษได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้นหรือไม่ โดยปรากฏเป็น 2 แนวความเห็น (ยงยุทธ, 2549) คือ แนวที่ 1 เห็นว่า ถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมเป็นเพียงการกำหนดห้ามมิให้รับฟังเพื่อพิสูจน์ความผิด

ของจำเลย หากแต่ไม่ได้ห้ามมิให้นำมาพิจารณาเป็นเหตุบรรเทาโทษ ดังนั้น จึงควรที่จะรับฟังได้ ส่วนแนวที่ 2 เห็นว่าในการพิจารณาเหตุบรรเทาโทษนั้นจะต้องมีการสอบถามคำให้การรับสารภาพจากผู้ถูกจับกุมอีก จึงเป็นกรณีขัดต่อวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติดังกล่าว ดังนั้น ไม่ควรที่จะรับฟังประกอบเป็นเหตุบรรเทาโทษ ซึ่งการห้ามมิให้รับฟังถ้อยคำรับสารภาพเป็นพยานหลักฐานนี้เองย่อมทำให้ไม่อาจพิจารณาพฤติการณ์ของการสำนึกในการกระทำความผิดได้ เป็นการขัดต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูที่มุ่งให้ผู้กระทำความผิดได้รับโอกาสในการแก้ไขปรับปรุงตนเองเมื่อมีการสำนึกผิดและกระทบต่อการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย ด้วยผลกระทบประการดังกล่าวนี้ จึงควรมีการทบทวนบทบัญญัติมาตรา 84 วรคท้ายเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ หากกำหนดให้สามารถรับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจได้นั้นจะทำให้สอดคล้องกับการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย อีกทั้งยังก่อให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายที่สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันอีกด้วย

ทั้งนี้ เมื่อศึกษาหลักในการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมอันเกิดจากความสมัครใจของผู้ให้ถ้อยคำในประเทศต่าง ๆ พบว่า

ในประเทศสหรัฐอเมริกาและในประเทศอังกฤษนั้นเป็นประเทศที่ยึดระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และแม้ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์จะกำหนดบทตัดพยานหลักฐานที่เคร่งครัดกว่าซีวิลลอว์ก็ตาม แต่ในประเทศ

สหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษก็ได้มีการกำหนดบทตัดพยานหลักฐานอันเป็นถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมเอาไว้ ดังจะสามารถพิจารณาได้ ดังนี้

ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่ได้มีการวางหลักประกันเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในกฎหมายหลายฉบับและแนวคำวินิจฉัยในคำพิพากษาของศาล ซึ่งพยานหลักฐานที่เป็นคำรับสารภาพในชั้นจับกุมจะต้องเป็นถ้อยคำที่ได้มาโดยดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย โดยมุ่งเน้นในเรื่องสิทธิในการไม่ให้ถ้อยคำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง (privilege against self-incrimination) ซึ่งเป็นสิทธิที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 5 (the Fifth amendment) ได้มีการวางหลักว่า บุคคลไม่อาจถูกบังคับให้เป็นพยานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองได้ (เกียรติขจร, 2553) โดยมีแนวบรรทัดฐานมาจากในคดี *Miranda v. Arizona* ที่เจ้าหน้าที่จะต้องแจ้งสิทธิให้แก่ผู้ต้องหาในเรื่อง สิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ ถ้อยคำที่กล่าวออกมาอาจถูกใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ผู้ต้องหาที่มีสิทธิมีทนายความระหว่างสอบสวนและได้รับการจัดหาทนายความซึ่งหากว่าผู้ต้องหาให้ถ้อยคำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันเป็นการรับสารภาพนั้น ย่อมสามารถทำได้หากว่าเป็นการให้ถ้อยคำโดย “รู้” และ “เข้าใจ” สิทธิของตนเองเป็นอย่างดี (เกียรติขจร, 2553) โดยให้สังเกตจากพฤติกรรมของผู้ต้องหาในขณะที่ให้ถ้อยคำนั้น ซึ่งเป็นหลักการที่ปรากฏในคดี *North Carolina v. Butler* นั้นเอง นอกจากนี้

เมื่อพิจารณา 18 U.S. Code § 3501 ได้มีการวางหลักเกี่ยวกับการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพไว้ว่า ในการดำเนินคดีอาญานั้นคำรับสารภาพที่จะสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้จะต้องปรากฏว่า เป็นการให้ถ้อยคำด้วยความสมัครใจ และจะต้องมีการแสดงให้เห็นได้ว่าเป็นถ้อยคำรับสารภาพที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจ หากผู้พิพากษาเห็นว่าเป็นถ้อยคำรับสารภาพด้วยความสมัครใจก็จะสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ซึ่งในการที่ผู้พิพากษาจะพิจารณาว่าคำรับสารภาพเกิดขึ้นโดยความสมัครใจหรือไม่จะต้องพิจารณาพฤติการณ์แห่งคดี ซึ่งประกอบไปด้วย (1) ระยะเวลาที่ผ่านพ้นไปในขณะที่ดำเนินการจับกุมและนำตัวมาขึ้นศาล (2) จำเลยได้รู้ถึงลักษณะของความผิดที่ตนเองถูกจับกุมหรือถูกกล่าวหาหรือไม่ในช่วงที่รับสารภาพ (3) จำเลยได้รับการแนะนำและตระหนักรู้สิทธิของตนเองหรือไม่ว่ามีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง (4) ได้รับการแจ้งสิทธิและให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับสิทธิการมีทนายความ กล่าวโดยสรุป สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาผู้ถูกจับสามารถให้ถ้อยคำรับสารภาพได้ภายหลังได้รับการแจ้งสิทธิ หากว่ารู้และเข้าใจถึงสิทธิของตนและสามารถนำถ้อยคำนั้นรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้

ในประเทศอังกฤษ หลักในการรับฟังพยานหลักฐานปรากฏอยู่ใน Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) มาตรา 78¹ อันเป็นการกำหนดว่าศาลในประเทศอังกฤษจะไม่รับฟังพยานหลักฐานที่เห็นว่าเป็นการกระทบ

¹ PACE, Section 78 “(1) In any proceedings the court may refuse to allow evidence on which the prosecution proposes to rely to be given if it appears to the court that, having regard to all the circumstances, including the circumstances in which the evidence was obtained, the admission of the evidence would have such an adverse effect on the fairness of the proceedings that the court ought not admit it.”

ต่อกระบวนการพิจารณาคดี ดังนั้น หากเป็น ถ้อยคำรับสารภาพโดยทั่วไปที่ไม่ได้มีผลกระทบ ต่อการพิจารณาคดีย่อมสามารถรับฟัง เป็นพยานหลักฐานได้ โดยถ้อยคำที่เป็นถ้อยคำ รับสารภาพนั้นจะต้องไม่เป็นถ้อยคำที่ก่อความ (Landa and Ramjohn, 2009) ดังเช่นตัวอย่าง ในคดี R v Schofield (1917) ที่การตะโกน แต่เพียงว่า “Just my luck” ยังไม่ถือเป็นถ้อยคำ รับสารภาพ นอกจากนี้ มาตรา 76 แห่ง PACE ยังได้มีการกำหนดบทรับฟังคำรับสารภาพไว้ โดยมีสาระสำคัญว่า ถ้อยคำรับสารภาพของ ผู้ต้องหานั้น สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ และได้กำหนดบทตัดพยานหลักฐานไว้ใน มาตรา 76(2)(a) ว่าหากเป็นถ้อยคำที่ผู้ให้ ถ้อยคำถูกขู่เข็ญ และรวมไปถึงการทรมาน ตามมาตรา 76(8) ย่อมไม่อาจรับฟังเป็นพยาน หลักฐานได้แต่อย่างใด นอกจากนี้ยังได้มีการ กำหนดใน Code C แห่ง PACE อีกเช่นกันว่า เจ้าพนักงานผู้จับกุมจะต้องดำเนินการแจ้งสิทธิ แก่ผู้ถูกจับ มิฉะนั้นแล้วหากมีการรับสารภาพ ศาลอาจใช้ดุลพินิจไม่รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ กล่าวโดยสรุป ในประเทศอังกฤษนั้นสามารถ รับฟังถ้อยคำรับสารภาพอันเกิดจากความสมัครใจ ของผู้ให้ถ้อยคำได้ หากว่ามีการดำเนินการแจ้ง สิทธิแล้วและเป็นถ้อยคำที่ไม่ก่อความ

ในประเทศเยอรมนี หลักในการรับฟัง พยานหลักฐานเป็นไปอย่างกว้างขวางกว่าประเทศ อื่น ๆ เนื่องจากยึดถือระบบกล่าวหาเชิงรุก ทำให้ ศาลมีบทบาทในการค้นหาพยานหลักฐาน เพื่อนำมาพิจารณาคดี (ปกป้อง, 2552) โดยศาล ในประเทศเยอรมนีจะมีหลักในการรับฟังพยาน หลักฐานโดยพิจารณา 2 หลักการเป็นสำคัญ (Bradleyhe, 1983) คือ 1) หลักนิติรัฐ (*Rechtss-*

taatsprinzip) และ 2) หลักความได้สัดส่วน (*Verhältnismäßigkeitsprinzip*) อาทิ หากเป็น การทรมานเพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพนั้น จะต้องห้ามมิให้รับฟังโดยเด็ดขาดเนื่องจาก ขัดต่อหลักนิติรัฐ แต่หากเป็นถ้อยคำรับสารภาพ ในชั้นจับกุมนั้นศาลสามารถรับฟังเป็นพยาน หลักฐานได้ มิได้มีบทกำหนดห้ามมิให้รับฟัง ไว้แต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษและเยอรมนีสามารถรับฟังถ้อยคำ รับสารภาพในชั้นจับกุมที่เกิดจากความสมัครใจได้ และกำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลในการ ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ไม่กระทบต่อคุณค่า ในเชิงพิสูจน์พยานของถ้อยคำรับสารภาพ ซึ่งการที่ประเทศไทยกำหนดให้ถ้อยคำรับสารภาพ ชั้นจับกุมเป็นบทตัดพยานหลักฐานเด็ดขาด ในทุกกรณีนั้นย่อมไม่สอดคล้องกับหลักการ ที่กฎหมายประเทศต่าง ๆ กำหนดไว้ให้ถ้อยคำ รับสารภาพที่เกิดจากความสมัครใจสามารถ รับฟังได้และส่งผลกระทบต่อคุณค่าในเชิงพิสูจน์ พยานหลักฐานทั้ง ๆ ที่คำรับสารภาพในชั้นจับกุม ควรเป็นหนึ่งในพยานหลักฐานที่เข้าสู่สำนวน การพิจารณาคดี เมื่อไม่นำมาเป็นพยานหลักฐาน ย่อมส่งผลกระทบดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น

1.2 ความไม่แน่นอนของการรับฟังคำรับ สารภาพในชั้นจับกุมกับบทตัดพยานหลักฐาน ในมาตรา 226 และ 226/1

หากพิจารณาในเรื่องการปรับใช้ บทตัดพยานหลักฐานและข้อยกเว้นในการรับฟัง พยานหลักฐานจะพบว่า ศาสตราจารย์พิเศษ จริฎ ภัคธินากุล ได้ให้ความเห็นในการปรับใช้ บทบัญญัติมาตรา 226/1 ไว้ว่า มาตรา 226/1 นับเป็นบทบัญญัติที่กว้างที่สุดและควรครอบคลุม

บทคัดพยานอื่น ๆ ที่จะสามารถนำข้อยกเว้นตามมาตราดังกล่าวมาปรับใช้เพื่อให้รับฟังพยานหลักฐานได้ แม้กระทั่งในมาตรา 84 เรื่องการไม่แจ้งสิทธินั้นอาจปรับเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 226/1 เพื่อให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการปรับใช้บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับบทคัดพยานหลักฐานและข้อยกเว้นให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน (เจริญ, 2560)

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณามาตรา 84 วรรคท้ายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งวางหลักเกี่ยวกับการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพชั้นจับกุมไว้ว่า “ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานผู้จับหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน...” จะพบว่าในส่วนของถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมนั้นนับได้ว่าเป็นบทคัดพยานหลักฐานเด็ดขาดที่ไม่มีข้อยกเว้นประการใดและไม่อาจนำมาตรา 226/1 มาปรับใช้เพื่อให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ทั้งที่ถ้อยคำรับสารภาพอาจเกิดจากความสมัครใจของผู้ให้ถ้อยคำก็ตาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติในมาตรา 84 วรรคท้ายอาจทำให้เกิดปัญหาในการปรับใช้บทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นบทคัดพยานหลักฐานและข้อยกเว้นให้รับฟังได้ตามมาตรา 226/1 ซึ่งในบทคัดพยานหลักฐานมาตราอื่น ๆ ควรจะสามารถปรับใช้ข้อยกเว้นในการรับฟัง

พยานหลักฐานได้ แต่ในมาตรา 84 กลับไม่อาจที่จะปรับใช้ข้อยกเว้นดังกล่าวได้อย่างเด็ดขาดและไม่มีข้อยกเว้นประการใด ๆ ให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ของการปรับใช้บทบัญญัติของกฎหมายเป็นไปอย่างไม่สอดคล้องกัน

ประเด็นต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปนี้เป็นผลกระทบสำคัญอันเกิดจากการกำหนดบทคัดพยานหลักฐานห้ามมิให้รับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมในทุกกรณี ซึ่งในประเด็นต่อไปผู้เขียนจะกล่าวถึงการนำเทคโนโลยี “กล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ” มาใช้บังคับว่าเกิดผลกระทบอย่างไรรวมถึงผลกระทบในเชิงบวกที่เกิดขึ้นเมื่อมีการให้ถ้อยคำรับสารภาพในขณะบันทึกเสียงและภาพด้วยอุปกรณ์ดังกล่าวด้วยเช่นกัน

2. ผลกระทบอันเกิดจากการนำกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจมาใช้บันทึกคำรับสารภาพในชั้นจับกุม

ปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาเสริมสร้างประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหนึ่งในเทคโนโลยีที่มีการนำมาใช้ในประเทศต่าง ๆ คือ กล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Police Body Camera, Body worn camera, wearable camera) ซึ่งในส่วนของบริษัทของอุปกรณ์ดังกล่าวนี้ได้มีกฎหมายของรัฐฟลอริดา (Florida) ประเทศสหรัฐอเมริกา² ให้คำนิยามศัพท์ไว้ว่า “กล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ หมายถึง อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พกพาที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลซึ่งสวมใส่ติดตั้งที่ร่างกายเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายและอุปกรณ์นี้จะทำการ

² Florida Statutes, Section 119.071 a. “Body Camera” means a portable electronic recording device that is worn on a law enforcement officer’s body and that records audio and video data in the course of the officer performing his or her official duties and responsibilities, retrieved on June 1, 2019, from <https://www.flsenate.gov/Session/Bill/2015/248/BillText/er/PDF>.

บันทึกภาพเคลื่อนไหวและเสียงในช่วงเวลา
ที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบ
ต่าง ๆ” กล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจนี้
ปัจจุบันมีการใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ
อาทิ สหรัฐอเมริกาและในประเทศอังกฤษ

เมื่อพิจารณาการใช้กล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่
ตำรวจในประเทศไทย พบว่า ปัจจุบันยังมิได้มี
บทกฎหมายที่กำหนดให้ต้องใช้งานกล้อง
ในลักษณะดังกล่าวในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
ตำรวจ แต่ในทางปฏิบัติอาจมีการบันทึกเสียง
และภาพด้วยอุปกรณ์ในลักษณะต่าง ๆ ในการ
ปฏิบัติหน้าที่บางส่วนงาน อาทิ งานจราจร ทั้งนี้
แม้ว่าจะยังมิได้มีกฎหมายกำหนดหน้าที่
ให้เจ้าหน้าที่ต้องติดตั้งกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่
ตำรวจ หากแต่ก็ได้มีการกำหนดแนวทาง หรือ
มีข้อเสนอให้มีการบันทึกเสียงและภาพในขณะ
ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่แล้ว สามารถพิจารณา
ได้ดังนี้

1) คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ได้มี
แนวทางการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทาง
อาญา โดยมีข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ
เห็นว่า ในชั้นจับกุมนั้นเจ้าหน้าที่ควรต้องมีการ
บันทึกเสียงและภาพขณะที่ปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้
สามารถตรวจสอบการทำงานได้ว่ามีการแจ้งสิทธิ
ตามกฎหมายหรือไม่ (สำนักเลขาธิการสำนักงาน
คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, 2558)

2) ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
(ฉบับที่...) พ.ศ... ได้มีการกำหนดในมาตรา 13/1
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้
เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจจับกุมจะต้องบันทึกเสียง
และภาพอย่างต่อเนื่องในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่
(สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ, 2561)

จากแนวคิดในลักษณะดังกล่าว แสดงให้
เห็นว่าแม้ปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่มี
การกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจติดตั้งกล้องบันทึก
เสียงและภาพขณะปฏิบัติงาน แต่ก็มีแนวโน้ม
ความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติที่จะใช้งานกล้อง
บันทึกในรูปแบบดังกล่าวอย่างแพร่หลาย
มากยิ่งขึ้นในอนาคต

การนำกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจมาใช้
ขณะปฏิบัติหน้าที่เกิดข้อดีและข้อจำกัด
หลากหลายประการ พิจารณาควบคู่กับหลักการ
ต่าง ๆ ได้ ดังนี้

2.1 ข้อดีของการใช้งาน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ข้อดีของการ
ใช้งานกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่มี 4 ประการ
ดังนี้

ประการที่หนึ่ง เกิดคุณค่าในทางพยาน
หลักฐาน กล่าวคือ ทำให้คู่ความในคดีสามารถ
นำบันทึกเสียงและภาพไปเป็นพยานหลักฐาน
ประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้มากยิ่งขึ้น
โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการเบิกความกล่าวอ้าง
ประการใด ๆ ในชั้นศาลถึงเหตุการณ์ในวันที่
เกิดเหตุ กล้องที่บันทึกเสียงและภาพนี้จะช่วย
ทำให้ค้นหาความจริงในคดีได้ดียิ่งขึ้น และทำให้
ศาลสามารถนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการ
พิจารณาชี้หน้าพยานหลักฐาน เนื่องจาก
มักเกิดข้อเท็จจริงปรากฏว่า ในทางปฏิบัติ
จำเลยส่วนใหญ่มักมีการกล่าวอ้างในลักษณะ
ที่ว่า จำเลยไม่เคยให้การดังที่ปรากฏในบันทึก
ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นการจัดพิมพ์ขึ้นเอง
โดยเจ้าพนักงานชุดจับกุม (สุพิชฌาย์, 2558)
ซึ่งการกล่าวอ้างในลักษณะเช่นนี้ย่อมส่งผลต่อ
การชี้หน้าพยานหลักฐานของศาลที่ทำให้

น้ำหนักของพยานหลักฐานที่ถูกกล่าวอ้าง ในลักษณะดังกล่าวลดลงไป การมีพยานหลักฐาน อันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพจะช่วย ทำให้ศาลสามารถตรวจสอบได้ว่า สิ่งที่กำลัง กล่าวอ้างนั้นเป็นจริงหรือไม่ น้ำเสียง ลักษณะ ท่าทาง อาจปฏิกิริยาเป็นอย่างไร ซึ่งในประเทศ อังกฤษนั้น แนวทางการปฏิบัติเมื่อมีบันทึกเสียง และภาพขณะที่ให้คำรับสารภาพเข้าสู่การ พิจารณาคดีของศาลจะยิ่งทำให้คำรับสารภาพ มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นและยากแก่การที่ คู่ความจะกล่าวอ้างทำลายน้ำหนักความ น่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน (Landa and Ramjohn, 2009)

ประการที่สอง สร้างเสริมประสิทธิภาพ ในกระบวนการยุติธรรม

การนำกล้องบันทึกเสียงและภาพ มาใช้ขณะปฏิบัติหน้าที่นั้นเป็นการสร้างเสริม ประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม เมื่อพิจารณาตามแนวคิดที่เกี่ยวกับการใช้บังคับ กฎหมายต่าง ๆ ประกอบด้วย

(1) แนวคิดทฤษฎีนิติเศรษฐศาสตร์ ว่าด้วยต้นทุนค่าเสียหายของอาชญากรในหลักคิด ทฤษฎีนี้ได้มีการอธิบายไว้ว่า เมื่ออาชญากรจะ กระทำความผิด มักจะมีการคิดทบทวนถึงต้นทุน ที่จะต้องสูญเสียไปอยู่เสมอโดยได้มีการแทน ค่าสมการ 2 สมการ จำแนกออกเป็นสมการ สำหรับกระบวนการยุติธรรมที่เข้มแข็ง และ ในกระบวนการยุติธรรมที่อ่อนแอ อันได้แก่ $C = M \times P$ โดย C (Expected cost) คือต้นทุน ที่อาชญากรจะต้องสูญเสียไป M (Magnitude of punishment) คือ ขนาดของบทลงโทษ และ P คือ โอกาสที่ผู้กระทำจะถูกจับกุม (Probability of apprehension) การที่อาชญากรจะต้องสูญเสีย

ต้นทุนในการกระทำความผิดไปมากเท่าไร จะยิ่งทำให้โอกาสในการตัดสินใจที่จะกระทำ ความผิดลดลงเท่านั้น (ปกป้อง, 2561) ซึ่งในการ นำกล้องบันทึกเสียงและภาพมาใช้งานนี้จะช่วย ทำให้เพิ่มต้นทุนในส่วนของ P หรือโอกาส ที่ผู้กระทำความผิดจะถูกจับกุม เนื่องจาก เมื่อมีการบันทึกเสียงและภาพไว้จะทำให้สามารถ ค้นหาตัวผู้กระทำความผิดได้ง่ายยิ่งขึ้น อีกทั้ง ยังเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญซึ่งสามารถแสดง ให้ปรากฏซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ ความผิด

นอกจากนี้ สำหรับในสมการอีกรูปแบบหนึ่ง คือสมการสำหรับกระบวนการยุติธรรมอ่อนแอ จะมีการแทนค่าดังนี้ $C = M \times A \times I$ ซึ่ง C คือ ต้นทุนของอาชญากรที่จะต้องสูญเสียไปเมื่อ กระทำความผิด M คือ ขนาดของบทลงโทษ A คือ โอกาสที่จะถูกจับกุม และสมการตัวสุดท้าย ที่เพิ่มเติมมาคือ I โอกาสที่กระบวนการยุติธรรม จะเที่ยงธรรม (ปกป้อง, 2561) โดยเมื่อพิจารณา การใช้งานกล้องบันทึกเสียงและภาพประกอบ กับสมการนี้จะพบว่า การใช้งานกล้องบันทึก ประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจสามารถช่วย ทำให้ต้นทุนของอาชญากรเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจาก การบันทึกเสียงและภาพนอกจากจะเป็นการ เพิ่มโอกาสในการที่จะถูกจับกุมแล้ว ยังเพิ่ม โอกาสที่กระบวนการยุติธรรมจะเที่ยงธรรม ลดการทุจริตของเจ้าหน้าที่ได้เนื่องจากมีการ บันทึกภาพขณะปฏิบัติหน้าที่ไว้ ทำให้สามารถ ตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้นั่นเอง

(2) สอดคล้องกับหลักการใช้ดุลพินิจ ในการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำ ความผิดแต่ละราย

ตามหลักการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย ศาลควรพิจารณาทั้งจากฐานความผิด บทกำหนดโทษและยังควรจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเฉพาะเรื่องอีกด้วย อาทิ พฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดว่ามี การสำนึกผิดและพยายามเยียวยาความเสียหายหรือไม่ (สุรศักดิ์, 2557) การนำกล้องบันทึกดังกล่าวมาใช้งานจะทำให้ศาลสามารถพิจารณาโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสามารถสังเกตได้ว่าผู้กระทำความผิดมีพฤติการณ์ของการสำนึกผิดจริงหรือไม่ เกิดข้อเท็จจริงอย่างไรขึ้นบ้างในที่เกิดเหตุ และเป็นการให้ถ้อยคำรับสารภาพไปด้วยความสมัครใจหรือไม่ ซึ่งนำมาสู่ปัจจัยในการพิจารณาการบรรเทาโทษและรอการลงโทษได้

(3) สอดคล้องกับทฤษฎีรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การใช้งานกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นเป็นการส่งเสริมทฤษฎีทั้งสองทฤษฎี ทั้งในการควบคุมการเกิดอาชญากรรม (Crime control) และในแนวคิดศุภนิติกระบวนการ (Due process) ที่ส่งเสริมการสร้างหลักประกันรักษาสีทธิและเสรีภาพ กล่าวคือ การบันทึกเสียงและภาพนั้นไม่เพียงแต่จะทำให้สามารถจับกุมดำเนินคดีผู้กระทำความผิดได้มากยิ่งขึ้น แต่ยังสามารถช่วยรักษาสีทธิและเสรีภาพของประชาชน ป้องกันการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งจะสามารถพิเคราะห์ได้ว่าเป็นการทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและเกิดสมดุลในระหว่างทั้งสองทฤษฎีโดยไม่ได้มีการลดทอนคุณค่าของกันและกัน

ประการที่สาม เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ กล่าวคือ การบันทึกเสียงและภาพขณะปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจะสามารถทำให้ลดข้อกังขาในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่สามารถตรวจสอบการทำงานได้และลดการปฏิบัติหน้าที่ไปโดยมิชอบ สร้างเสริมความโปร่งใสในเรื่องการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการได้อีกด้วย อาทิ ฐานรับสินบน ฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ดังเช่นที่ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2555 กรมตำรวจของเมืองริอัลโต (Rialto) แห่งรัฐแคลิฟอร์เนียได้มีโครงการความร่วมมือศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบการใช้งานกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจร่วมกับสถาบันอาชญาวิทยาของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (The University of Cambridge – Institute of Criminology) พบว่า นับตั้งแต่ที่มีการติดตั้งกล้องบันทึกเสียงและภาพขณะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน สถิติการใช้ความรุนแรงขณะปฏิบัติงานนั้นลดลงไปในอัตราร้อยละ 60 นับจากสถิติเดิมที่เคยเกิดขึ้น (Community Oriented Policing Services, 2014)

ประการที่สี่ คຸ່ມครองเจ้าหน้าที่จากการถูกกลั่นแกล้ง ป้องกันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่จากการศึกษาสถิติคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางและภาค 1-9 พบว่า ข้อเท็จจริงปี พ.ศ. 2560 จากจำนวน 1,440 ข้อหา นั้น ข้อหาอันดับ 1 ที่เข้าสู่การพิจารณาคดี คือ ฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติโดยทุจริตหรือโดยมิชอบ ซึ่งปรากฏเป็น 857 ข้อหา (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2561) และเจ้าหน้าที่ที่ถูกฟ้องมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ บุคลากรในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำนวน 402 คน (ไทยรัฐออนไลน์, 2561)

และสถิติปี พ.ศ. 2561 พบว่า จากข้อหาที่เข้าสู่การพิจารณาทั้งหมด 1,794 ข้อหา ข้อหาดำดับที่ 1 คือฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติโดยทุจริตหรือโดยมิชอบจำนวน 896 ข้อหา คิดเป็นร้อยละ 49.94 จากจำนวนทั้งหมด (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562) ซึ่งจากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีการดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่บ่อยครั้ง โดยอาจเป็นข้อเท็จจริงที่ปรากฏขึ้นว่าได้มีการกระทำความผิดจริง หรืออาจเป็นเพียงการกลั่นแกล้งฟ้องร้องเจ้าหน้าที่เท่านั้นโดยที่เจ้าหน้าที่มิได้เป็นฝ่ายผิดแต่อย่างใด ทั้งนี้ การบันทึกด้วยกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกจากจะเป็นการคุ้มครองประชาชนโดยทั่วไปแล้วยังสามารถช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับการคุ้มครองจากการถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่และสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่อีกด้วย เนื่องจากมีบันทึกเสียงและภาพเป็นสิ่งที่แสดงพฤติการณ์ให้ปรากฏในขณะปฏิบัติหน้าที่ได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นฝ่ายผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่

2.2 ข้อจำกัดของการใช้งาน กล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจมีข้อจำกัดในบางประการซึ่งในที่นี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงเป็น 2 ประเด็น ดังนี้ *ประเด็นที่ 1* คือ ในการบันทึกเสียงและภาพด้วยกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจทำให้กระทบต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ถูกบันทึกได้ ดังนั้นควรมีมาตรการในการใช้งานต่าง ๆ อาทิ ในการเข้าที่รโหฐานต่าง ๆ

จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้อยู่อาศัยก่อน หากมิใช่เหตุอันจำเป็นเร่งด่วนและมีได้ไปตามหมายจับ หรือมีการกำหนดระยะเวลาในการจับกุมพยานหลักฐานที่ได้จากการบันทึกภาพในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไปแล้วจะต้องทำลายไฟล์ข้อมูลอย่างถาวร นอกจากนี้ *ประเด็นที่ 2* คือ การระมัดระวังในเรื่องของมุกกล้องที่เกิดขึ้นนั้น อาจเป็นภาพที่ไม่ได้แสดงให้เห็นประจักษ์ทั้งหมดของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หรืออาจมีการถูกตัดต่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้เขียนจะมีการกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

3. แนวทางการรับฟังถ้อยคำรับสารภาพอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพด้วยอุปกรณ์ประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ

จากการศึกษาแนวทางในการรับฟังพยานหลักฐาน ประเภทบันทึกเสียงและภาพในประเทศไทยนั้น แม้ว่าจะยังมิได้มีการกำหนดเฉพาะในกฎหมายพยานหลักฐานหรือวิธีพิจารณาความอาญา หากแต่ได้มีการกำหนดในพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2551 มาตรา 11 โดยมีสาระสำคัญว่า ห้ามปฏิเสธการรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาเพียงเพราะเป็นข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ ได้มีแนวทางการรับฟังอยู่ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการนำสืบพยานหลักฐานและการสืบพยานบุคคลที่ยอยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมจอภาพ พ.ศ. 2556 ข้อ 19³ 20⁴ และ

³ ข้อ 19 “คู่ความที่ประสงค์จะเสนอข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือที่ประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานจะต้องระบุข้อมูลที่อ้างไว้ในบัญชีระบุพยานตามมาตรา 88 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พร้อมกับยื่นสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล ...”

⁴ ข้อ 20 “คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างข้อมูลนั้นต่อศาลก่อนการสืบข้อมูลนั้นเสร็จ โดยเหตุที่ว่าสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นปลอม หรือข้อมูลนั้นปลอม หรือสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นไม่ถูกต้องกับข้อมูลทั้งหมดหรือบางส่วน เว้นแต่จะแสดงให้เห็นเป็นข้อเท็จจริงว่าศาลว่า

21⁵ ที่มีการกำหนดให้สามารถรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานได้ และให้คู่ความที่ถูกอ้างยืนยันพยานหลักฐานนั้นสามารถคัดค้านถึงความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานโดยที่การนำสืบความถูกต้องแท้จริงหรือความน่าเชื่อถือของข้อมูลจะเป็นการนำสืบเกี่ยวกับลักษณะ วิธีการเก็บรักษา ความครบถ้วนและการแก้ไขเปลี่ยนแปลงพยานหลักฐาน จึงอาจกล่าวได้ว่า การนำพยานหลักฐานอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพในประเทศไทย ได้มีแนวทางกำหนดให้สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้และให้มีการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานด้วยนั่นเอง

จากการศึกษาจนนำมาสู่ข้อสรุปนั้น ผู้เขียนได้ทำการศึกษาหลักการรับฟังบันทึกเสียงและภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษและเยอรมนี (Bohlender, 2012) ซึ่งในบรรดาประเทศที่ทำการศึกษามานี้ล้วนแต่ให้มีการสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ โดยจะต้องมีการตรวจสอบถึงความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐาน (Authenticity) และให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณา โดยในบทความฉบับนี้ ผู้เขียนจะขออธิบายเฉพาะในรายละเอียดของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้มีการกำหนดในประเด็นเกี่ยวกับการรับฟังบันทึกเสียง

และภาพอันเกิดจากการบันทึกด้วยกล้องประจำตัวประจำเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้เป็นการเฉพาะ

ประเทศสหรัฐอเมริกา พยานหลักฐานอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพนั้นได้มีคำวินิจฉัยของศาลอย่างหลากหลายที่แสดงให้เห็นว่า พยานหลักฐานอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพนั้นสามารถที่จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ อาทิ CBS, Inc. v. Jackson (1991) ศาลรัฐฟลอริดา ได้มีคำวินิจฉัยในคดีนี้ว่า การที่บุคคลบันทึกเสียงและภาพขณะที่มีการจับกุมที่ถนน สามารถรับฟังบันทึกเสียงและภาพดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีได้ (Gardner, 2007) Hall v. State (1992) และ Edwards v. State (1991) ปรากฏข้อเท็จจริงในคดีว่า เจ้าพนักงานได้มีการบันทึกเหตุการณ์การกระทำความผิดในการซื้อขายยาเสพติด พยานหลักฐานดังกล่าวที่บันทึกด้วยภาพและเสียงสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้ นอกจากนี้ ยังปรากฏว่ามีการกำหนดกฎเกณฑ์ใน Federal Rules of Evidence (FRE) 901(A) ที่กำหนดให้ต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริง (Authenticity) ของพยานหลักฐานนั้น ก่อนที่จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานซึ่งรัฐต่าง ๆ ก็ได้นำไปกำหนดเป็นกฎหมายในระดับรัฐด้วยเช่นกัน อาทิ รัฐแมริแลนด์ ที่ได้กำหนดไว้ใน Rule 5 – 803 (b)(8)(D) ⁶ว่าสื่อบันทึกที่เกิดจากกล้อง

มีเหตุอันสมควรที่ไม่อาจทราบเหตุแห่งการคัดค้านนั้นได้ก่อนเวลาดังกล่าว คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำร้องขออนุญาตคัดค้านการอ้างข้อมูลหรือสื่อหรือสำเนาสื่อบันทึกข้อมูลเช่นนั้นต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนพิพากษาคดี และถ้าศาลเห็นว่าการคัดค้านนั้นไม่อาจยกข้อคัดค้านได้ก่อนนั้นและคำร้องมีเหตุผลฟังได้ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้อง ในกรณีที่มีการคัดค้านดังกล่าวมานี้ให้นำมาตรา 126 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การนำสืบถึงความถูกต้องหรือความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ ให้คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างนำสืบถึงลักษณะหรือวิธีการที่ใช้สร้าง เก็บรักษา หรือสื่อสารข้อมูลนั้น ลักษณะหรือวิธีการเก็บรักษา ความครบถ้วนและไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงของข้อความ รวมถึงพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งปวง"

⁵ ข้อ 21 "ให้ความหมายในข้อ 19 และ 20 มาใช้บังคับแก่การนำสืบข้อมูลที่บันทึกไว้บนหรือได้มาจากไมโครฟิล์ม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นโดยอนุโลม"

⁶ Rule 5-803(b)(8)(D), "Subject to Rule 5-805 an electronic recording of a matter made by a body camera worn by a law enforcement person May be admitted when offered against an accused if (i) it is properly authenticated, (ii) it was made contemporaneously with the matter recorded, and (iii) circumstance do not indicate a lack of trustworthiness."

ประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ต่อเมื่อ (1) มีการรับรองความถูกต้องแท้จริงอย่างเหมาะสม (2) เป็นการบันทึกที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกันกับที่อุปกรณ์นั้นเปิดใช้งานอยู่ (3) ข้อเท็จจริงแวดล้อมต้องไม่ปรากฏว่า สิ่งที่บันทึกขาดความน่าเชื่อถือไว้วางใจ

กล่าวโดยสรุป จะสามารถพิจารณาได้ว่าพยานหลักฐานอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพมีลักษณะสำคัญที่ต้องคำนึงถึง คือ ความถูกต้องแท้จริงและความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน ซึ่งหากมีความถูกต้องแท้จริงในประเทศต่าง ๆ รวมถึงในประเทศไทยด้วยนั้น ล้วนแล้วแต่ให้สามารถที่จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

อย่างไรก็ดี อาจมีแนวความเห็นในการกำหนดรูปแบบประเภทของพยานหลักฐานว่าควรมีลักษณะใดซึ่งจากการศึกษาแนวทางในการกำหนดในประเทศไทยนั้น เดิมได้มีการกำหนดให้เป็นพยานวัตถุ ดังที่มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7155/2539 วินิจฉัยว่าสื่อบันทึกต่าง ๆ เป็นพยานหลักฐานประเภทพยานวัตถุ ทั้งนี้ต่อมาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับที่ 4311/2557 มีการตีความว่าคอมพิวเตอร์นั้นเป็นวัตถุอื่นใดที่ทำให้ปรากฏ ซึ่งความหมายและทำให้สามารถพิจารณาได้ สื่อบันทึกต่าง ๆ เป็นพยานเอกสาร แต่ด้วยความเคารพอย่างสูงต่อคำวินิจฉัยของคำพิพากษาศาลฎีกา จากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยนั้นผู้เขียนเห็นว่า พยานหลักฐานอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพมีลักษณะที่แตกต่างจากพยานหลักฐานประเภทพยานวัตถุหรือพยานเอกสาร อาทิ พยานวัตถุและพยานเอกสารเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า แต่พยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกต่าง ๆ เมื่อถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขนั้น

ไม่อาจสังเกตเห็นได้ด้วยตาเปล่าและจะต้องได้รับการตรวจพิสูจน์จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางโดยผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีการจัดประเภทจำแนกออกเป็นประเภทพยานหลักฐาน ซึ่งได้แก่พยานดิจิทัล โดยพยานดิจิทัลนี้ไม่มีค่านิยมที่กำหนดไว้ในข้อเสนอแนะมาตรฐานการจัดการอุปกรณ์ดิจิทัลในงานตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานที่จัดทำโดย ศูนย์ดิจิทัลฟอเรนสิคส์ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) ว่า “พยานดิจิทัล ได้แก่ ข้อมูลที่เก็บรักษาบนสื่อบันทึกข้อมูลหรือที่อยู่ในระหว่างการส่ง รับด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถถูกใช้อ้างอิงเป็นพยานหลักฐาน” (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน), 2559) ซึ่งจากคำนิยามดังกล่าวอาจพิจารณาได้ว่าพยานอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพด้วยกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นเป็นไปตามบทนิยามนี้ ทั้งนี้ เหตุผลสำคัญที่ควรมีการจัดจำแนกให้เป็นรูปแบบพยานดิจิทัล คือ พยานดิจิทัลมีคุณลักษณะเฉพาะในการที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามมาตรฐานสำคัญ 4 ประการ คือ 1. การรวบรวมพยานหลักฐาน 2. การเก็บรักษา 3. การวิเคราะห์พยานหลักฐาน 4. การนำเสนอผลการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลต่อศาล (แดนเนียล, 2559) และมีการรักษาความต่อเนื่องของ “ห่วงโซ่ของการคุ้มครองพยานหลักฐาน” (Chain of custody) ที่จะต้องมีการบันทึกเกี่ยวกับข้อมูลการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานไว้อย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย (แดนเนียล, 2559) อีกทั้งยังต้องมีการจัดเก็บพยานหลักฐานที่ถูกต้องตามมาตรฐานโดยต้องไม่มีการดูพยานหลักฐานนั้นบนสื่อต้นฉบับ เพื่อป้องกันพยานหลักฐานเสียหายโดยที่ควรจะมีการจัดการ เก็บรักษาและ

ทำสำเนาข้อมูลที่ถูกต้องตามวิธีการสากล (แดนเนียล, 2559) หากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามวิธีการอาจถูกโต้แย้งในระหว่างการพิจารณาคดีได้ว่า พยานหลักฐานถูกทำให้เสียหายไป เนื่องจากมีการดูพยานหลักฐานจากสื่อต้นฉบับรวมไปถึงการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนที่ควรจะเป็น ซึ่งจะทำให้น้ำหนักของพยานหลักฐานขาดความน่าเชื่อถือนั่นเอง ด้วยเหตุทั้งหมดที่กล่าวมาจึงเห็นว่า ควรกำหนดให้พยานบันทึกเสียงและภาพจัดอยู่ในพยานหลักฐานอีกประเภทหนึ่งเป็นการเฉพาะ คือ “พยานดิจิทัล” เนื่องจากมีลักษณะสำคัญและกระบวนการจัดเก็บรักษาดูแลที่ต่างจากพยานหลักฐานประเภทอื่น ๆ

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า การให้ความสำคัญกับการถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานดิจิทัลนี้เอง ในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้มีการกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการมิชอบไปติดต่อเปลี่ยนแปลง แก้ไข ลบ หรือกระทำการใดๆ ให้บันทึกเสียงและภาพเสียหาย ซึ่งได้มีการกำหนดมาตรการดังกล่าวไว้ในกฎหมายแม่แบบการใช้นกกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ (Model act for regulating the use of wearable body cameras by law enforcement) section 1(t) ที่มีสาระสำคัญว่า⁷ “เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายนั้น หากผิดพลาดล้มเหลวในการติดกล้องสำหรับบันทึกเสียงและภาพ หรือฝ่าฝืนมาตรการในการจัดเก็บรักษาพยานหลักฐานอันเกิดจากการบันทึกเสียงและภาพ หรือเจตนา

ทำให้ประสิทธิภาพในการบันทึกเสียงและภาพของอุปกรณ์ดังกล่าวนั้นลดลง หรือกระทำการเปลี่ยนแปลงอื่นใดต่อพยานหลักฐานนั้นไม่ว่าขณะหรือภายหลังที่มีการใช้งานอุปกรณ์ดังกล่าว (1) เจ้าหน้าที่ผู้นั้นต้องถูกดำเนินการโทษในทางวินัยที่เหมาะสม ...” ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนเห็นว่า สำหรับในประเทศไทยก็ควรที่จะมีการกำหนดมาตรการดังกล่าวเพื่อเป็นการป้องกันเจ้าหน้าที่ติดต่อ แก้ไข เปลี่ยนแปลงพยานหลักฐานโดยอาจกำหนดเป็นมาตรการลงโทษทางอาญาในหมวดความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม

■ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าในประเทศไทยจะยังไม่มีมีการนำกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างแพร่หลายนั้น หากแต่ก็ได้มีแนวคิดในการใช้งานอุปกรณ์ดังกล่าวซึ่งปรากฏอยู่ในร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ... มาตรา 13/1 และข้อเสนอแนะของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายดังที่ได้กล่าวไป อย่างไรก็ตาม หากผู้ถูกจับได้ให้ถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมในขณะที่มีการบันทึกเสียงและภาพนั้นปัจจุบันยังไม่อาจนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ซึ่งการกำหนดให้ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานย่อมกระทบต่อระบบงานยุติธรรมหลากหลายประการดังที่ได้กล่าวไปโดยที่เป็นการขัดหรือแย้งต่อ

⁷ Section 1(t) “Should any law enforcement officer, employee, or agent fail to adhere to the recording or retention requirements contained in this chapter, intentionally interfere with a body camera’s ability to accurately capture video footage, or otherwise manipulate the video footage captured by a body camera during or after its operation:

1. Appropriate disciplinary action shall be taken against the individual officer, employee or agent ...”

วัตถุประสงค์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรม เพื่อให้สร้างเสริมประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อระบบงานยุติธรรม ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะในประการดังต่อไปนี้

1. เสนอแก้ไขหลักการในทางพยานหลักฐานอันได้แก่การรับฟังถ้อยคำรับสารภาพในชั้นจับกุมเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการรับฟังคำรับสารภาพของประเทศอื่นๆ และเพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางกฎหมายพยานหลักฐาน รวมไปถึงการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม โดยกำหนดว่า

มาตรา 84 วรรคท้าย “ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ต่อเมื่อถ้อยคำนั้นเป็นถ้อยคำที่เกิดจากความสมัครใจของผู้ถูกจับ และเป็นถ้อยคำที่เจ้าพนักงานผู้จับกุมได้มีการบันทึกเสียงและภาพซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้ โดยที่ไม่ถูกแก้ไข เปลี่ยนแปลงใดๆ โดยเจ้าพนักงานผู้จับกุมจะต้องมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่งแห่งบทบัญญัตินี้และตามมาตรา 83 วรรคสองแก่ผู้ถูกจับ แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่นจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 83 วรรคสองแก่ผู้ถูกจับแล้วแต่กรณี”

2. สำหรับการรับฟังคำรับสารภาพในชั้นจับกุมโดยมีการบันทึกเสียงและภาพนั้นเห็นว่าควรจัดอยู่ในประเภทของดิจิทัล เพื่อที่จะได้มีการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงและความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานอันมีลักษณะ

เป็นการเฉพาะและกำหนดให้สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัดต่อไฟล์บันทึกนั้น

3. ควรมีมาตรการในการกำหนดโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบในการเปลี่ยนแปลง แก้ไข ลบ ไฟล์บันทึกเสียงและภาพนั้นเพื่อป้องกันการทำลายพยานหลักฐาน ซึ่งเสนอแนะให้กำหนดแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

“มาตรา 203/1 ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการใช้งานกล้องประจำตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำการลบ ตัดต่อ เผยแพร่ หรือเปลี่ยนแปลงไฟล์ในรูปแบบประการใดๆ เจ้าพนักงานผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

โดยการที่ให้อำนาจอยู่ในมาตรา 203/1 เนื่องจากว่า มาตรา 203 มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและลงโทษมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐขัดขวางกระบวนการยุติธรรมไม่ให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล ซึ่งการลบ ตัดต่อ เปลี่ยนแปลงไฟล์บันทึกนี้ย่อมเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบหนึ่ง จึงเป็นเหตุผลที่มาในการที่ควรกำหนดอยู่ในมาตรา 203/1 และควรกำหนดเฉพาะแต่เพียงอัตราโทษขั้นสูงเพื่อเป็นการส่งเสริมการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายมากยิ่งขึ้น

■ บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2553). *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา* (พิมพ์ครั้งที่ 7 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: พลสยามพริ้นติ้ง.
- จรัญ ภักดีธนากุล. (2560). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561). *สถิติฟ้องตำรวจ คดีทุจริตพุ่งสูงสุด*. ค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1262221>
- ธานี สิงหนาท. (2562). *คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2561). *กฎหมายอาญาระดับสูง* (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2552). *ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา. ใน ยินห์ดบบนหลักนิติธรรม จัดพิมพ์ในโอกาสครบรอบ 72 ปีศาสตราจารย์ดร.คณิต ณ นคร. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.*
- ยงยุทธ สุเรนทร์รังสิกุล. (2549). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 วรรคท้าย (ที่แก้ไขใหม่)*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- แลร์รี อี. แดนเนียล และ ลาร์ส อี.แดนเนียล. (2559). *การตรวจพิสูจน์หลักฐานดิจิทัล*

สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย. บรรณาธิการ โดย อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล. แปลโดย สุนีย์ สกาวรัตน์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่ออินเทอร์เน็ตและวัฒนธรรมพลเมือง.

สุพิชฌาย์ ศิริวัฒนา สัตะสิทธิ์. (2558). *การบันทึกเสียงและภาพการสอบสวนผู้ต้องหาด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณา. บทบัณฑิตย, 71, 569.*

สุศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2557). *หลักสัดส่วนในการกำหนดโทษ. รพ. 2557. กรุงเทพฯ: มติชน.*

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน). (2559). *ข้อเสนอแนะมาตรฐานการจัดการอุปกรณ์ดิจิทัลในงานตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน*. ค้นจาก https://www.thaicert.or.th/downloads/files/ข้อเสนอแนะมาตรฐานการจัดการอุปกรณ์ดิจิทัลในงานตรวจพิสูจน์ พยานหลักฐาน_version1.0.pdf

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2547). *ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547. กรุงเทพฯ: ขวณพิมพ์.*

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2561). *รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2560*. ค้นจาก <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2085/iid/94936>

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2562). *รายงานสถิติคดีศาลทั่วราชอาณาจักร ประจำปีพ.ศ. 2561*. ค้นจาก <https://oppb.coj.go.th/th/>

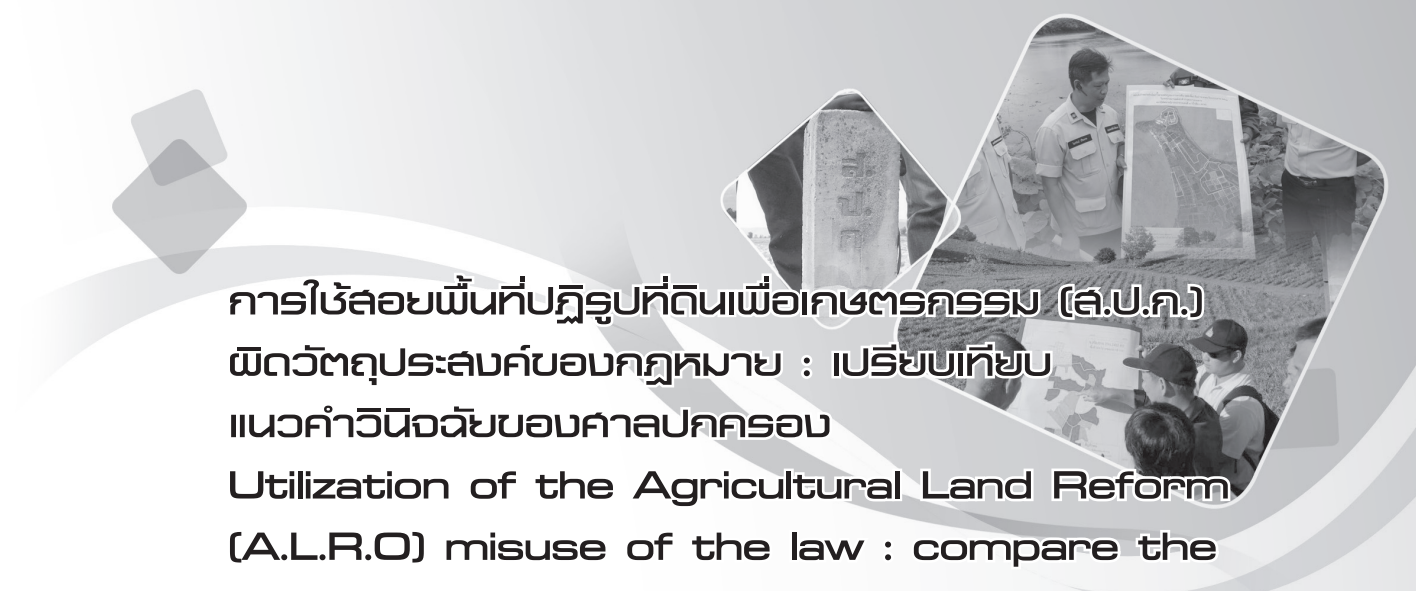
- content/category/detail/id/8/cid/2085/iid/142443
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *สาระสำคัญของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่... พ.ศ. ... การบันทึกเสียงและภาพในชั้นจับกุมและการตรวจค้น มาตรา 13/1*. ค้นจาก <https://www.nesdb.go.th/download/document/SAC/RF/RF05.pdf>
- สำนักเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการปฏิรูปกฎหมาย. (2558). *รวมความเห็นและข้อเสนอแนะคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ประจำปี พ.ศ.2558 เล่ม 3. บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง แนวทางการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กม.คปก. (ก) ที่ 48/2558*.
- แอล ดูปลาตร์ และ วิจิตร ลulitanนท์. (2561). *กฎหมายลักษณะพยานและจิตตวิทยา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- Curt R. Bartol and Anne M. Bartol. (2004). *Psychology and law: Theory, research, and application*. California: Thomson/Wadsworth.
- Herbert L. Packer. (1964). Two models of the criminal process. *University of Pennsylvania Law Review*, 1(113), 31-32.
- Jay Landa and Mohamed Ramjohn. (2009). *Unlocking evidence*. London: Hodder education.
- Michael Bohlander. (2012). *Principles of German Criminal Procedure*. Oxford: Hart.
- The Florida Senate. (n.d.). *Florida Statutes, Section 119.071*. Retrieved from <https://www.flsenate.gov/Session/Bill/2015/248/BillText/er/PDF>
- Thomas Gardner. (2007). *Criminal Evidence Principle and cases*. sixth edition. California: Thomson higher education.

ภาษาอังกฤษ

- Community Oriented Policing Services. (2014). *Implementing a body worn camera program recommendation and lesson learned*. Retrieved from <https://www.justice.gov/iso/opa/resources/472014912134715246869.pdf>
- Craig M. Bradley. (1983). *Exclusionary Rule in German*. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/1340998>.

การใช้สอยพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ผิดวัตถุประสงค์ของกฎหมาย : เปรียบเทียบ แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง Utilization of the Agricultural Land Reform (A.L.R.O) misuse of the law : compare the Administrative Court's rulings

ประเสริฐ สิทธินาวผล*

Prasert Sitthinawaphol

■ บทคัดย่อ

การแก้ไขปัญหาการใช้ที่ดิน ส.ป.ก. ผิดประเภท กรณีผู้ครอบครองที่ดิน ไม่ใช่เกษตรกรตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินของสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม ในปัจจุบันมีแนวทางในการดำเนินการ 2 แบบ โดยเฉพาะที่ดิน ส.ป.ก. 4 - 01 บริเวณรอบมหาวิทยาลัยพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 30 วรรคห้า แห่งพระราชบัญญัติ การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ในการแก้ไขปัญหาสภาพพื้นที่ ไม่สอดคล้องกับการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูป ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยนำที่ดินดังกล่าวมาทำเป็นสัญญาเช่ากับ ส.ป.ก. หรือที่มีชื่อเรียกว่า “พะเยาโมเดล” และจะใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ในพื้นที่ ส.ป.ก. อื่นที่มีลักษณะเดียวกันต่อไปนั้น แม้จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ตอบสนองการพัฒนาทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคมบริเวณน้ามหาวิทยาลัย พะเยาได้อย่างถูกต้องในปัจจุบัน แต่กิจการอื่นๆ ที่นอกเหนือจากเกษตรกรรม บริเวณน้ามหาวิทยาลัยพะเยาเป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์แสวงหากำไร ไม่ใช่กิจการที่เป็นบริการหรือเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของเกษตรกร

* รองอัยการจังหวัด สำนักงานอัยการจังหวัดเทิง นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา

Deputy Provincial Chief Public Prosecutor, Office of Thoeng Provincial Public Prosecutor, Master of Laws (LL.M.), Phayao University.

Received: May 31, 2018 Revised: August 20, 2019 Accepted: October 15, 2019

ในพื้นที่ดังกล่าวโดยตรง เพราะเหตุที่ผลประโยชน์จะตกอยู่กับกลุ่มนายทุนผู้ประกอบการธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ และแม้มีการตั้งกองทุนการปฏิรูปที่ดินที่มีเงินทุนมาพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่นั้น ก็ได้เป็นกิจการที่ให้บริการหรือเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของเกษตรกรในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินโดยตรง จึงไม่เข้าลักษณะตามประกาศกระทรวงเกษตรฯ เรื่องกำหนดกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดิน ตามแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดที่ อ.1729/2559 และแม้ว่าตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 31/2560 มีผลให้คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดดังกล่าวไม่มีสภาพบังคับก็ตาม แต่เฉพาะกับกิจการสามประเภทอันได้แก่ กิจการเหมืองแร่ การผลิตปิโตรเลียมและการผลิตไฟฟ้าจากกังหันลมเท่านั้น ส่วนกิจการนอกเหนือจากนั้น รวมทั้งพะเยาโมเดลดังกล่าวข้างต้น คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดก็ยังคงมีผลใช้บังคับกับแนวทางการอนุญาตให้เอกชนเข้ามาใช้ประโยชน์ในการเข้าพื้นที่ ส.ป.ก. ในกิจการที่สนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยเกษตรกรในพื้นที่จะต้องได้รับประโยชน์โดยตรงเท่านั้น ทั้งนี้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว จึงไม่อาจจะสอดคล้องกับแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองและขัดต่อวัตถุประสงค์ของกฎหมายการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

คำสำคัญ : การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, ศาลปกครอง, คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ, พะเยาโมเดล

■ Abstract

The solution to misuse of Agricultural Land Reform, event of the land occupant is not a farmer under land reform law of Agricultural Land Reform Office. Present, There are two guidelines on the implementation. Especially the A.L.R.O 4 - 01 area around Phayao University, Mae Ka Sub-district, Muang, Phayao Province, by virtue of Article 30, paragraph 5 of the Agricultural Land Reform Act, BE 2518 has resolved the problem of land use inconsistency with agricultural land use under the law on agricultural land reform. They are bringing such land into a lease agreement with A.L.R.O or also called "Phayao Model" and will be used as the solution to the problem in other A.L.R.O areas with same characteristics case. Although it is beneficial to the public, responding to the economic development and social problems in front of Phayao University right now, but activities other than agriculture in front of Phayao University are activities that are for - profit, not services or directly related to the livelihood of farmers in such area. The profits will be for the majority of entrepreneurs. There is a land reform fund with funds to improve the quality of life of people in that area. It is not a business that provides services or is related to the well-being of farmers in economic and social aspects, which is in the area of land

reform directly. Therefore did not go into the characteristics as announced by the Ministry of Agriculture: determination of other activities that support or relate to land reform according to the trial of The Supreme Administrative Court at A. 1729/2016. Although according to order of the head of National Council for Peace and Order (NCPO) No. 31/2560: The Supreme Administrative Court's judgment is not enforceable, but only with three types of businesses that are Mining business, Petroleum production and Electricity from wind turbines. The activities other than that and including "Phayao model" mentioned above, an adjudication of the Supreme Administrative Court is still in effect with the guidelines for allowing the private sector to use in the lease of the A.L.R.O area in business that supports or relate to agricultural land reform which farmers in the area must only receive direct benefits. This enforcement of such law is unlikely to consistent with the trial of The Administrative Court and contrary to the objective of the Land Reform Law.

Keywords : Agricultural Land Reform, The Administrative Court, The Head of National Council for Peace and Order, Phayao Model

■ บทนำ

การแก้ไขปัญหาการครอบครองและการใช้ที่ดิน ส.ป.ก. 4 – 01 ผิดประเภท ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) กรณีผู้ครอบครองที่ดินไม่ใช่เกษตรกรตามกฎหมายนั้นมีการดำเนินการ 2 แบบ ดังนี้

1. พื้นที่ที่ผู้ครอบครองที่ดิน ส.ป.ก. 4 – 01 ไม่ใช่เกษตรกรตามกฎหมาย สาเหตุจากมีข้าราชการ นักการเมือง และนายทุนเป็นผู้ครอบครองแล้วนำที่ดินไปก่อสร้างอาคาร หอพัก บ้านเช่า รีสอร์ท ร้านอาหาร กลายเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นมาโดยยึดพื้นที่ ส.ป.ก. 4 – 01 เหล่านั้นกลับมาแต่ไม่มีการดำเนินการรื้อถอนอาคารในพื้นที่แต่อย่างใด และอาศัยอำนาจตามความในแห่งพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 30 วรรค 5¹ 2ดำเนินการจัดสรรที่ดินให้แก่บุคคลผู้ครอบครองซึ่งเป็นนักการเมือง และนายทุนเป็นผู้ครอบครองเดิมต่อไปโดยที่ผู้ครอบครองพื้นผิ อาทิ การแก้ปัญหา

¹ มาตรา 30 วรรค 5 แห่งพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 บัญญัติว่า 'นอกจากการจัดที่ดินให้แก่บุคคลตาม (1) (2) และ (3) ให้ ส.ป.ก. มีอำนาจจัดที่ดินหรือสิ่งหาริมทรัพย์ให้แก่บุคคลใดเข้าเช่าซื้อ ซื้อ หรือเข้าทำประโยชน์เพื่อใช้สำหรับกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษาได้ ทั้งนี้ ตามขนาดการถือครองที่ดินที่คณะกรรมการเห็นสมควร ซึ่งต้องไม่เกินห้าสิบไร่ ส่วนหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอนุญาตหรือการให้ผู้ได้รับอนุญาตถือปฏิบัติให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี'

² มาตรา 9 แห่งร่างพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ฉบับที่...) พ.ศ. ให้ยกเลิกความในมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน มาตรา 30 วรรค 5 กำหนดว่า 'นอกจากการจัดที่ดินให้แก่เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร ตาม (1) (2) และ (3) แล้ว ให้ ส.ป.ก. มีอำนาจอนุญาตให้ทบวงการเมือง องค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์สาธารณะ รวมถึงอนุญาตให้บุคคลใดใช้ประโยชน์ที่ดินที่ได้จำแนกไว้ตามมาตรา 29/2 (3) หรือสิ่งหาริมทรัพย์ในที่ดินดังกล่าว โดยเรียกเก็บค่าตอบแทนการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อนำเงินเข้ากองทุน การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ ส่วนหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอนุญาตหรือการให้ผู้ได้รับอนุญาตถือปฏิบัติ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี'. การรับฟังความคิดเห็นกฎหมายไทย.

อาคารกว่า 300 แห่งที่สร้างในที่ดิน ส.ป.ก. 4-01 รอบ ๆ มหาวิทยาลัยพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยเปิดให้บุคคลผู้ครอบครองอยู่เดิมดังกล่าวเช่าที่ดินเพื่อใช้สำหรับกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุน หรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เนื้อที่ไม่เกิน 50 ไร่ หรือที่มีชื่อเรียกว่า “พะเยาโมเดล” ที่หลายจังหวัดจะใช้เป็นแบบอย่างต่อไป (ไทยรัฐออนไลน์, 2557) อันเป็นการนำหลักวิทยาศาสตร์มาใช้ร่วมกับกฎหมายปฏิรูปที่ดิน และนำที่ดินที่ไม่สามารถทำการเกษตรได้แล้วดังกล่าวมาแสวงหาผลประโยชน์โดยทำเป็นสัญญาเช่าที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ โดยจัดเก็บค่าเช่าในอัตราร้อยละ 3 ของราคาประเมินกรมธนารักษ์ (สรเสรีญ, 2558)

2. พื้นที่ที่ผู้ครอบครองที่ดิน ส.ป.ก. 4-01 ไม่ใช่เกษตรกรตามกฎหมาย เมื่อยึดที่ดินคืนมาแล้วจะมีการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างและดำเนินคดีกับผู้ครอบครอง อาทิ รีสอร์ทในพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียว (ข่าวไทยพีบีเอส, 2559) จังหวัดนครราชสีมา และกรณียึดคืนที่ดิน 535 ไร่ของ พล.ต.ต.ชาลี เกษะนันท์ อดีตรองผู้บัญชาการประจำสำนักงานตำรวจแห่งชาติและอดีตผู้บังคับการตำรวจน้ำ ซึ่งเป็น 1 ใน 3 แปลงในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ที่ถูกศาลฎีกาพิพากษาให้ผู้ครอบครองออกจากพื้นที่ (ประชาชาติธุรกิจ, 2559) อันถือเป็นที่ดิน ส.ป.ก. ที่ถูกนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เนื่องจากนำไปทำรีสอร์ท โรงแรม หรือแหล่งท่องเที่ยว จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 44³ จึงต้องดำเนินการยึดคืน สำหรับที่ดินที่ผู้ครอบครองประกอบธุรกิจ

อันเกี่ยวเนื่องกับเกษตรกรและสามารถแสดงหลักฐานที่ยืนยันการครอบครองทำกินในที่ดินดังกล่าว เช่น ใบเสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภบท 5) เมื่อยึดคืนแล้วจะให้เจ้าของหรือเกษตรกรได้รับการจัดที่ดินหรือเช่าที่ดินดำเนินกิจการต่อไปได้ เช่น โครงการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานลมจ่ายไฟฟ้าให้ประชาชนในพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.) (อนันต์, 2552) อันเป็นกิจการที่สนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปที่ดิน และเกษตรกรได้รับประโยชน์โดยตรง เป็นต้น หรือที่มีชื่อเรียกว่า “วังน้ำเขียวโมเดล”

อันเป็นที่น่าสังเกตว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาการครอบครองและการใช้ที่ดิน ส.ป.ก. 4-01 ผิดประเภท ด้วยเหตุผู้ครอบครองที่ดินไม่ใช่เกษตรกรตามกฎหมาย โดยอาศัยพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ประกอบคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 36/2559 แต่กลับมีแนวทางที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงได้พิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายประกอบแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในบทต่อไป

หลักกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ส.ป.ก. 4-01 คือเอกสารสิทธิให้ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน เริ่มเกิดขึ้นเมื่อมีพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 โดยมีหลักการสำคัญว่าที่ดินในเขตปฏิรูปนั้นใช้สำหรับทำการเกษตรกรรมได้แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น จะใช้ทำประโยชน์

³ คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 36/2559 เรื่อง มาตรการแก้ไขปัญหาการครอบครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย. รายกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนพิเศษ 150 ง หน้า 26

อย่างอื่นได้อีกไม่ได้ และผู้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดิน ส.ป.ก. 4 – 01 จะต้องมิฐานะยากจนโดยเขตปฏิรูปที่ดิน หมายถึง ที่ดินที่เป็นชุมชนเต็มรูปแบบมาก่อน ที่ดินที่เป็นไร่สวนทำกินของราษฎรตั้งแต่บรรพบุรุษ และที่ดินป่าเสื่อมโทรมซึ่งหมดสภาพป่าและไม่สามารถฟื้นสภาพป่ากลับคืนมาได้ อีก แต่ไม่รวมถึงป่าในเขตอนุรักษ์ อาทิ เขตอุทยานแห่งชาติ⁴ เขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์พืชและสัตว์ป่า หรือเขตต้นน้ำลำธาร เป็นต้น โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการออกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4 – 01 คือสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์⁵

เอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4 – 01 ไม่อนุญาตให้ทำการซื้อขายที่ดิน หากมีการซื้อขายในขณะที่เอกสารสิทธินี้ยังมีผลอยู่จะเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 150⁶ โดยไม่สามารถยกอายุความการครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาเป็นข้อต่อสู้ ทั้งนี้ผู้ได้รับสิทธิในที่ดิน ส.ป.ก. 4 – 01 ตามกฎหมายสามารถโอน แบ่งแยก และตกทอดทางมรดกให้แก่บุคคลในครอบครัวอันได้แก่สามีภรรยา บุตร บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดา พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาและหลาน หรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกร หรือ ส.ป.ก. เพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง⁷ อีกทั้งยังสามารถเช่าหรือเช่าซื้อเพื่อเกษตรกรรมเท่านั้น โดยไม่อนุญาตให้เช่าเพื่อจุดประสงค์อื่น รวมทั้งไม่สามารถจดทะเบียนจำนองได้ เว้นแต่เป็นโครงการของรัฐบาลที่อนุญาตให้ใช้เอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4 – 01 เพื่อเป็นประกันโดยสิทธิในที่ดินยังคงเป็นของรัฐ ทั้งนี้ประชาชนสามารถคืนที่ดินให้กับรัฐหากไม่ต้องการใช้ประโยชน์อีกต่อไป และรัฐสามารถเรียกคืนที่ดินได้กรณีตรวจสอบพบว่าประชาชนผู้ได้รับสิทธิในที่ดินมิได้ใช้ทำการเกษตรกรรมอีกต่อไป ดังนั้นในกรณีนี้ใครก็ตามนำเอาที่ดิน ส.ป.ก. 4 – 01 ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย เช่น การซื้อขายที่ดินเพื่อสร้างเป็นสำนักปฏิบัติธรรม เป็นต้น อันเป็นกรณีที่ประชาชนไม่ได้ใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรแล้ว รัฐจึงสามารถเรียกที่ดินคืนเพื่อนำไปให้เกษตรกรรายอื่นทำเกษตรกรรมเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมต่อไป (โสภณ, 2559)

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมีอำนาจจัดที่ดิน หรืออสังหาริมทรัพย์ให้แก่บุคคลใดเช่า เช่าซื้อ หรือเข้าทำประโยชน์ เพื่อใช้สำหรับกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดิน ตามที่รัฐมนตรี

⁴ มาตรา 26 (5) แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

⁵ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 2293/2552 สรุปได้ว่า พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มาตรา 39 บัญญัติว่า ที่ดินที่บุคคลได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจะทำการแบ่งแยก หรือโอนสิทธิในที่ดินนั้นไปยังผู้อื่นมิได้ เว้นแต่เป็นการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรมหรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกร ฯลฯ ตามบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่า แม้จะมีการซื้อขายที่พิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยกันจริง นิติกรรมระหว่างโจทก์กับจำเลยก็เป็นการต้องห้ามขัดแจ้งโดยกฎหมายย่อมตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา 150 ในเขตปฏิรูปที่ดิน บุคคลที่มีได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมไม่มีสิทธิแย่งการครอบครองจากผู้ที่ได้รับการจัดการ เพราะหากผู้ได้รับการจัดสรรละทิ้งการครอบครองไป การครอบครองจะตกมาเป็นของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมอีกครั้ง ซึ่งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมีอำนาจหน้าที่ที่จะจัดสรรให้เกษตรกรที่เหมาะสมต่อไป

⁷ มาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

⁸ มาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

ว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา⁹ ด้วยอาศัยอำนาจดังกล่าว สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจึงได้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดิน ส.ป.ก. บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา อันเกิดจากเกษตรกรบางส่วนทำผิดวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปที่ดินและกฎหมาย โดยนำพื้นที่ซึ่งเดิมเคยทำการเกษตรไปจัดทำเป็นกิจการหอพัก นักศึกษา ร้านค้า และร้านอาหาร เป็นต้น และเกษตรกรบางส่วนก็ให้บุคคลอื่นมาใช้ประโยชน์ ในที่ดินในลักษณะของการเช่าเพื่อทำธุรกิจ อาทิ ธนาคาร ร้านสะดวกซื้อ ปั๊มน้ำมันชนิดหยอดเหรียญ สนามกีฬา โรงภาพยนตร์ และสถานบันเทิง เป็นต้น และอีกส่วนหนึ่งคือขายที่ดินให้บุคคลภายนอกเพื่อทำกิจการหอพัก เป็นต้น ด้วยการจัดแบ่งโซนนิ่งในพื้นที่ ส.ป.ก. ออกเป็น 3 โซน ได้แก่โซนพื้นที่ทางการเกษตร, โซนพื้นที่เพื่อที่อยู่อาศัย และโซนพื้นที่กันชน ซึ่งอยู่ระหว่างโซนพื้นที่ทางการเกษตรกับโซนพื้นที่เพื่อที่อยู่อาศัย โดยจะมีการจำกัดขอบเขตของแต่ละโซนอย่างชัดเจน เพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ ปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ในการจัดที่ดินสำหรับที่ดินส่วนที่เป็นบ้านพักอาศัยและแปลงเกษตรกรรมสำหรับเกษตรกรได้อนุญาตให้เกษตรกรนั้นเช่าทำประโยชน์ตามกระบวนการจัดที่ดินของ ส.ป.ก. ส่วนกิจการอื่นๆ ที่นอกเหนือจากเกษตรกรรม เช่น หอพัก ร้านค้า ร้านอาหาร กิจการสาธารณูปโภค อันเป็นกิจการที่สนับสนุนและเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินได้ให้เกษตรกรหรือบุคคลอื่นเช่าทำประโยชน์ในเขต

ปฏิรูปที่ดินโดยทำเป็นสัญญาเช่าที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์และจัดเก็บค่าเช่าในอัตราร้อยละ 3 ของราคาประเมินกรมธนารักษ์ เพื่อเป็นรายได้เข้ากองทุนการปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก.¹⁰ ส่วนสิ่งปลูกสร้างในที่ดินก็จะให้คงอยู่ต่อไป แต่จะเป็นการให้เช่าเพื่อเป็นการสนับสนุนกิจการปฏิรูปที่ดินด้านกิจการสังคม (ธนู, 2557) โดยมีชื่อเรียกว่า “พะเยาโมเดล” (สรเสรีภูมิ, 2558)

แนวทางการวินิจฉัยคดีของศาลปกครองเกี่ยวกับการนำที่ดิน ส.ป.ก. ไปใช้ผิดประเภท

แม้ว่าสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมีอำนาจจัดที่ดิน หรืออสังหาริมทรัพย์ให้แก่บุคคลใดเช่า เช่าซื้อ หรือเช่าทำประโยชน์ เพื่อใช้สำหรับกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 30 วรรคห้า นั้นก็ตาม ทว่าการจัดที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวจะต้องชอบด้วยกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ฉบับดังกล่าวด้วย โดยศาลปกครองสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยอันเป็นการวางบรรทัดฐานในกรณีดังกล่าวข้างต้นไว้แล้ว กล่าวคือ “การจัดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินให้บุคคลใดใช้เพื่อกิจการอื่นนั้นจะต้องสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปที่ดิน และเกษตรกรจะต้องได้ประโยชน์โดยตรงเท่านั้น” ยกตัวอย่างเช่น คดีที่คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดชัยภูมิ อนุญาตให้บริษัท เทพลีต วินด์ฟาร์ม จำกัด

⁹ มาตรา 30 วรรคห้า แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

¹⁰ ระเบียบคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เรื่อง การให้ความยินยอมในการนำทรัพยากรธรรมชาติในเขตปฏิรูปที่ดินไปใช้ประโยชน์ตามกฎหมายอื่น พ.ศ. 2541. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 115 ตอนพิเศษ 103 ง หน้า 14

เข้าที่ดิน ส.ป.ก. เพื่อติดตั้งกังหันลมผลิตไฟฟ้าในพื้นที่หมู่ 2 ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เพื่อจำหน่ายซึ่งใหญ่ที่สุดในอาเซียนกว่า 1.5 หมื่นล้าน โดยศาลปกครองสูงสุดพิพากษาสั่งให้ยกเลิกสัญญาเช่าพื้นที่ ส.ป.ก. ในการเข้าติดตั้งกังหันลมผลิตไฟฟ้าของบริษัท เทพสทิต วินด์ฟาร์มจำกัด สรุปว่า"¹¹ 'สัญญาเช่าดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากการจัดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินให้บุคคลได้ใช้เพื่อกิจการอื่นนั้นจะต้องสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปที่ดิน และเกษตรกรจะต้องได้ประโยชน์โดยตรงเท่านั้น แต่โครงการกังหันลมผลิตไฟฟ้านั้น แม้จะเป็นบริการสาธารณะให้ประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่เป็นการผลิตไฟฟ้าเพื่อขายหรือจำหน่ายให้แก่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) อันเป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์แสวงหากำไร ไม่ใช่กิจการที่เป็นการบริการหรือเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของเกษตรกรในตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยตรง เพราะเหตุไฟฟ้าที่ผลิตได้จะถูกส่งต่อไปยังสถานีไฟฟ้าแรงสูงบำเหน็จณรงค์ ส่วนการตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าที่มีเงินทุนมาพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่และสิ่งแวดล้อมรอบโรงไฟฟ้า ไม่ได้เป็นกิจการที่ให้บริการหรือเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของเกษตรกรในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินโดยตรง จึงไม่เข้าลักษณะตามประกาศกระทรวงเกษตรฯ เรื่องกำหนดกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดิน' (ผู้จัดการออนไลน์, 2560) ทั้งนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า บริษัท เทพสทิต วินด์ฟาร์ม จำกัด

มีเป้าหมายผลิตไฟฟ้าด้วยกังหันลมใหญ่ที่สุดในอาเซียน ที่มุ่งเน้นการแสวงหากำไรและเป็นการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์เป็นสำคัญ โดยผลประโยชน์จากการขายไฟฟ้าส่วนใหญ่กลับตกไปอยู่กับบริษัทเอกชนที่เข้ามาลงทุนในพื้นที่ ส.ป.ก. เป็นหลัก ซึ่งเกษตรกรในพื้นที่ได้รับประโยชน์จากการได้ใช้ไฟฟ้าเพียงเล็กน้อย และจากการมีกังหันลมช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ก็กิจการขนาดใหญ่ดังกล่าว แต่กลับได้รับผลกระทบด้านเสียงกังหันลมดังในพื้นที่ ดังนั้นแม้ว่า ส.ป.ก. จะมีข้อยกเว้นตามกฎหมายดังกล่าวที่สามารถให้เอกชนเข้ามาใช้ประโยชน์ในการเช่าพื้นที่ ส.ป.ก. ในกิจการที่สนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมก็ตาม แต่ควรพิจารณาถึงว่ากิจการดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลดีต่อประชาชนในพื้นที่อย่างสูงและต้องไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อีกด้วย หรือหากกิจการนั้นมีความจำเป็นในพื้นที่ ส.ป.ก. ดังกล่าวอย่างยิ่งก็จำเป็นต้องมีการชดเชยเยียวยาเกษตรกรผู้ได้รับผลกระทบจากการรบกวนสิทธิในที่ดิน ส.ป.ก. ดังกล่าวจากกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมอย่างเป็นธรรม ด้วยความยินยอมจากเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบสิทธิในที่ดินนั้นด้วยตามสิทธิที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองคุ้มครองไว้¹²

ภายหลังรัฐบาลได้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 265 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบกับมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 แก้ไขปัญหาข้อกฎหมายและคำวินิจฉัยของศาลปกครองดังกล่าวข้างต้น ด้วยคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 31/2560¹³

¹¹ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.1729/2559 ลงวันที่ 26 สิงหาคม 2559

¹² หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

เพื่อป้องกันการขาดแคลนพลังงานและสร้างความมั่นคงด้านพลังงานและลดการพึ่งพาการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ จึงกำหนดให้กิจการด้านพลังงาน 3 ประเภท อันได้แก่ กิจการเหมืองแร่ การผลิตปิโตรเลียมและการผลิตไฟฟ้าจากกังหันลม นั้น ยินยอมหรืออนุญาตให้เข้าใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ที่ดิน ส.ป.ก.) ได้ (iLaw, 2560) ประกอบกับศาลปกครองไม่มีอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจตาม มาตรา 44 ของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)¹³ เนื่องจากการออกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติดังกล่าวอาศัยอำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 44 มิได้ออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 44 บัญญัติให้คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ออกมาถือว่าชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญและเป็นที่สุด ศาลปกครองสูงสุดจึงไม่อาจรับคำฟ้องไว้พิจารณาเพื่อควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งดังกล่าวได้ (มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม, 2560)

ทั้งนี้ นอกเหนือจากกิจการทั้งสามประเภท

ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 31/2560 ดังกล่าวข้างต้น คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดก็ยังคงมีผลใช้บังคับต่อแนวทางการอนุญาตให้เอกชนเข้ามาใช้ประโยชน์ในการเข้าพื้นที่ ส.ป.ก. ในกิจการที่สนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และเกษตรกรในพื้นที่จะต้องได้รับประโยชน์โดยตรงเท่านั้น

■ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินนั้น มีอยู่สามลักษณะ กล่าวคือ ที่ดินประเภทที่หนึ่ง อันมีลักษณะเป็นชุมชนเป็นเมืองเต็มรูปแบบมาก่อน และต่อมาได้ถูกประกาศให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ทั้งเขตตำบลหรืออำเภอ อาทิ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี เป็นต้น ที่ดินประเภทที่สอง มีลักษณะเป็นไร่เป็นสวนของราษฎรที่ครอบครองทำกินมาตั้งแต่บรรพบุรุษตกทอดมาโดยต่อเนื่อง และได้มีการประกาศให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน และที่ดินประเภทที่สาม มีลักษณะเป็นป่าเสื่อมโทรมที่ชาวบ้านได้เข้าครอบครองทำประโยชน์โดยหมดสภาพป่าและไม่สามารถฟื้นฟูปสภาพป่าขึ้นมาได้อีกต่อไป โดยกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมการปกครอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนมีความเห็นร่วมกันแล้ว

¹³ คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 31/2560 เรื่องการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เกษตรกรและประโยชน์สาธารณะของประเทศ. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 168 ง หน้า 34

¹⁴ คำสั่งศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ พส.8/2559 ลงวันที่ 4 พฤศจิกายน 2559 สรุปได้ว่า แม้เนื้อหาของคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ 4/2559 มีสถานะเป็นกฎที่ออกโดยคณะรัฐมนตรีหรือโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ซึ่งโดยทั่วไปอยู่ในอำนาจของศาลปกครองสูงสุด ตามมาตรา 3 และมาตรา 11 (2) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 แต่เนื่องจากการออกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติดังกล่าว อาศัยอำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 44 มิได้ออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง ประกอบกับรัฐธรรมนูญฯ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 มาตรา 44 บัญญัติให้คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ออกมา ถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญดังกล่าวและเป็นที่สุด ศาลปกครองสูงสุดจึงไม่อาจรับคำฟ้องไว้พิจารณาเพื่อควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำอันเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีนี้ก็ได้

จึงได้เสนอให้คณะรัฐมนตรีลงมติให้โอนที่ดินดังกล่าวไปให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนำไปดำเนินการออก ส.ป.ก. 4-01 เพื่อให้เป็นหลักทรัพย์ เป็นทุนรอนและเปิดโอกาสให้ผู้ครอบครองที่ดินในพื้นที่ดังกล่าวสามารถลงทุนทำกิจการใดๆ ได้ (สิริอัญญา, 2552) อันเป็นที่มาของพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 โดยมีหลักการสำคัญว่า ที่ดินในเขตปฏิรูปนั้นใช้สำหรับการทำเกษตรกรรมได้แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น จะใช้ทำประโยชน์อย่างอื่นได้อีกไม่ได้ และผู้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดิน ส.ป.ก. จะต้องเป็นคนยากจน ทว่านับแต่มีการใช้กฎหมายปฏิรูปที่ดินฉบับดังกล่าวจวบจนปัจจุบันได้ล่วงมากกว่าสี่สิบกว่าปีแล้ว ปัจจุบันสภาพแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมหรือชุมชนในพื้นที่ในเขต ส.ป.ก. ได้เปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาของประเทศและนานาชาติอารยประเทศทั่วโลก อันเป็นเหตุให้ในพื้นที่ ส.ป.ก. จากเดิมที่ผู้ครอบครองทำประโยชน์ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแต่เพียงอย่างเดียว นำมาซึ่งปฏิสัมพันธ์ในสังคมจนก่อเกิดร้านค้า ตลาด โรงเรียน โรงพยาบาล ธนาคาร ปั๊มน้ำมัน รวมถึงรีสอร์ทและสถานบันเทิง เป็นต้นซึ่งมีหลากหลายอาชีพและมีผู้คนหลากหลายฐานะเกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่ ส.ป.ก. อันเป็นผลจากการมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในพื้นที่ตามเจตนารมณ์ของรัฐและวัตถุประสงค์ของกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมฉบับนี้

เมื่อพิจารณาจากแนวทางการแก้ไขปัญห การครอบครองและการใช้ที่ดิน ส.ป.ก. 4-01 ผิดประเภท ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) กรณีผู้ครอบครองที่ดิน

ไม่ใช่เกษตรกรตามกฎหมายนั้น มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือออกเป็น 2 แนวทาง ด้วยเหตุตามที่ได้อ้างมาแล้วข้างต้น โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาแนวทางที่สองที่เรียกว่า “พะเยาโมเดล” ประกอบคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดที่ อ.1729/2559 ซึ่งได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า ‘การจัดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินให้บุคคลใดใช้เพื่อกิจการอื่นนั้นจะต้องสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปที่ดิน และเกษตรกรจะต้องได้ประโยชน์โดยตรงเท่านั้น’ แล้วผู้เขียนมีความเห็นว่า พื้นที่บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยพะเยาแต่เดิมนั้นเป็นป่าเสื่อมโทรมที่ได้รับมอบจากกรมป่าไม้โดยมีทั้งที่เป็นแปลงเกษตร ชุมชน วัด และสถานที่ราชการ และต่อมาทบวงมหาวิทยาลัยขอใช้พื้นที่ของกรมป่าไม้ในเขตตำบลแม่กาและตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เพื่อก่อสร้างมหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งภายหลังได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “มหาวิทยาลัยพะเยา” (สรเสรี, 2558) อันเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดินบริเวณรอบที่ตั้งของมหาวิทยาลัยพะเยาเพื่อรองรับความต้องการในสินค้าอุปโภคบริโภคของนักศึกษา อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย จึงได้มีการก่อสร้างอาคาร หอพัก ร้านค้า ร้านอาหาร สถานบันเทิงขึ้นรองรับ และเกษตรกรผู้ครอบครองพื้นที่ทำกินบางส่วนผันเปลี่ยนอาชีพจากการเกษตรไปทำหอพัก ร้านค้า ร้านอาหาร เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องมาโดยตลอด รวมทั้งเกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถทนต่อราคาที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรุนแรง จึงได้ขายให้กับบุคคลภายนอกพื้นที่เพื่อนำเงินที่ได้ไปซื้อที่ดินมีโฉนดบริเวณนอกพื้นที่ ส.ป.ก.ดังกล่าว เมื่อพิจารณาจากลักษณะ

กิจการในพื้นที่รอบมหาวิทยาลัยพะเยาแล้ว จะพบว่าเกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการ ของนักศึกษา คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของ มหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ ซึ่งมีไปเกษตรกรรมตาม คำนิยามของมาตรา 4¹⁵ แห่งพระราชบัญญัติ การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แต่อย่างใด แนวทางการแก้ไขปัญหาการ ครอบครองและการใช้ที่ดิน ส.ป.ก. 4 – 01 ผิดประเภท ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) กรณีผู้ครอบครอง ที่ดินไม่ใช่เกษตรกรรมตามกฎหมายในพื้นที่หน้า มหาวิทยาลัยพะเยานั้น จึงมิได้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับวัตถุประสงค์ของ การปฏิรูปที่ดิน และเกษตรกรรมจะต้องได้ประโยชน์ โดยตรงเท่านั้น ตามแนวคำวินิจฉัยของ ศาลปกครองสูงสุดที่ อ.1729/2559 แต่อย่างใด เนื่องจากแม้พะเยาโมเดลจะเป็นประโยชน์ ต่อส่วนรวม แต่กิจการอื่นๆ ที่นอกเหนือจาก เกษตรกรรมบริเวณหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์แสวงหากำไร ไม่ใช่ กิจการที่เป็นการบริการหรือเกี่ยวข้องกับความเป็น อยู่ของเกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าวโดยตรง เพราะเหตุที่ผลประโยชน์จะตกอยู่กับกลุ่ม นายทุนผู้ประกอบการธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ และแม้มี การตั้งกองทุนการปฏิรูปที่ดินที่มีเงินทุนมาพัฒนา คุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่นั้น ก็ไม่ได้เป็น กิจการที่ให้บริการหรือเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ ของเกษตรกรในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอยู่ใน เขตปฏิรูปที่ดินโดยตรง จึงไม่เข้าลักษณะตาม ประกาศกระทรวงเกษตรฯ เรื่องกำหนดกิจการอื่น

ที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูป ที่ดิน และแม้ว่าตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษา ความสงบแห่งชาติ ที่ 31/2560 มีผลให้ คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดที่ อ.1729/ 2559 ดังกล่าวไม่มีสภาพบังคับก็ตาม แต่เฉพาะ กับกิจการทั้งสามประเภท อันได้แก่ กิจการ เหมือนแร่ การผลิตปิโตรเลียมและการผลิตไฟฟ้า จากกังหันลมเท่านั้น ส่วนกิจการนอกเหนือจากนั้น รวมทั้งพะเยาโมเดลดังกล่าวข้างต้น คำพิพากษา ของศาลปกครองสูงสุดก็ยังคงมีผลใช้บังคับ กับแนวทางการอนุญาตให้เอกชนเข้ามาใช้ ประโยชน์ในการเข้าพื้นที่ ส.ป.ก. ในกิจการที่ สนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม โดยเกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าว จะต้องได้รับประโยชน์โดยตรงเท่านั้น

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความ เห็นว่าแม้แนวทางพะเยาโมเดลดังกล่าวข้างต้น ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น จะไม่ขัดด้วยกฎหมาย ทว่าแนวทางดังกล่าว กลับมีประโยชน์ต่อชุมชนในพื้นที่และตอบสนอง การพัฒนาทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคม บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยพะเยาได้อย่างถูกต้อง ในปัจจุบัน ทว่าเพื่อให้แนวทางดังกล่าวขัดด้วย กฎหมาย จึงเห็นควรนำเสนอรัฐบาลในการ แก้ไขปัญหาข้อกฎหมายและสอดคล้องกับ แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดดังกล่าว ข้างต้นด้วย 3 แนวทาง ประกอบด้วย

1. ประกาศเพิกถอนสถานะที่ดินปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ที่ไม่สามารถทำการ เกษตรได้แล้วในพื้นที่ดังกล่าว และนำที่ดิน

¹⁵ เกษตรกร หมายความว่า ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และให้หมายความรวมถึงบุคคลผู้ยากจนหรือผู้จบการศึกษา ทางเกษตรกรรม หรือผู้เป็นบุตรของเกษตรกรบรรดาซึ่งไม่มีที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นของตนเองและประสงค์จะประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเป็นหลัก ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาด้วย

ไปมอบให้กระทรวงการคลัง เพื่อบริหารจัดการที่ดินเพื่อเกษตรกรรม นำไปบริหารหาผลประโยชน์ และจัดเก็บเป็นรายได้ของแผ่นดิน ซึ่งน่าจะมีส่วนช่วยขยายการระหว่างหน่วยงานในระยะเริ่มแรก

2. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 โดยเพิ่มมาตรา 30/1 มีข้อความว่า “ในกรณีที่ ส.ป.ก. ไม่สามารถดำเนินการจัดที่ดินให้แก่บุคคลตามมาตรา 30 บรรดาที่ดิน เนื่องจากสภาพพื้นที่ ไม่สอดคล้องกับการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมีอำนาจพิจารณาให้ความยินยอมหรืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้มา เพื่อดำเนินกิจการอื่นใดนอกเหนือจากที่กำหนด ในกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ทั้งนี้ในการพิจารณาให้คำนึงถึงยุทธศาสตร์ชาติ และประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอ และการพิจารณาให้ความยินยอมหรืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดิน รวมทั้งการกำหนดค่าตอบแทน การใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ในการใช้ที่ดินให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎกระทรวงโดยในกฎกระทรวงดังกล่าว คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ต้องเสนอขออนุมัติต่อคณะรัฐมนตรีก่อน พิจารณาให้ความยินยอมหรืออนุญาตไว้ด้วย ทั้งนี้ให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จัดให้ผู้ขอใช้ประโยชน์ที่ดินนำส่งค่าตอบแทน การใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้รับ ความยินยอม

หรืออนุญาตเข้ากองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมโดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน” อาทิ ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เป็นเขตอุตสาหกรรมทั่วไป ตามพระราชบัญญัติ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 เป็นต้น ซึ่งน่าจะใช้เวลานานพอสมควร

3. อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 265 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบกับมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 โดยคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ อันน่าจะสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันมากที่สุด

4. จัดทำร่างพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินบริเวณหนามหาววิทยาลัยพะเยา เป็นการเฉพะขึ้นมำทั้งฉบับ

ทั้งนี้ เพื่อรองรับแนวทางพะเยาโมเดล ดังกล่าว และสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) แห่งอื่นต่อไป

■ บรรณานุกรม

- ข่าวไทยพีบีเอส. (2559). สปก.ใช้ “วังน้ำเขียวโมเดล” ยึดวิธีสร้าง - ให้เช่าต่อ ไม่พบญาติ “ทักษิณ-สุเทพ”ครอบครอง. ค้นจาก <https://news.thaipbs.or.th/content/254008>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2557). พะเยาโมเดล คืนที่

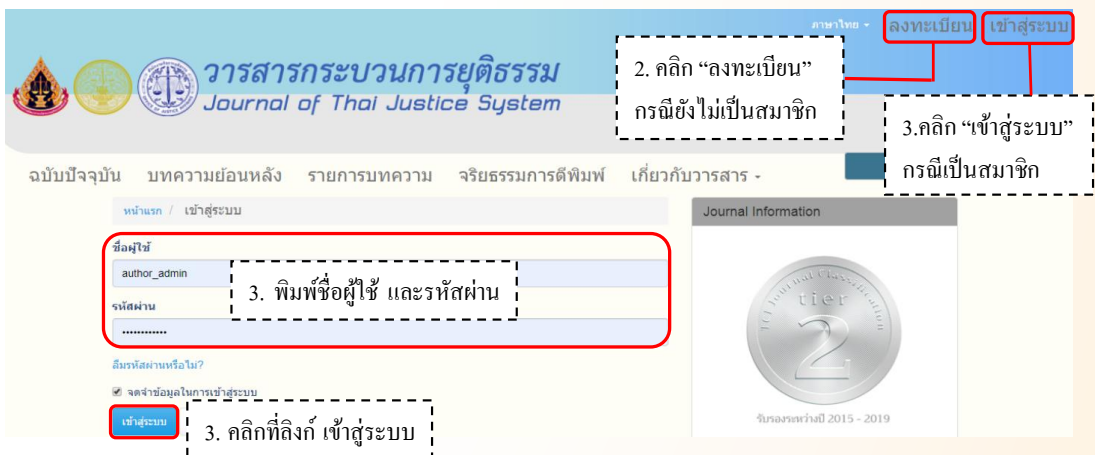
- ส.ป.ก. หน้ามหาวิทยาลัย ส่อเอาใจนายทุน.
ค้นจาก [http://www.thairath.co.th/
content/458387](http://www.thairath.co.th/content/458387)
- ธน มีแสงเงิน. (2557). ภาพลัทธิยึดคืนที่ สปก.
1.2 พันไร่- พระยาเดินหน้าให้เข้าที่ต่อ. ค้นจาก
[https://www.thairath.co.th/content/
461593](https://www.thairath.co.th/content/461593)
- ประชาชาติธุรกิจ. (2559). ยึดที่ดิน ส.ป.ก. จาก
นายทุน ฎางานนี้รัฐเจอ “หมูเขี้ยวตัน”. ค้นจาก
[http://www.landactionthai.org/land/
index.php?option=com_content&view
=article&id=1619](http://www.landactionthai.org/land/index.php?option=com_content&view=article&id=1619)
- ผู้จัดการออนไลน์. (2560). ระวัง! ศาลปกครอง
สูงสุดสั่ง บ.กัณฑ์ผลผลิตไฟฟ้า 1.5 หมื่นล้าน
ยุติธุรกิจในที่ ส.ป.ก. ชัยภูมิ. ค้นจาก [https://
mgronline.com/local/detail/96000
00011070](https://mgronline.com/local/detail/9600000011070)
- มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม. (2560). ไม่รับฟ้อง
เพิกถอนคำสั่ง คสช. 4/2559 ยกเว้นผังเมือง
ศาลปกครองชี้ไม่มีอำนาจตรวจสอบ รธน.
มาตรา 44. ค้นจาก [http://enlawfoundation.
org/newweb/?p=3027](http://enlawfoundation.org/newweb/?p=3027)
- สรเสรีญ อัจจุตมานัส. (2558). “พระยาโมเดล”
ต้นแบบชุมชนแก้ปัญหาที่ดินเขตปฏิรูป.
ค้นจาก [http://oknation.nationtv.tv/blog/
countrygirl/2015/07/10/entry-1/comment](http://oknation.nationtv.tv/blog/countrygirl/2015/07/10/entry-1/comment)
- สรเสรีญ อัจจุตมานัส. (2558). เคลียร์ชัด!
ที่ ส.ป.ก. รอบ ม.พะเยา เปิดทางให้เข้าแทน
หลังซื้อขายเปลี่ยนมืออีก. ค้นจาก [http://
www.manager.co.th/Local/viewnews.
aspx?NewsID=9580000076530](http://www.manager.co.th/Local/viewnews.aspx?NewsID=9580000076530)
- สิทธิสัญญา (พิชัย พิษมงคล). (2552). ส.ป.ก. 4-01
ผิดที่คนหรือกฎหมาย?. ธรรมนิติ. ค้นจาก
<http://www.dlo.co.th/legal-articles/1813>
- โสภณ พรโชคชัย. (2559). ที่ดิน สปก. 4-01 และ
ที่ น.ค. 3 ซื้อได้หรือไม่. ค้นจาก [https://www.
ddproperty.com/ข่าวอสังหาริมทรัพย์-
บทความ/2016/7/130282/](https://www.ddproperty.com/ข่าวอสังหาริมทรัพย์-บทความ/2016/7/130282/)
- อนันต์ ภูสิทธิกุล. (2552). ศูนย์นวัตกรรม
เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่. สปก. ผุด “ทุ่งกังหันลม” นำร่อง 3 จว.
ผลิตไฟฟ้าจ่ายชุมชนพ่วงสร้างแหล่ง
ท่องเที่ยวใหม่. ค้นจาก [http://www.phtnet.
org/news52/view-news.asp?nID=293](http://www.phtnet.org/news52/view-news.asp?nID=293)
- ilaw. (2560). ม. 44 ล้ม คำพิพากษาศาลปกครอง
ปลดล็อกที่ดิน ส.ป.ก. เอื้อธุรกิจพลังงาน.
ค้นจาก <https://ilaw.or.th/node/4585>

ขั้นตอนการส่งบทความ (Submission)

ขั้นตอนที่ 1 : การเข้าสู่ระบบวารสาร

1. เข้าสู่หน้าเว็บไซต์วารสารกระบวนการยุติธรรม URL : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/login>
2. สมัครสมาชิก (Register) กรณีที่ยังไม่เคยเป็นสมาชิกของวารสารกระบวนการยุติธรรม ให้คลิกที่ปุ่ม **“ลงทะเบียน”** และสร้างข้อมูลส่วนตัว เช่น ชื่อผู้ใช้, Email, รหัสผ่าน รายละเอียดต่าง ๆ ที่แสดงในระบบ และยืนยันตัวตนผ่าน Link ที่ระบบส่งไปยัง Email ของท่าน
3. กรณีที่เป็นสมาชิกของวารสารกระบวนการยุติธรรมอยู่แล้ว ให้พิมพ์ ชื่อผู้ใช้ และรหัสผ่าน จากนั้นคลิกที่ปุ่ม เข้าสู่ระบบ

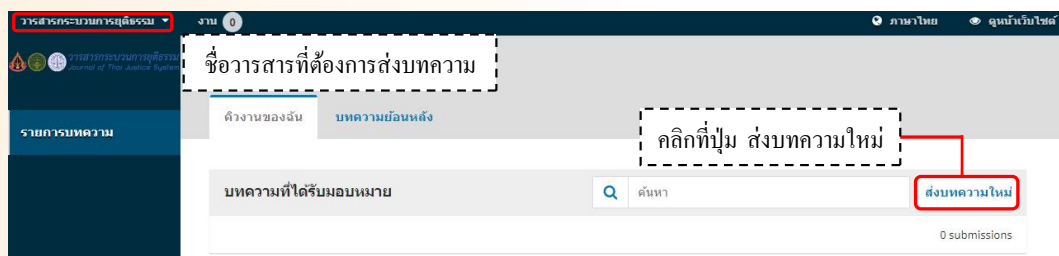
ขั้นตอนที่ 2 : เข้าหน้า Dashboard

เมื่อเข้าสู่ระบบแล้วชื่อผู้ใช้จะแสดงที่มุมบนด้านขวาของเว็บไซต์ผู้ส่งบทความ คลิกที่ชื่อผู้ใช้ และคลิก แดชบอร์ด

ขั้นตอนที่ 3 : เข้าสู่กระบวนการส่งบทความ (Submission)

ระบบจะนำเข้าสู่หน้าของผู้เขียนบทความ/ผู้แต่ง (Author) คลิกที่ปุ่ม ส่งบทความใหม่

จากนั้นดำเนินการตามกระบวนการส่งบทความ 5 ขั้นตอน ดังนี้

Step 1 : เริ่มต้น

- 1.1 ภาษาของบทความที่จะส่งตีพิมพ์ เช่น ภาษาไทย หรือ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น
- 1.2 ประเภทของบทความ เช่น บทความวิจัย (Research Articles) บทความวิชาการ (Academic Articles) เป็นต้น
- 1.3 ผู้เขียนบทความ/ผู้แต่ง (Author) จะต้องอ่านข้อกำหนดในการส่งบทความ และคลิกยอมรับทุกข้อกำหนด เพื่อยืนยันว่าท่านทำตามเงื่อนไขที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนด
- 1.4 หากผู้แต่ง (Author) ต้องการส่งข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor) ให้กรอกข้อความในกล่องข้อความ ถึงบรรณาธิการ โดยข้อความที่ส่งถึงบรรณาธิการจะไม่ถูกเผยแพร่ และใช้ในวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการตีพิมพ์บทความในวารสารกระบวนการยุติธรรม
- 1.5 คลิกที่ปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ เพื่อไปยังกระบวนการถัดไป

ส่งบทความ

1. เริ่มการส่ง

2. อัปโหลดไฟล์ประกอบบทความ

3. ลงข้อมูลรายละเอียดบทความ (Metadata)

4. ยืนยันการส่ง

5. ขั้นตอนต่อไป

รับทราบคำแถลงลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร เป็นลิขสิทธิ์ของวารสารกระบวนการยุติธรรม แต่ความคิดเห็นที่ปรากฏในเนื้อหาของบทความในวารสารกระบวนการยุติธรรม ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

☒ ข้าพเจ้ายอมรับที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของคำแถลงลิขสิทธิ์

ภาษาบทความ

ภาษาไทย

เลือกภาษาหลักของบทความที่ท่านต้องการตีพิมพ์กับวารสาร*

1.1 ภาษาของบทความ

ประเภทบทความ *

บทความวิจัย

บทความต้องอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งของวารสาร*

1.2 ประเภทของบทความ

ข้อกำหนดในการส่ง

ท่านต้องอ่านทำความเข้าใจ และรับทราบว่าท่านได้ทำตามข้อกำหนดด้านล่างทั้งหมดแล้ว ก่อนที่จะดำเนินการส่งบทความ

- ☒ 1. ผู้เขียนบทความจะต้องรับรองว่าบทความที่ส่งมายังวารสารกระบวนการยุติธรรมไม่ใช่บทความแปลหรือบทความซ้ำ ไม่ได้ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น และไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน หากเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ผู้เขียนบทความจะรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว
- ☒ 2. ผู้เขียนบทความได้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ลงวารสารกระบวนการยุติธรรมของสำนักงานกิจการยุติธรรมเพียงแห่งเดียวเท่านั้น
- ☒ 3. ผู้เขียนบทความจะส่งบทความตามรูปแบบที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนด
- ☒ 4. ผู้เขียนบทความจะตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารอ้างอิง ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของภาษาอังกฤษ และไม่นำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิง หรือใส่ไว้ในบรรณานุกรม
- ☒ 5. ผู้เขียนบทความจะปรับแก้ไขบทความตามผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด หากไม่รับแก้ไขจะต้องชี้แจงเหตุผลมายังกองบรรณาธิการอย่างเป็นทางการ

1.3 คลิกเลือกทุกช่อง เพื่อยืนยันว่าบทความของผู้แต่ง (Author) เป็นไปตามเงื่อนไขที่วารสารกำหนด

ข้อความถึงบรรณาธิการ

1.4 ข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor)

* ถ้าไม่ต้องการส่งข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor) ให้เว้นว่างไว้

Powered by TinyMCE

คำชี้แจงสิทธิ์ส่วนบุคคล

The names and email addresses entered in this journal site will be used exclusively for the stated purposes of this journal and will not be made available for any other purpose or to any other party.

บันทึกและดำเนินการต่อ

1.5 คลิกที่ปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ

* หมายถึงข้อมูลที่จะต้องกรอก

Step 2 : อัปโหลดไฟล์บทความ

2.1 เลือกประเภทของไฟล์ โดยบทความฉบับเต็ม (Full Text) ให้เลือก “ไฟล์บทความ”

อัปโหลดไฟล์บทความ

1. อัปโหลดไฟล์
2. รายละเอียด
3. ยืนยัน

ไฟล์ของบทความ *

ไฟล์บทความ

เลือกข้อมูลเนื้อหาบทความ

ไฟล์บทความ

เครื่องมือการวิจัย

วัสดุการวิจัย

ผลการวิจัย

ใบบันทึกผล

ข้อมูลการวิเคราะห์

ชุดข้อมูลการวิจัย

ข้อความต้นฉบับ

อื่น ๆ

2.1 เลือกไฟล์บทความ

ไปต่อ

ยกเลิก

2.2 อัปโหลดบทความฉบับเต็ม (Full Text) โดยคลิกที่ปุ่ม Upload File

อัปโหลดไฟล์บทความ

1. อัปโหลดไฟล์
2. รายละเอียด
3. ยืนยัน

ไฟล์ของบทความ *

ไฟล์บทความ

ลากและวางไฟล์ที่นี่เพื่อเริ่มต้นการอัปโหลด

2.2 คลิกที่ปุ่มอัปโหลดไฟล์

อัปโหลดไฟล์

[ระมัดระวังเรื่อง Blind Review](#)

ไปต่อ

ยกเลิก

2.3 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

* หากต้องการเปลี่ยนไฟล์ที่จะแนบให้คลิกที่ปุ่ม เปลี่ยนไฟล์

อัปโหลดไฟล์บทความ

1. อัปโหลดไฟล์ 2. รายละเอียด 3. ยืนยัน

ไฟล์ของบทความ *

ไฟล์บทความ

✓ author_admin, ผู้แต่ง, บทความ (ตัวอย่าง).docx

เปลี่ยนไฟล์

ระมัดระวังเรื่อง Blind Review

2.3 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

ไปต่อ ยกเลิก

คลิกกรณีต้องการเปลี่ยนไฟล์

2.4 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

* หากต้องการแก้ไขชื่อไฟล์ในระบบ ให้คลิกที่ แก้ไข

อัปโหลดไฟล์บทความ

1. อัปโหลดไฟล์ 2. รายละเอียด 3. ยืนยัน

author_admin, ผู้แต่ง, บทความ (ตัวอย่าง).docx

แก้ไข

docx 11KB

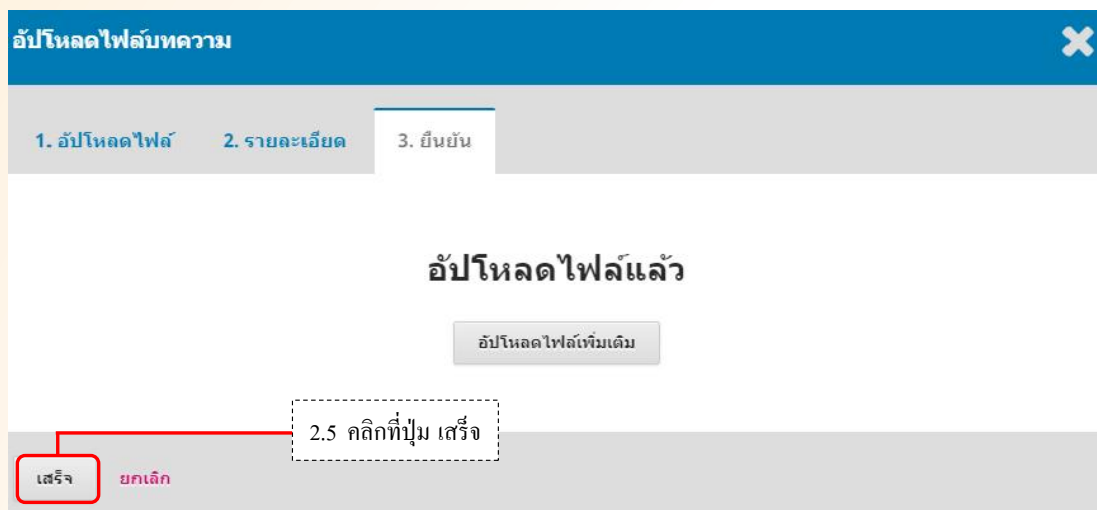
กรณีต้องการแก้ไขชื่อไฟล์

2.4 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

ไปต่อ ยกเลิก

2.5 คลิกที่ปุ่ม เสร็จ

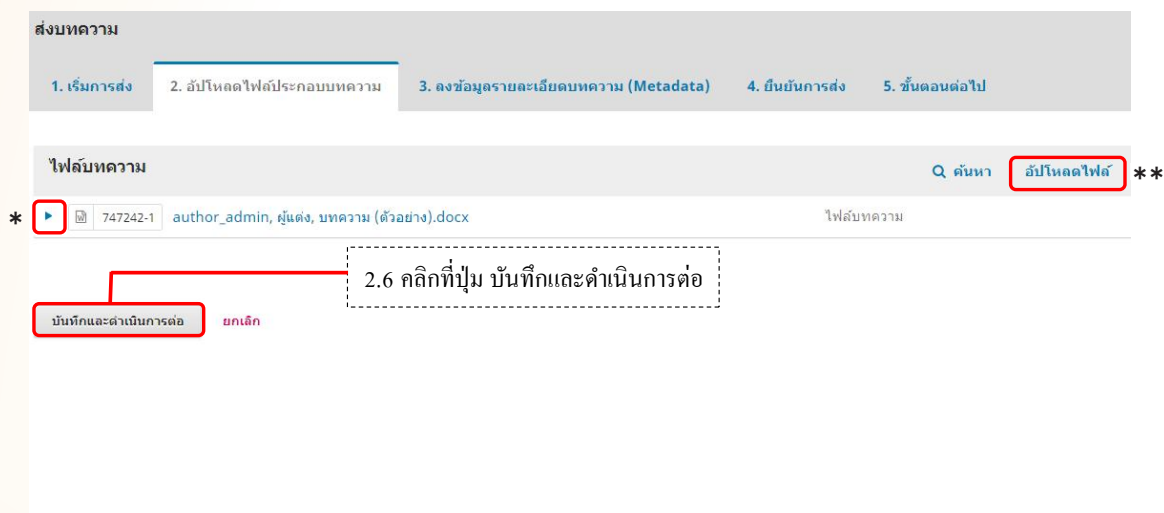
* หากต้องการอัปโหลดไฟล์แนบอื่น ๆ ให้คลิกที่ปุ่ม อัปโหลดไฟล์เพิ่มเติม โดยเลือกประเภทของไฟล์เป็น อื่น ๆ

2.6 คลิก บันทึกและดำเนินการต่อ

* กรณีต้องการแก้ไขไฟล์ ให้คลิกที่สัญลักษณ์ ► และกดที่ลิงก์ ลบ เพื่อลบไฟล์ จากนั้นคลิก อัปโหลดไฟล์เพื่อแนบไฟล์ใหม่ โดยทำตามขั้นตอนที่ 2.1 - 2.5

** หากต้องการอัปโหลดไฟล์อื่น ๆ เพิ่มเติม ให้คลิกที่ อัปโหลดไฟล์ โดยเลือกประเภทของไฟล์เป็น อื่น ๆ

Step 3 : การลงรายละเอียดบทความ

3.1 ชื่อบทความ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก) เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา

ส่งบทความ

1. เริ่มการส่ง 2. อัปโหลดไฟล์ประกอบบทความ 3. ลงข้อมูลรายละเอียดบทความ (Metadata) 4. ยืนยันการส่ง 5. ขั้นตอนต่อไป

Prefix

ตัวอย่าง: A, The

ชื่อเรื่องรอง

ชื่อเรื่อง * 3.1 ชื่อบทความ

การจัดทำระบบทดลองการเชื่อมโยงข้อมูลกระบวนการยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ และกำหนดมาตรฐานการแลกเปลี่ยนข้อมูลและกระบวนการ
The Pilot E-Justice System and Data Exchange Standardization for the Criminal Justice of insurgency Offence in the South

ชื่อเรื่องรองจะปรากฏหลังเครื่องหมาย colon(:) ต่อจากชื่อเรื่องหลัก

3.2 บทคัดย่อ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก) เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา

บทคัดย่อ *

English

3.2 บทคัดย่อ (Abstract)

The pilot test of the E-justice and data exchange system concentrates on enhancing the effectiveness of the criminal justice practice by the information technology in the Southern Border Province where the justice has become a doubt and distrust as well as a main problem of the southern insurgency conflict. This study analysed the current information technology system and the real practice of officer in the criminal justice process including police, prosecutor, court, prison warden, probation officer, and youth justice officer. Based on the findings on the problem in the use of IT technology and the real practice, this study also attempted to develop some pilot test programmes to improve the justice administration in the insurgency cases with the improvement of operational drawbacks, decrease of duplicate work, data sharing mechanism, and data exchange standardization. The findings from this study confirm the possibility of the IT technology to reduce unnecessary workload and time as well as to enhance administration and operation efficiency, both for the justice practice within the southern border area and the Thai justice information system as a whole.

ข้อกำหนดเหล่านี้อิงตามชุดข้อมูลเมทาตาต้าแบบ Dublin Core ซึ่งเป็นมาตรฐานสากลที่ใช้เพื่ออธิบายเนื้อหาของวารสาร

3.3 ข้อมูลผู้แต่ง

3.3.1 ค่าเริ่มต้น (default) ของระบบ ผู้แต่ง คือ ผู้ใช้ ที่เข้าสู่ระบบเพื่อส่งบทความ หากต้องการเพิ่มเติมข้อมูล หรือแก้ไขคลิกที่สัญลักษณ์ ▶ จากนั้นคลิกที่ แก้ไข

3.3.2 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 1 คน ให้คลิกที่ เพิ่มผู้เกี่ยวข้องกับบทความ

รายชื่อผู้เกี่ยวข้องกับบทความ		3.3.2 กรณีมีผู้แต่งมากกว่า 1 คน		เพิ่มผู้เกี่ยวข้องกับบทความ
ชื่อ	อีเมล	บทบาท	ผู้ติดต่อหลัก	แสดงชื่อในรายการ
▶ Author Admin	d_kamonchanok@oja.go.th	ผู้แต่ง	☒	☒

3.4 ประเภทของบทความ เช่น บทความวิจัย (Research Articles) บทความวิชาการ (Academic Articles) เป็นต้น

ประเภท
บทความวิจัย The submission type is 3.4 ประเภทของบทความ documents/2001/04/12/usageguide/generic.shtml#type Research Articles

3.5 คำสำคัญ โดยการใส่ทีละคำ แล้วกด Enter เพื่อใส่คำถัดไป (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก 🌐 เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

กรอกข้อมูลเพิ่มเติม (กรณีกด 'enter' เพื่อค้นข้อมูล)	
คำสำคัญ กระบวนการยุติธรรม เทคโนโลยีสารสนเทศ ชายแดนภาคใต้ ฐานข้อมูล ระบบแลกเปลี่ยนข้อมูล riminal Justice Information Technology Southern Border Database Data Exchange	3.5 กรอกราคำสำคัญ โดยใส่ทีละคำ แล้วกด Enter เพื่อใส่คำถัดไป

3.6 หน่วยงานที่สนับสนุน/ให้ทุน กรณีไม่มีหน่วยงานสนับสนุน/ให้ทุน ให้เว้นว่างไว้ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก 🌐 เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

หน่วยงานให้ทุน/สนับสนุน

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใส่ข้อมูลเอกสารอ้างอิงของบทความ

3.8 คลิกปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ

เอกสารอ้างอิง
คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มจร. (2554). โครงการศึกษานโยบายการบูรณาการข้อมูลสถิติกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการยุติธรรม. จุฬารัตน์ เว็บบอร์ด. (2548). การดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ : ปัญหาและแนวทางแก้ไข (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เด็อนดูลา. ปรีติมา มัชฌิมา. (2556). การจัดฐานข้อมูล. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. พงศ์กุลธร โรจน์รัฐ และคณะ. (2556). โครงการสำรวจข้อมูลการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่เคยตกเป็นผู้ต้องหาคดีอาญา. รายงานวิจัย. พงศ์กุลธร โรจน์รัฐ และคณะ. (2558). การสำรวจข้อมูลการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่เคยตกเป็นผู้ต้องหาคดีอาญา. วารสารกระบวนการ

บันทึกและดำเนินการต่อ

3.8 คลิกปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ

Step 4 : ยืนยันการส่ง

4.1 หลังจากตรวจสอบความถูกต้องของรายละเอียดบทความทั้งหมดเรียบร้อยแล้วให้คลิกที่ปุ่ม ยืนยันการส่งบทความ

The screenshot shows a web interface for submitting a manuscript. At the top, there's a header bar with the title 'ส่งบทความ' (Submit Article) and a progress bar with five steps: 1. เริ่มการส่ง (Start Submission), 2. อัปโหลดไฟล์ประกอบบทความ (Upload Supporting Files), 3. ลงข้อมูลรายละเอียดบทความ (Metadata), 4. ยืนยันการส่ง (Confirm Submission), and 5. ขั้นตอนต่อไป (Next Steps). Step 4 is currently active. Below the progress bar, there's a text area with instructions in Thai. At the bottom, there are two buttons: 'ยืนยันการส่งบทความ' (Confirm Submission) and 'ยกเลิก' (Cancel). A red box highlights the 'ยืนยันการส่งบทความ' button, and a dashed box highlights the text '4.1 คลิกปุ่ม ยืนยันการส่งบทความ'.

4.2 คลิกที่ปุ่ม ตกลง เพื่อเสร็จสิ้นกระบวนการส่งบทความ (Submission)

* หากคลิกที่ปุ่ม ตกลง แล้ว จะไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขข้อมูลได้

The screenshot shows a confirmation dialog box with a blue header bar containing the word 'ยืนยัน' (Confirm) and a close button (X). The main text of the dialog asks 'คุณแน่ใจหรือไม่ว่าการส่งบทความนี้ไปยังวารสาร?' (Are you sure you want to submit this article to the journal?). Below the text, there are two buttons: 'ตกลง' (OK) and 'ยกเลิก' (Cancel). A red box highlights the 'ตกลง' button, and a dashed box highlights the text '4.2 คลิกที่ปุ่ม ตกลง'.

สนามบิน ไม่ใช่สนามเด็กเล่น!

ข้อควรระวังเมื่ออยู่ในอากาศยานระหว่างการบิน

เด็กเล่น!

มาตรา 10,12,13,15

ใช้กำลัง ประทุษร้ายผู้อื่น

จำคุกไม่เกิน 2 ปี
หรือ ปรับไม่เกิน 80,000 บาท
หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

- ใช้กำลังทำร้ายผู้อื่น
หรือ ทำให้เสียทรัพย์
- ตีมแอลกอฮอล์
หรือ ใช้สารเสพติด
- ก่อความวุ่นวาย
จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือ ปรับไม่เกิน
200,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

รบกวน/ใช้กำลังทำร้าย หรือทำให้เจ้าหน้าที่กลัว/ตกใจ

เช่น พุดข่มขู่
จำคุกไม่เกิน 7 ปี หรือ ปรับไม่เกิน 280,000 บาท
หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

ทำร้าย ร่างกายผู้อื่น

จำคุก 5-10 ปี
หรือ ปรับไม่เกิน
200,000-400,000 บาท
หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 9,14

ทำให้เครื่องตรวจจับควันหรือ อุปกรณ์รักษาความปลอดภัย ไม่ทำงาน

จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือ ปรับไม่เกิน 40,000 บาท
หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

เข้าไปหรือซ่อนตัวอยู่ใน อากาศยานหรือไม่ยอมออกไป เมื่อสั่งให้ออกไป

จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือ ปรับไม่เกิน 40,000 บาท
หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 7,8,11

ฝ่าฝืน ไม่ทำตามคำสั่ง ของเจ้าหน้าที่

จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือ ปรับไม่เกิน 40,000 บาท
หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

ฝ่าฝืนคำสั่งและมีผล ต่อความปลอดภัย

(ของทรัพย์สิน/อากาศยาน/บุคคล)
จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือ ปรับไม่เกิน 200,000 บาท
หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

- สืบบุหรี่ยกเว้นในที่สืบบุหรี
- ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
ในเวลาห้ามใช้ (เช่น เครื่องบินขึ้น - ลง)
- มีสิ่งที่ประกาศว่าห้ามมี (เช่น อาวุธ)
ปรับไม่เกิน 20,000 บาท
- และหากทำให้เครื่องยนต์ขัดข้อง
จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือ ปรับไม่เกิน 40,000 บาท
หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

• ลวนลาม

• เปลือยกาย

• ทำร้ายร่างกายเพื่อจุดมุ่งหมายทางเพศ

จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือ ปรับไม่เกิน 120,000 บาท
หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

หย่า เลือกลง

โปรดอย่ามองฉันผิด ขอใช้สิทธิรักษาใจ

ฟ้องหย่าได้ที่ ศาลเยาวชนและครอบครัวที่จำเลยมีภูมิลำเนา มีชื่อในทะเบียนบ้าน หรือที่เกิดเหตุแห่งการหย่า

เจอแบบนี้...หย่า...ได้นะ

โดนทำร้ายร่างกาย จิตใจ
หรือทำร้ายบุพการีของเราอย่างร้ายแรง

ไม่ช่วยเหลือ ไม่เลี้ยงดู
ทำให้เราเดือดร้อนมากเกินไป

คู่สมรสต้องโทษจำคุกเกิน 1 ปี
ทำให้เราเดือดร้อน
โดยที่เราไม่เกี่ยวข้อง

สมัคใจแยกกันอยู่
เกิน 3 ปีหรือแยกกันอยู่
ตามคำสั่งศาลเกิน 3 ปี

คู่สมรสลงใจละทิ้ง
ไปเกิน 1 ปี

เลี้ยงดูยกย่องผู้อื่น
แบบภริยาหรือสามี

คู่สมรส มีชู้
หรือร่วมประเวณี
กับผู้อื่นเป็นประจำ

คู่สมรสหายสาบสูญ
ตามคำสั่งศาลไม่มีใครทราบ
ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร

คนผิดสัญญาต้องจ่ายค่าทดแทน

สามีหรือภริยาที่ทำผิดสัญญา เป็นเหตุให้ฟ้องหย่า ชู้ หรือผู้ร่วมประเวณี หรือผู้ได้รับการยกย่อง เลี้ยงดู

Design by Metita* ขอสงวนลิขสิทธิ์ห้ามดัดแปลงข้อมูลนี้ปรากฏในเอกสารนี้ ข้อมูล วันที่ 24 ตุลาคม 2562

4 เหตุ จำใจหย่า

1

คู่สมรสวิกลจริต
รักษาไม่หายเกิน 3 ปี
จนอยู่ร่วมกันต่อไปได้

2

คู่สมรสผิดสัญญาที่ให้ไว้
ในหนังสือเรื่องความประพฤติ
ในการอยู่ร่วมกัน

3

คู่สมรส
มีโรคติดต่อร้ายแรง
ไม่มีทางรักษาหาย

4

ร่างกายคู่สมรส
ไม่อาจร่วมประเวณี
ได้ตลอดกาล

สำนักงานกิจการยุติธรรม

@weareoja

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (มาตรา 1501-1535)

หลังหย่า เดินหน้าเพื่อลูก

พ่อแม่มีหน้าที่เลี้ยงดูลูก “เท่าๆกัน”

ลูกอยู่กับใคร....

Design by Metita * ขอสงวนลิขสิทธิ์ห้ามดัดแปลงข้อมูลปรากฏในเอกสารนี้ ข้อมูล วันที่ 24 ตุลาคม 2562

ลูกแม่

ลูกพ่อ

พ่อแม่ตกลงกันได้

ให้ทำบันทึกข้อตกลงเลี้ยงดูลูก

1. ระบุว่าใคร
เป็นผู้ปกครองลูก

2. แบ่งกันจ่าย
ค่าอุปการะเลี้ยงดูลูก

พ่อแม่ตกลงกันไม่ได้

ศาลพิจารณารับเข้า

“ยึดประโยชน์และความสุขของเด็กเป็นหลัก”

1. สอบถามเด็ก (ถ้าเด็กพูดได้)

2. มีคนใกล้ชิดยืนยันลักษณะการเลี้ยงดู

3. ดูอัตราพ ฐานะ ในการเลี้ยงดูบุตร

4. พ่อแม่ให้ข้อมูลกับนักจิตวิทยา
นักสังคมสงเคราะห์

ผู้ได้รับสิทธิเลี้ยงดูลูก

เรียกคืนลูกจาก
ผู้กักตัวไว้โดยไม่ชอบ
ด้วยกฎหมาย

ว่ากล่าว ตักเตือน
ทำโทษลูกได้
ตามสมควร

ให้ลูกทำงาน
ตามฐานะ
ความสามารถ

เลือกที่อยู่
ให้ลูก

ดูแลจัดการ
ทรัพย์สินของลูก
ด้วยความระมัดระวัง

ค่าอุปการะเลี้ยงดู

#อุปการะตามดุลพินิจของศาล ตามอัตราพ(ฐานะ)

ค่าใช้จ่ายอาหาร

เครื่องนุ่งห่ม

ยารักษาโรค

ค่าเล่าเรียน

ค่าที่อยู่อาศัย

➤ ออกค่าเลี้ยงดูลูกอยู่ฝ่ายเดียว สามารถฟ้องเรียกคืน
ได้ภายในอายุความ 5 ปี นับตั้งแต่วันที่เราย้ายไป ➤

“หากพ่อแม่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม หรือ เปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดี”

★ ศาลมีอำนาจเปลี่ยนผู้ปกครองลูกได้ ★

สำนักงานกิจการยุติธรรม

@weareoja

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์(มาตรา 1501-1535)

พ่อ แม่...ลูก?!?

ไม่ได้จดทะเบียนสมรส
เด็กเป็นบุตรของ
ใคร???

ถ้าไม่ได้
จดทะเบียนสมรส
“ถือว่า”
เป็นบุตรของแม่

“ให้สันนิษฐานว่า”
เด็กเป็นบุตรของฝ่ายชาย

- ♥ พ่อ แม่ จดทะเบียนสมรสกันภายหลัง
- ♥ พ่อจดทะเบียนรับรองว่าเด็กเป็นบุตร
- ♥ พ่อยื่นคำร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรและนำคำพิพากษาไปจดทะเบียน

ถ้าการสมรสสิ้นสุดลง “ให้สันนิษฐานว่า” เด็กเป็นบุตรของฝ่ายชาย

เริ่มต้น
วันที่การสมรส
สิ้นสุดลง

เด็กที่เกิด ภายใน 310 วัน นับตั้งแต่วันที่
การสมรสสิ้นสุดลง บุตรเป็นของสามีเก่า

ฝ่ายหญิงแต่งงานใหม่และคลอด ภายใน 310 วัน
บุตรเป็นของสามีใหม่

สิ้นสุด
310 วัน

ถ้าจดทะเบียนสมรสซ้อน “ให้สันนิษฐานว่า”
เด็กเป็นบุตรของฝ่ายชาย

เด็กจะเป็นบุตรของ ชายที่จดทะเบียนทีหลัง
ยกเว้น ศาลพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ใช่

ขั้นตอนการจดทะเบียนรับรองบุตร

1. ชายยื่นคำขอจดทะเบียน

สถานที่ : สำนักงานทะเบียนอำเภอ/เขต
เอกสาร : บัตรประชาชน/สำเนาทะเบียนบ้าน/
ใบสูติบัตร/หนังสือยินยอมเด็กและแม่

2. นายทะเบียนตรวจสอบ

ข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล
เช่น บิดา/มารดา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

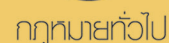

3. เด็กและมารดาเด็ก

ให้ความยินยอม
ต่อหน้านายทะเบียน

สมุดภาพอินโฟกราฟิกกฎหมาย

COPY

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ

ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 0 2141 3724 โทรสาร 0 2143 8930

ดาวน์โหลดวารสารได้ที่ www.oja.go.th/TH/journaloftjs/

